

**T.C.
POLİS AKADEMİSİ
GÜVENLİK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
GÜVENLİK STRATEJİLERİ VE YÖNETİMİ ANABİLİM DALI**

**BİYOĞRAFİK İSTİHBARATIN ULUSAL GÜVENLİK
POLİTİKALARI AÇISINDAN KULLANIMI VE ÖNEMİ**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
ERDİ KULAK**

**Danışman
Dr. Öğretim Üyesi Ali YURDAKUL**

Ankara – 2019

T.C.
POLİS AKADEMİSİ
GÜVENLİK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
GÜVENLİK STRATEJİLERİ VE YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

BİYOĞRAFİK İSTİHBARATIN ULUSAL GÜVENLİK
POLİTİKALARI AÇISINDAN KULLANIMI VE ÖNEMİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ
ERDİ KULAK

Danışman
Dr. Öğretim Üyesi Ali YURDAKUL

Ankara – 2019

ONAY

Erdi KULAK tarafından hazırlanan “Biyografik İstihbaratın Ulusal Güvenlik Politikaları Açısından Kullanımı ve Önemi” başlıklı bu çalışma, 26/09/2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda (oybirliği / oyçokluğu) ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Güvenlik Stratejileri ve Yönetimi Anabilim Dalı İstihbarat Araştırmaları programında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

.....
Doç. Dr. Murat ERCAN (Başkan)

.....
Dr. Öğr. Üyesi Ali YURDAKUL (Danışman)

.....
Dr. Öğr. Üyesi Hasan Sencer PEKER

TELİF HAKLARI BEYANNAMESİ

GÜVENLİK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum bu çalışmayı bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yol ve yardıma başvurmaksızın yazdığımı, yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlardan her seferinde yollama yaparak yararlandığımı belirtir; bunu şerefimle beyan ederim.

Enstitü veya başka herhangi bir mercii tarafından belli bir zamana bağlı kalmaksızın, tezimle ilgili bu beyana aykırı bir durumun tespit edilmesi durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara katlanacağımı bildiririm.

Tarih 26./09./2019

Erdi KULAK

ÖNSÖZ

Bu çalışmayı hazırlama sürecinde daima bana yol gösteren, tecrübelerini ve desteklerini esirgemeyen saygıdeğer tez danışmanım Dr. Öğretim Üyesi Ali Yurdakul'a ve savunma jürisinde yer alan değerli hocalarıma saygı ve hürmetlerimi sunuyorum. Ayrıca hayatım boyunca gösterdikleri ilgi ve fedakârlıkla bugünlere gelmeme vesile olan sevgili annem Gülüzar Kulak'a ve kıymetli babam Hüseyin Kulak'a, bu süreçte ihmal ettiğim halde anlayış gösteren ve her zaman yanımda olan hayat arkadaşım Hatice Ardahan Kulak'a, ailemize yeni katılan ve motive olmamı sağlayan oğlum Melikşah Kulak'a sevgi ve şükranlarımı arz ediyorum.

ÖZET
T.C.
Polis Akademisi
Güvenlik Bilimleri Enstitüsü
Güvenlik Stratejileri ve Yönetimi Anabilim Dalı
Biyografik İstihbaratın Ulusal Güvenlik Politikaları Açısından
Kullanımı ve Önemi
Hazırlayan: Erdi KULAK
Yüksek Lisans Tezi
Tez Danışmanı: Dr. Öğretim Üyesi Ali YURDAKUL
2019, 124 Sayfa

Bilginin her geçen gün önem kazandığı ve bir güç unsuru haline geldiği günümüzde, devletler ulusal güvenlik politikalarını bilgiye dayandırmaktadır. Stratejik bilgi elde etme yöntemi olan istihbaratın faaliyet alanları ve yöntemlerinin kapsamı ise genişlemektedir. Bir devlet açısından, ulusal güvenliğine tehdit oluşturabilecek unsurların bilinmesi ve olası hareketlerinin öngörülmesi, sürpriz saldırılarından kaçınarak zamanında karşı hamle yapılabilmesine imkan sağlayacaktır. Bu amaçla, düşman unsurlara yönelik gerçekleştirilen istihbarat elde etme faaliyetleri çok eski zamanlardan beri süregelmektedir. Bununla beraber, devletlerin çeşitli kademelerinde kritik pozisyonlarda bulunan veya karar alıcı durumunda olan bireylerin iç politikada ve uluslararası ilişkilerdeki etkin rolü, bu kişilere yönelik biyografik istihbarat elde edilmesini gerekli kılmıştır. Soyut yapılar olan devletlerin kendi başlarına hareket edip politika oluşturmaları mümkün olmadığından, önde gelen yöneticiler onlar adına kararlar almakta ve açıklamalarda bulunmaktadır. Aynı şekilde siyasi partiler, terör örgütleri, uluslararası kuruluşlar gibi yapılar da belli başlı kişiler tarafından idare edilmektedir. Bu nedenle hedef devletin/örgütün/kuruluşun gelecekteki hamlelerinin öngörülmesi için, ilgili yapıyı idare eden kişilerin analiz edilmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu çalışmanın amacı, mevcut ve potansiyel önem taşıyan bireyleri esas alan biyografik istihbaratın niteliğinin ve ulusal güvenlik politikaları bakımından öneminin ortaya koyulmasıdır.

Anahtar Kelimeler: İstihbarat, biyografik istihbarat, güvenlik, ulusal güvenlik, karar alıcılar.

ABSTRACT
Police Academy
Institute of Security Sciences
Department of Security Science and Strategy Management
Use and Importance of Biographical Intelligence for
National Security Policies
Erdi KULAK
Master's Thesis
Supervisor: Assist. Prof. Dr. Ali YURDAKUL
2019, 124 Pages

In today's world, in which the information has gained importance and become an instrument of power, states base their national security policies on knowledge. The scope of the activities and methods of intelligence, which is a method of obtaining strategic information, is expanding. For a state, understanding the elements that may pose a threat to national security and foreseeing their possible actions will allow for countermeasures to be made in timely manner, avoiding surprise attacks. For this purpose, intelligence activities for enemy elements have been going on since ancient times. Nevertheless, the effective role of individuals in critical positions or decision-makers in various levels of states in domestic policy and international relations has necessitated the acquisition of biographical intelligence for them. Since it is not possible for states with abstract structures to act on their own and form policies, the leading rulers make decisions and make statements on their behalf. Similarly, structures such as political parties, terrorist organizations and international institutions are administered by major individuals. Therefore, in order to predict the future moves of the target state/organization/institution, it is necessary to analyze the persons who manage the relevant structure. The aim of this study is to reveal the quality of biographical intelligence based on current and potential individuals and its importance in terms of national security policies.

Key Words: Intelligence, biographical intelligence, security, national security, decision makers.

İÇİNDEKİLER

ONAY	II
TELİF HAKLARI BEYANNAMESİ.....	III
ÖNSÖZ.....	IV
ÖZET.....	V
ABSTRACT	VII
İÇİNDEKİLER	VIII
KISALTMALAR LİSTESİ.....	XI
TABLolar LİSTESİ.....	XII

BİRİNCİ BÖLÜM

İSTİHBARATIN TEMEL İLKELERİ

GİRİŞ	1
1.1. İSTİHBARATIN TANIMI VE ÖNEMİ	4
1.2. İSTİHBARATIN TARİHÇESİ.....	9
1.3. İSTİHBARAT ÜRETİM SÜRECİ.....	13
1.3.1. Planlama	15
1.3.2. Toplama	15
1.3.3. İşleme	15
1.3.4. Analiz ve Üretim	15
1.3.5. Dağıtım.....	16
1.4. İSTİHBARAT TOPLAMA TEKNİKLERİ	16
1.4.1. İnsan İstihbaratı-HUMINT	16
1.4.2. Açık Kaynak İstihbaratı - OSINT	17
1.4.3. Teknik İstihbarat - TECHINT	18
1.5. ÖLÇEKLERİNE GÖRE İSTİHBARAT	19
1.5.1. Taktik İstihbarat.....	19
1.5.2. Operasyonel İstihbarat.....	19
1.5.3. Stratejik İstihbarat	20
1.6. ALANLARINA GÖRE İSTİHBARAT.....	22
1.6.1. Siyasi İstihbarat	22
1.6.2. Askeri İstihbarat.....	23
1.6.3. Ekonomik İstihbarat	24
1.6.4. Sosyal İstihbarat	25

1.6.5. Coğrafi İstihbarat	26
1.6.6. Ulaşım ve İletişim İstihbaratı	27
1.6.7. Bilimsel ve Teknik İstihbarat	28
1.6.8. Biyografik İstihbarat	29

İKİNCİ BÖLÜM

BİYOĞRAFİK İSTİHBARAT VE ULUSAL GÜVENLİK

2.1. BİYOĞRAFİK İSTİHBARATIN TEMEL ÖZELLİKLERİ	30
2.1.1. Tanımı ve Önemi.....	30
2.1.2. Hedef Kişiler.....	31
2.1.3. Alanları	33
2.1.4. Kullanımı	35
2.2. BİYOĞRAFİK İSTİHBARAT ELDE ETME YÖNTEMLERİ.....	37
2.2.1. Konuşma Analizi.....	38
2.2.2. El Yazısı Analizi	40
2.2.3. Gazete ve Televizyon Haberleri.....	41
2.2.4. Röportaj ve Özgeçmişler	41
2.2.5. E-Devlet (E-Government) Uygulamaları.....	43
2.2.6. Özel Kurum ve Kuruluşların Sahip Olduğu Veriler	45
2.2.7. Tıbbi Analiz	46
2.2.8. Sosyal Medya Hesapları ve İnternet Uygulamaları.....	48
2.2.9. Hesap Hareketlerinin Takibi	53
2.2.10. Konum Tespiti ve Takibi.....	53
2.3. GÜVENLİK VE ULUSAL GÜVENLİK KAVRAMLARI.....	55
2.3.1. Güvenlik.....	56
2.3.2. Ulusal Güvenlik.....	57
2.3.3. Çıkarlar ve Tehditler	60
2.3.4. Ulusal Güvenlik Politikası.....	61
2.4. ULUSAL GÜVENLİK-BİYOĞRAFİK İSTİHBARAT İLİŞKİSİ.....	65

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BİYOĞRAFİK İSTİHBARATIN ULUSAL GÜVENLİK AMACIYLA KULLANILMASI

3.1. HEDEF ÜLKE POLİTİKALARININ ÖNGÖRÜLMESİ	67
---	----

3.1.1. Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika Analizi	67
3.1.2. Ülke Yönetimindeki Karar Alıcı Kişilerin Belirlenmesi	70
3.1.3. Karar Alma Süreçlerinin İncelenmesi	71
3.1.4. Lider Analizleri	72
3.1.4.1. Devlet Politikaları Kapsamında Yapılan Kişilik Analizi.....	73
3.1.4.2. Akademik Alanda Liderlerin Kişilik Analizi.....	76
3.2. SİYASİ ALANDA KULLANILMASI	81
3.2.1. Yönetimlerin Ömrünün Tahmin Edilmesi	81
3.2.2. Geleceğin Liderlerinin Öngörülmesi.....	82
3.2.3. Diplomatik Faaliyetler.....	84
3.2.4. Propaganda Faaliyetleri.....	86
3.3. TERÖRLE MÜCADELE.....	90
3.3.1. Terörist Profili Oluşturulması.....	90
3.3.2. Sosyal Ağ Analizi	91
3.4. KİŞİYE YÖNELİK İSTİHBARAT FAALİYETİ	96
3.4.1. İstihbarata Karşı Koyma	96
3.4.2. Kişilerin Angaje Edilmesi	98
3.5. TÜM İNSANLAR HAKKINDA BİLGİ TOPLANMASI	99
3.5.1. Büyük Veri	99
3.5.2. Büyük Veri Analiziyle Kişilik Profili Oluşturulması	102
3.5.3. İstihbarat Örgütlerinin Büyük Veriye Erişimi	105
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	109
KAYNAKÇA	112
ÖZGEÇMİŞ.....	124

KISALTMALAR LİSTESİ

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
Ar-Ge	: Araştırma-Geliştirme
CAPPB	: Center for the Analysis of Personality and Political Behavior (Kişilik ve Siyasi Davranış Analizi Merkezi)
COMINT	: Communication Intelligence (İletişim İstihbaratı)
CYINT	: Cyber Intelligence (Siber İstihbarat)
DPA	: Dış Politika Analizi
EGM	: Emniyet Genel Müdürlüğü
ELINT	: Electronic Intelligence (Elektronik İstihbarat)
FBI	: Federal Bureau of Investigation (Federal Soruşturma Bürosu)
FETÖ	: Fetullahçı Terör Örgütü
HUMINT	: Human Intelligence (İnsan İstihbaratı)
IMINT	: Image Intelligence (Görüntü İstihbaratı)
KBRN	: Kimyasal-Biyolojik-Radyolojik-Nükleer
MASINT	: Measurement and Signature Intelligence (Ölçüm ve İz İstihbaratı)
MİT	: Milli İstihbarat Teşkilatı
NATO	: Kuzey Atlantik Paktı
NSA	: National Security Agency (Ulusal Güvenlik Ajansı)
OSINT	: Open Source Intelligence (Açık Kaynak İstihbaratı)
OSS	: Office of Strategic Services (Stratejik Hizmetler Ofisi)
RADINT	: Radar Intelligence (Radar İstihbaratı)
SAA	: Sosyal Ağ Analizi
SIGINT	: Signal Intelligence (Sinyal İstihbaratı)
SOCMINT	: Social Media Intelligence (Sosyal Medya İstihbaratı)
SSCB	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
TDK	: Türk Dil Kurumu
TECHINT	: Technical Intelligence (Teknik İstihbarat)

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 2.1: Biyografik İstihbarat Formu Örneği	34
Tablo 4.1: Siyasi Engellerle Başa Çıkma, Bilgiye Açıklık ve Motivasyonun Fonksiyonu olarak Liderlik Profili.....	80

GİRİŞ

İnsanların tarih boyunca en önemli ihtiyaçlarından biri güvenlik olmuştur. İnsanlar, diğer insanlardan, vahşi hayvanlardan ve doğadan gelecek tehlikelere karşı kendilerini korumaya çalışmışlardır. Söz konusu tehlikelerden önceden haberdar olmak ve önlem almak amacıyla iz sürme, gözetleme gibi çeşitli yöntemleri kullanarak istihbarat faaliyetlerinin ilk örneklerini icra etmişlerdir.

Değişen toplum yapısı, devletlerin ortaya çıkması, insanların geniş coğrafyalara yayılması ve insan toplulukları arasında güç mücadelelerinin belirgin hale gelmesi, istihbarata olan ihtiyacı artırmıştır. İstihbarat, özellikle askeri ve siyasi alanlarda başarı elde etmenin önkoşullarından biri haline gelmiştir. Bunu gerçekleştirmek için çeşitli konularda yetenekli, faaliyetlerini gizli yürütebilecek olan ve adına çalıştığı devlet tarafından görevlendirilen casuslar kullanılmaya başlanmıştır.

Teknolojik gelişmeler sonucunda ortaya çıkan yeni teknikler, istihbarat elde etme yöntemlerini artırırken; bir yandan da, daha önce istihbarat kapsamında değerlendirilmeyen hususların da istihbarata konu olması ile bu alandaki çalışmalar son derece kapsamlı hale gelmiştir. Hedef devletin siyasi yapısı, askeri gücü, ekonomik kaynakları, toplumsal özellikleri gibi hususların yanı sıra, devlet yöneticileri, ordu komutanları, dini liderler gibi kişiler hakkında da istihbarat toplanmaya başlanmıştır. Önemli kişilere yönelik bilgi edinme faaliyetleri sonucunda biyografik istihbarat ortaya çıkmıştır.

Yönetme, emir verme, karar alma yetkilerine sahip kişilerin, idaresi altındaki yapılar üzerinde mutlak kontrolünün olması, bu kişilerin düşman unsurlarca takibe alınarak hakkında istihbarat elde edilmesi sonucunu doğurmuştur. Devlet, ordu gibi yapıların sahip olduğu kapasiteler göz önüne alındığında mağlup edilmeleri kolay görülmezken, bu yapılara yön veren bireylerin zayıf yönlerini tespit ederek onları etki altına almak veya etkisiz hale getirerek idareleri altındaki yapının başıboş kalmasını sağlamak daha iyi bir yöntem olarak görülmüştür. Nitekim Orta Asya Türk devletlerini

Uluslararası alanda geçmişte sadece devletler ana aktör olarak kabul edilmekteyken, günümüzde terör ve suç örgütleri, uluslararası kuruluşlar, çokuluslu şirketler, siyasi oluşumlar gibi yapılar da önemli aktörler arasında sayılmaktadır.

Uluslararası arenada güç mücadeleleri ve savaşa varan çatışmalar bu aktörler arasında cereyan ettiğinden, devletlerin ulusal güvenlik tanımları da bu aktörler arası ilişkilerin niteliğine göre ortaya koyulmuştur. Devletler, ulusal çıkarlarının örtüşmediği ve mücadele içerisinde oldukları aktörleri ulusal güvenlik tehdidi olarak nitelendirmiştir. Devletlerin kendi güvenliklerini ve çıkarlarını korumak için belirlediği ulusal politikalar, söz konusu güvenlik tehditlerini bertaraf etmek üzere oluşturulmuştur.

Ulusal güvenlik politikaların etkinliğini sağlamak için, bir tehdit unsuru olarak görülen aktörlerin her bir faaliyetinin bilinmesi ve bir sonraki hamlesinin bilinmesi gerekmektedir. Burada cevaplandırılması gereken soru ise, söz konusu hamlenin nasıl bir süreç sonrasında ve hangi failer tarafından ortaya konulacağıdır. Yukarıda bahsi geçen ve uluslararası alanda boy gösteren aktörler, soyut bir nitelikte olmaları nedeniyle kendi kendilerine hareket etme ve karar alma yeteneğine sahip değildir. Bunun yerine, kararlar, yapı üzerinde etki veya kontrolü bulunan kişiler tarafından alınmaktadır. Söz konusu kişilerin analiz edilerek profillerinin ortaya koyulması, karar alma süreçlerini anlaşılır hale getireceği gibi bu kişilerin alacağı bir sonraki kararın ne olacağının öngörülmesini de sağlayacaktır. Bulundukları pozisyon nedeniyle bu kişilerin kararları bireysel bir karar olmayacak, yönetiyor oldukları devlet veya başka bir yapının kararı haline gelerek toplumsal bir nitelik kazanacaktır.

Bu çalışmada, halihazırda rakip veya düşman bir yapıda kritik görevlerde bulunan kişiler ile ilerde bu görevlere gelmesi muhtemel kişiler hakkında bilgi edinilmesinin, ulusal güvenlik politikalarına nasıl yön vereceği ele alınmaktadır. Bireylerin taşıdıkları kişisel değerlerin ve toplum içinde oynadıkları rolün uluslararası alanda ne kadar önemli olduğu ortaya koyulmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın birinci bölümünde, istihbaratın genel özellikleri ele alınmıştır. İstihbarat kavramı farklı kurumlar ve akademisyenlerin görüşleri çerçevesinde açıklanmaya çalışılmış, akabinde istihbaratın tarihsel süreci üzerinde durulmuştur. Verinin ham halinden başlayarak kullanılmaya hazır bir istihbarat çıktısı olana kadar dahil olduğu süreçler izah edilmeye çalışılmıştır. İstihbaratın toplama tekniklerine, ölçeklerine ve alanlarına göre yapılan ayrımlarına ilişkin açıklamalar yapılmış ve gerek duyulan yerlerde örnekler verilmiştir.

İkinci bölümde, biyografik istihbarat kavramının tanımı, önemi ve genel çerçevesi üzerinde odaklanılmıştır. Hangi kişilerin biyografik istihbarat hedefi olarak görüldüğü, hangi alanlarda elde edilen istihbaratın biyografik istihbarat kapsamında değerlendirildiği anlatılmıştır. Biyografik istihbaratın nasıl kullanılabileceğine değinildikten sonra, bu istihbarat türünün hangi yöntemler kullanılarak elde edilebileceği analiz edilmiştir. Bölümün devamında ise güvenlik ve ulusal güvenlik kavramları açıklanmış, ulusal güvenliğe yönelik tehditlere ve ulusal güvenlik hedeflerine temas edilmiştir. Devletler açısından ulusal güvenliğe ilişkin politikaların niteliğinin ne olduğu ve bu politikaların nasıl oluşturulduğu üzerinde durulmuştur. Biyografik istihbaratın ulusal güvenlik politikalarının oluşturulması hususunda ne gibi bir rolü ve etkisi olduğu açıklanmaya çalışılmıştır.

Üçüncü bölümde ise biyografik istihbaratın ulusal güvenlik politikaları kapsamında hangi alanlarda kullanıldığı anlatılmıştır. Bu kapsamda, hedef ülke karar alıcılarının kişilik analizi yapılarak o ülkenin politikalarının öngörülebileceğine değinilmiştir. Ülkelerin politikalarının belli başlı bireyler tarafından oluşturulduğu iddiasından yola çıkılarak, söz konusu bireyleri analiz etmenin o ülke politikasını analiz etmede büyük payının olduğu ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Ayrıca kritik pozisyonlara gelecekte gelmesi muhtemel kişiler hakkında istihbarat toplanması ve mevcut karar alıcıların etki altına alınması da biyografik istihbaratın kullanım alanı dahilinde ele alınmıştır.

Bu bölümün devamında biyografik istihbaratın terör örgütlerinin yapısının anlaşılmasında ve sosyal ağ analizi uygulanarak terör ağının ortaya çıkarılmasındaki rolüne de temas edilmiştir. Bunun yanı sıra mevcut önem taşıyan kişilerin angaje edilmesi, zaafıları kullanılarak şantaja maruz bırakılması ve bu kişiler hakkındaki bilgilerin istihbarata karşı koyma çalışmalarında kullanılması izah edilmeye çalışılmıştır. Son olarak bilgi çağı ile tüm insanlar hakkında veri toplanabilmesinin ve bu verilerin kayıt altına alınarak sonsuza kadar saklanabilmesinin biyografik istihbarat faaliyetlerine ne gibi bir katkısı olduğu analiz edilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

İSTİHBARATIN TEMEL İLKELERİ

1.1. İSTİHBARATIN TANIMI VE ÖNEMİ

Popüler kültürde sinema filmlerinin ve romanların etkisiyle istihbarat, takım elbiseli ve silahlı adamlar tarafından yürütülen gizli operasyonlar, sofistike silahlar, kullanılan son teknoloji ürünler, suikast ve adam kaçırmaya faaliyetleriyle özdeşleşmiştir. Bu sayılanlar istihbaratın bir parçasını olmakla birlikte, istihbarat çok daha geniş faaliyetlerden oluşan bir alandır. İstihbarat kavramını anlayabilmek için ilk olarak kelimenin anlamına ve etimolojik kökenine bakılmalıdır.

Türkçede “yeni öğrenilen bilgiler, haberler, duyumlar” ve “bilgi toplama, haber alma” anlamına gelen istihbarat, dilimize Arapçadan geçmiştir. “Haber” ve “bilgi alma” anlamındaki “istihbar” kelimesinin çoğuludur. İngilizcede ise istihbarat kelimesinin karşılığı olarak, Latince “intelligentia” kelimesinden geçen ve zeka, anlayış, bilgi anlamlarına gelen “intelligence” kelimesi kullanılmaktadır. Türkçede vurgu haberin toplanmasında iken İngilizcede vurgu toplanan haberin birleştirilmesinde ve değerlendirilmesindedir (Özdağ, 2014: 19). Kelimenin farklı ülkelerde değişik anlamlara sahip olmasında, ülkelerin iç ve dış güvenlik algılarının, sosyo-kültürel yapısının ve yönetim biçimlerinin büyük etkisi vardır.

Etimolojik anlamları bu şekilde olmakla birlikte, istihbaratın kişilere, ülkelere, kurumlara, geleneklere göre değişen birçok çeşitli tanımı bulunmaktadır. Alandaki istihbarat tanımlamalarının farklılık göstermesinin önemli nedenlerinden biri bazı yazarların istihbaratı elde edilen çıktılar üzerinden, bazılarının yapılan faaliyet üzerinden, bazılarının ise hedef alanı üzerinden ele almalarından kaynaklanmaktadır. Yine bazı yazarlar sadece bilginin toplanması ve değerlendirilmesini istihbarat olarak tanımlarken, kimi yazarlar da propaganda, psikolojik savaş, örtülü faaliyetler, gizli operasyonlar gibi unsurları istihbaratın kapsamına dahil etmektedirler. İstihbaratın kapsamına nelerin girdiğini görebilmek için bu tanımlamalardan bir kısmını incelemekte fayda bulunmaktadır.

Modern İstihbaratın Babası sayılan Sherman Kent, istihbaratın hem bilgi, hem organizasyon, hem de faaliyet olduğunu söyleyerek stratejik istihbaratın tanımını yapmıştır (Kent, 2003). David Kahn, “*istihbarat, bilginin en geniş manadaki halidir*” tanımı ile bilgiyi merkeze almıştır (Kahn, 2002: 5). Abraham Shulsky ise “*istihbarat, her türlü politik, ekonomik, sosyal ve askeri olayı anlamayı ve gelişmeleri öngörmeyi amaçlayan evrensel bir sosyal bilimdir*” ifadesi ile istihbaratı geniş kapsamlı bir bilim faaliyeti olarak tanımlamıştır (Herman, 1999: 116).

Mehmet Atay, toplumda yaygın olan yanlış algıya eleştiri mahiyetinde istihbaratı, “*yabancı bir hükümetin veya siyasi partinin yıkılması, yabancı devlet adamları veya hedeflerinin ziya uğratılması, kişi veya ajanların kaçırılması veya öldürülmesinden ayrı olarak bir ülkenin rakiplerinden daha fazla avantaj sağlamasını veya en azından yaşamaya devam etmesini sağlayan bilginin toplanması*” şeklinde tanımlamaktadır (akt. Karaağaç, 2018: 19). Atay’ın bu ifadesi, bilginin toplanma aşamasına odaklanmakta ancak değerlendirme aşamasına değinmemektedir.

Sait Yılmaz, istihbaratı sadece faydalı bilgiler ve değerlendirmelerin üretilmesi şeklinde tanımlamanın yetersiz olacağını belirterek fonksiyonel istihbarat tanımlaması ile konuyu ele almaktadır. Buna göre fonksiyonel istihbaratı, istihbarat üretimine ek olarak istihbarat alanının diğer fonksiyonları olan propaganda ve psikolojik savaş, örtülü operasyonlar ve faaliyetler ile nihayet istihbarata karşı koymanın dahil olduğu koruyucu güvenlik işlevlerini de bünyesinde barındıran kapsamlı faaliyetler bütünü olarak tanımlamaktadır (Yılmaz, 2006: 135)

İçerisine istihbarat üretim sürecini de dahil ederek oldukça kapsamlı ve açıklayıcı bir tanım yapan Ümit Özdağ’a göre istihbarat; ulaşılabilen bütün açık, yarı açık ve/veya gizli kaynaklardan her türlü aracın kullanılması sonucunda elde edilen her türlü veri, malumat ve bilginin ulusal genel veya ulusal özel plandaki politikaların gerçekleştirilmesi ve ulusal politikalara zarar verilmesinin engellenmesi amacı ile toplandıktan sonra önemine ve doğruluğuna göre sınıflandırılması, karşılaştırılması, analiz edilerek değerlendirilmesi süreci sonucunda ulaşılan bilgidir (Özdağ, 2014: 32).

Ünal Acar ise istihbarat üretim sürecine ilaveten istihbarat ilkelerine de tanımında yer vererek istihbaratı; devletin genel güvenliğini korumak ve geliştirmek için ihtiyaç duyduğu her türlü bilgiyi, her türlü imkan ve vasıtalarla; gizlilik,

tarafsızlık, doğruluk, süreklilik ve sürat ilkelerini uygulayarak toplanması, toplanan bu bilgilerin tasnif edilerek kıymetlendirilmesi, kıyaslanması ve yorumlanarak muhtemel tehditlerin öngörülmesi, stratejik planlamaların hazırlanmasına katkı sağlayacak bilgilerin üretilmesi olarak ele almaktadır (Acar, 2011: 75).

Akademisyenlerin tanımlarının yanı sıra görev alanı istihbarat olan devlet organlarının da tanımları bulunmaktadır. Milli İstihbarat Teşkilatı'na (MİT) göre istihbarat, *“devlet tarafından belirlenen ihtiyaçlara karşılık olarak çeşitli kaynaklardan derlenen haber, bilgi ve dokümanların işlenmesi sonucu elde edilen üründür”* (MİT, 2018). Emniyet Genel Müdürlüğü (EGM) İstihbarat Daire Başkanlığına göre ise istihbarat; *“kısaca, ihtiyaç duyulan alanlarda, çeşitli imkan ve vasıtalarla, elde edilen bilgilerin işlenmesi, değerlendirilmesi ve yorumlanarak bunlardan bir sonuç çıkartılmasıdır”* (EGM, 2018). Ülkemizde istihbarat faaliyetlerinde en önde gelen bu iki kurumun her ikisinin tanımında istihbaratın, belirlenen ihtiyaçlara göre bilgi toplanması ve toplanan bilgilerin işlenmesi özelliğine yer verilmiştir.

Yukardaki tanımlara bakıldığında, bazılarında istihbarat bir bütün olarak bilgi ve bilginin toplanması olarak ifade edilirken, bazılarında ise toplanan haber ya da bilginin işlenmesi sonucu ortaya çıkan ürün üzerinde durulmaktadır. Özellikle modern dönem istihbarat anlayışında sadece bilginin toplanmasının istihbarat anlamına gelmeyeceği, toplanan haber ve bilginin işlenerek, kullanılabilir bir son ürün elde edilmesinin gerektiği anlayışı hakimdir.

İstihbarata dair yapılmış tanımlamalar üzerinde genel bir kanıya sahip olduktan sonra istihbaratın ne işe yaradığı ve ne amaçla kullanıldığına değinmek gerekir. İstihbaratın temel amacı, düşman devletin/kuruluşun/birliğin ve potansiyel düşmanların kısa ve uzun vadeli niyetlerinin, bu niyetlerini gerçekleştirmek için ne planlar yaptıklarının ve bu planları uygulama güç ve yeteneklerinin olup olmadığının tespit edilmesi ile söz konusu yeteneklerin ne olduğunun belirlenmesidir (Şenel ve Şenel, 2018b: 29-30).

Tarih boyunca devletler gelişmiş bir ekonomiye sahip olmak, yeraltı ve yerüstü kaynaklarını egemenliği altına almak, deniz ve karayollarını kontrol etmek, verimli tarım alanlarını elde etmek, sahip oldukları nüfusun ihtiyacı olan büyüklükte toprağa

sahip olmak gibi nedenlerle yayılmacı politikalar izlemiştir. Her devletin böyle bir hedefi mevcutken, bahse konu olan toprak ve kaynaklar sınırlı kalmıştır. Bu kaynaklara erişmek, daha geniş alanda kontrol sağlamak ve diğer devletlerden görece daha güçlü hale gelerek güven ve refah içinde yaşamak isteyen devletlerin arasında rekabet ve çatışmaların yaşanması kaçınılmaz olmuştur. Bu çatışmalar zaman zaman devletlerin yıkılmasına neden olacak büyüklükteki savaflara neden olmuştur, ancak günümüze kadar bu çatışmalar hiç sona ermemiştir. Bu nedenle devletler, varlıklarını devam ettirebilmek ve hedeflerine ulaşmak için rakip ve düşman devletlerden bir adım daha önde olma ihtiyacı hissetmiş; karşılarındaki devletlerin niyetlerini, hedeflerini, planlarını, kapasitelerini bilmek için çaba göstermiştir. Elde ettiği istihbari bilgiler ile düşmanın hamlesini önceden öğrenmiş ve ardından yeni bir plan yaparak kendi karşı hamlelerini uygulamıştır.

Burada istihbaratın devletlere katkısı, hem karşıdaki devletin durumundan haberdar olunması hem de bu devlet karşısında kendilerinin göreceli durumunun farkına varılmasıdır. Çinli komutan ve stratejist Sun Tzu, iki bin yıl önce yazdığı Savaş Sanatı isimli eserinde, *“başkasını ve kendini bilersen, yüz kere savaşsan da tehlikeye düşmezsin; başkasını bilmeyip kendini bilersen, bir kazanır bir kaybedersin; ne kendini ne de başkasını bilersen, girdiğin her savaşta tehlikeydesin demektir”* diyerek devletler açısından askeri hareketin başarısı için istihbaratın önemini vurgulamıştır. Sun Tzu’nun bu görüşüne yorum yapan Zhang Yu, *“başkasını tanırsan ona saldırabilirsin, kendini bilersen kendini koruyabilirsin”* ifadesiyle Sun Tzu’nun bu sözünü başka kelimelerle tekrarlamıştır (Sun Tzu, 201: 99-100). İtalyan devlet adamı Machiavelli de, kendi gücünü ve düşmanın gücünü mükemmel düzeyde bilen iyi bir komutanın daha zor yenilgiye uğrayacağını ileri sürmüştür (Seren, 2017: 25).

Benzer şekilde Aziz Yakın, karşıdakini tanımanın önemini şu örnekle açıklamaktadır:

“Bir boksör ringte karşısına çıkacak olan rakibini mağlup etmek için yalnız kuvvetine güvenmez; aynı zamanda hasmının taktiğini, tekniğini, zayıf ve kuvvetli taraflarını öğrenmek ve ona göre hareket etmek ister. İmkân bulursa, hasmının daha evvel yaptığı bir maçta çekilmiş filmini tetkik eder, onun oyun tarzını inceler. İşte devletler de düşmanları hakkında bir şekilde bilgi sahibi olmak zorundadır. Büyük bir devlet, iyi teşkilatlanmış bir istihbarat sistemi olmadığı takdirde yaşayamaz.” (Yakın, 1969: 29).

Günümüzde devletlerin karşısında rakip ve düşman olarak sadece diğer devletler bulunmamakta; uluslararası örgütler, çokuluslu şirketler, silahlı gruplar gibi devlet dışı aktörler de yer almaktadır. Geleneksel askeri savaşların azalması, buna karşın asimetrik tehditler ve terörizmin başlıca tehditler haline gelmesiyle, ön bilgiye sahip olma ve saldırıları henüz gerçekleşmeden önleme ihtiyacı daha belirgin hale gelmiştir. Özellikle 11 Eylül saldırılarının ardından istihbarat zafiyeti tartışmaları yaşanmış; söz konusu hataların tekrar etmemesi ve benzer terör saldırılarının yaşanmaması için terör örgütlerinin hedeflerinin, kapasitesinin ve hareket tarzlarının öğrenilmesine yönelik yoğun çaba sarf edilmeye başlanmıştır. Bunun neticesinde istihbarat olgusu, hem politik hem de akademik alanda üzerinde daha fazla durulan bir disiplin haline gelmiştir.

Devletlerin yanı sıra devlet dışı aktörler, özellikle de terör örgütleri istihbarattan yararlanmaktadır. Teknolojinin de yardımıyla terör örgütleri açık kaynakları etkili bir biçimde kullanmakta, siber saldırılarla devletlerin hassas bilgilerini ele geçirebilmekte, kameralar, ses kayıt cihazları ve insansız hava araçlarıyla gözetleme ve dinleme yapabilmektedir. Sayı ve teçhizat bakımından hedef devlete kıyasla çok daha küçük olmalarına rağmen elde ettikleri istihbarat bilgileriyle etkili ve ses getirecek saldırılar düzenleyebilmektedir. Bu açıdan bakıldığında devletler, istihbarat avantajı elde etmede yalnız diğer devletleri değil terör örgütlerini de göz önünde bulundurmalıdır.

İstihbarat, her zaman gelecek için kesin doğru analizler üretemese dahi gelecek ile ilgili genel bir çerçeve oluşturarak ve alternatifli senaryolar üreterek, gelecekteki mutlak belirsizliği ortadan kaldırabilmektedir (Özdağ, 2014: 22). Bu durum sürpriz saldırıların yaşanmasını önleyecek, nasıl bir yol izleneceğine dair önceden belirlenmiş politikaların hızla uygulanmasını sağlayacaktır.

İstihbaratın sağladığı faydaları dört temel başlık altında toplayabiliriz:

- a) Stratejik bir baskın veya sürpriz ile karşı karşıya kalınmasının engellenmesi,
- b) Uzun vadeli bir perspektif ve öngörü sağlanması,
- c) Politika oluşturma sürecine yardımcı olunması,
- d) Bir devletin bilgilerini, ihtiyaçlarını ve yöntemlerini gizlemesi (Lowenthal, 2009: 3-6).

Bu başlıklara bakıldığında istihbaratın geniş bir alanda ve birçok probleme çözüm sağladığı görülmektedir. İstihbarat, devletlerin önünü aydınlatan bir fener, görmesini ve duymasını sağlayan organdır. Yunusoğlu, istihbaratın bu niteliklerini *“istihbarat milletlerin faaliyetlerinin yakından izleyen keskin bir göz, milli güvenliği sarsacak huzursuzluklara dair en ufak fısıltıyı bile duyabilen hassas bir kulak, devamlı toplumun nabzını yoklayan hünerli bir el ve bugünün gerçeklerinin ötesinde, yarının ihtimallerini de düşünebilen süper bir zekadan oluşan beyindir”* diyerek anlaşılır bir biçimde ifade etmiştir (akt. Tezsever, 1999: 99).

1.2. İSTİHBARATIN TARİHÇESİ

İstihbaratın kökenleri, insanın doğasında var olan merak duygusunda yatmaktadır. İnsanın kendini, yaşadığı çevreyi, diğer insanları bilme isteği, istihbaratın kaynağını oluşturmuştur. Avcılık ve toplayıcılık dönemlerinden itibaren, bir insanın veya bir insan grubunun diğerleri hakkında veya yiyecek imkanları, su kaynakları, yırtıcı bir hayvanın en son ne zaman ve nerede görüldüğü gibi durumlar üzerine; bilgi edinme, keşifte bulunma, önlem alma eylemleri zamanla daha kapsamlı hale gelmiştir. Bu küçük insan topluluklarının zamanla genişleyerek devletçikler kurmaları, savaşmaları, politika ve strateji belirleme zorunluluğu, teşkilatlanma ve uzmanlaşmayı da beraberinde getirmiştir (Girgin, 2003: 125).

İstihbaratın ilk olarak ne zaman ortaya çıktığını bilebilmek için istihbaratın tanımına tekrar bakılması gerekmektedir. Burada ilk olarak istihbaratın, bilgi ve haber edinme anlamı üzerinde durulabilir. İstihbarat tarihini bu açıdan ele alan Walter Laqueur’a göre, insanların ilk kez diğer grupların ya da kabilelerin güçleri ve niyetleri hakkında bilgi toplamaya başladıklarından beri, istihbarat ajanlarından, yapılarından ya da biliminden bahsetmek mümkündür (akt. Çıtak, 2017: 87). Diğer yandan istihbaratın sistemli bir yapı tarafından yürütülen bir devlet faaliyeti olduğu ifade edilirse, bunun daha geç bir tarihte olduğu söylenebilir. Bu konuda Michael Herman, bilgi olarak istihbaratın ve gizli istihbarat çalışmalarının devlet kadar eski olduğunu söylerken, uzmanlaşmış ve daimi istihbarat kurumlarının 19. yüzyıl ortalarına kadar çok küçük ölçekte olduğunu ileri sürmektedir (Herman, 1999: 15).

İstihbarat tarihine ait ilk yazılı bilgiler Eski Ahit'te yer almaktadır. Mısır'ı terk ettikten sonra Hz. Musa, kavminin yerleşik düzene geçebileceği bir yer bulmaları amacıyla 12 adamını Filistin'e yollar ve şöyle der: *“Gidin görün ülkenin nasıl bir yer olduğunu, orada yaşayan insanların güçlü mü, çok mu olduklarını. Gidin görün yaşadıkları ülke zor mu kolay mı? Şehirlerinin savunması zayıf mı yoksa iyi mi tahkim edilmiş? Toprak çorak mı, verimli mi? Ağaç var mı, yok mu?”* (Eski Ahit, Çölde Sayım, Bölüm 13). Hz. Musa burada bir komutan ve yönetici olarak hedef ülkenin coğrafyasını, halkının özelliğini, askeri coğrafyasını, ekonomik durumunu öğrenerek stratejik istihbarat verileri elde etmek istemiştir. Hz. Musa'nın her bir Yahudi kabilesini temsilen görevlendirdiği 12 casus bahse konu bilgileri toplamıştır. Casuslar getirdikleri bilgileri toplumun önünde açıklamışlar, bu bilgilere dayanarak değerlendirmede bulunan Yahudilerde düşmanın çok güçlü olduğu inancı hasıl olmuştur. Kavminin korktuğunu gören Hz. Musa, Filistin'e askeri hareket düzenlemekten vazgeçmiştir.

Kur'an'da da, kuşlar vasıtasıyla Hz. Süleyman'a ulaşan istihbarattan bahsedilmektedir. Ordusunun bir bölümü kuşlardan oluşan Hz. Süleyman, Hüdhüd isimli bir kuşun yerinde olmadığını fark eder ve eğer bir mazereti yoksa onu ağır bir şekilde cezalandıracağını söyler. Hüdhüd gelince Hz. Süleyman'a mazeretini söyler ve şöyle der: *“Senin bilmediğin bir şey öğrendim. Sebe'den* sana sağlam bir haber getirdim. Ben, Sebe halkına hükümdarlık eden, kendisine her şeyden bolca verilmiş ve büyük bir tahtı olan bir kadın gördüm. Onun ve kavminin, Allah'ı bırakıp güneşe taptiklarını gördüm.”* Bunun üzerine Hz. Süleyman Hüdhüd'e *“Doğru mu yoksa yalan mı söylüyorsun göreceğiz”* der ve *“Benim şu mektubumu götür onlara at, sonra da yanlarından ayrıl ve ne sonuca varacaklarına bak”* diyerek Hüdhüd'ü tekrar Sebe'ye gönderir (Kur'an-ı Kerim, Neml:20-44). Bu hikayede Sebe ülkesinin gücüne, ekonomisine ve inancına dair istihbarat toplandığı anlaşılmaktadır.

M.Ö. 500 yıllarında yaşayan Çinli komutan Sun Tzu, zeki bir hükümetin ve akıllı bir komutanın rakiplerini yenmesi ve başarı kazanmasının temel şartının ön bilgi sağlamak olduğunu belirtmiştir. Ona göre bu ön bilgi ruhlar aracılığıyla, kıyaslama

* Bugünkü Yemen'de varlığını sürdüren, başkenti Ma'rib olan devlet.

veya hesaplama yollarıyla değil, ancak düşmanın durumundan haberdar olan insanlardan öğrenilebilir (Sun Tzu, 2017: 196). Bunun yanı sıra Sun Tzu, casusları sınıflandırmış; casus elde etme, casusları ödüllendirme, karşı casus kullanma konularında bir komutanın yapması gerekenleri ifade etmiştir.

M.Ö. 3. yüzyılda Hindistan’da yaşayan ve Maurya İmparatoru Chandragupta’nın danışmanı ve Başbakanı olan Kautilya tarafından yazılan Arthashastra isimli eserde, espionajın hükümet faaliyetlerinin hemen hemen her alanının temelini oluşturduğundan bahsedilmektedir. Kautilya’ya göre ülke içerisinde kaynaklanan sıkıntılar, dışarıdan kaynaklananlardan daha ciddidir ve devletin güvenliği için öncelikle iç tehditlerden kurtulmak gerekmektedir. Bu nedenle gerek iç gerekse dış güvenliği sağlamak üzere çok iyi örgütlenmiş bir istihbarat hizmetine ihtiyaç vardır (Seren, 2017: 105-106).

Türklerde ise istihbarata değişik dönemlerde farklı ölçülerde önem verilmiştir. Örneğin 11. yüzyılda Büyük Selçuklu İmparatorluğunda Vezir-i Azam olarak görev yapan Nizamü’l Mülk, "Siyasetname" adlı kitabında istihbaratın önemine de vurgu yapmıştır. Kitabın “Casusları Sevk ve İdare, Mülkün Selameti ve Raiyyetin İşlerine Dair” başlıklı bölümünde Nizamü’l Mülk şöyle demektedir:

Hiçbir şeyin hiçbir surette gizli saklı kalmaması ve vuku bulan yahut ayyuka çıkan bir meseleye anında müdahale için kulaklarına çalınan her şeyi padişaha ulaştıracak, tacir, seyyah, sufi, yoksul, sakatatçı kılığında, dört bir yana casuslar salınmalıdır. Nice zamandır valiler mukti’an, memurlar ve umera isyan ve muhalefete meyleder ve padişah hakkında fenalık ister ve sufi fikirde bulunur. Casus gelip haber verince hemen padişah atına biner ve askerini sevk eder (Nizamü'l-Mülk, 2009: 101).

Avrupa’da tüccarlar aracılığıyla yürütülen istihbarat faaliyetleri, 15. yüzyılda İtalyan şehir devletleri tarafından ilk defa yabancı devletlerde daimi elçilikler kurulmasıyla farklı bir boyuta evrilmiştir. Gönderildikleri ülkelerde görev yapmaya başlayan elçiler, bu ülkelerin siyasi, askeri ve ekonomik durumları hakkında topladıkları bilgileri, tahlil ve yorumlarını da ekleyerek kendi ülkelerine aktarmışlardır. Diplomatik ajanlara dayalı bu uygulama, istihbarat yaklaşımlarına ve örgütlenmelerine öncülük ederek diğer Avrupa ülkelerine de yayılmıştır (Seren, 2017: 127).

Napolyon Savaşları boyunca, askeri istihbarat yavaş yavaş tam zamanlı bir faaliyet olmaya başlamıştır. Napolyon’un mobil karargâhında bulunan ve stratejik

istihbarat sağlayan “İstatistik Bürosu”, kurumsal bir yapıda istihbarat faaliyeti y r tse de verilerin değerlendirilmesi Napolyon tarafından yapılmaktaydı (Herman, 1999: 14). İstihbarata verdiği değeri, “*İnanın bana, savaşın sonuçları incelendiğinde top unun, süvarinin, piyadenin kahramanlıkları, casusların göze görünmeyen şu lanetli ordusu yanında hiç kalır*” sözleriyle ifade eden Napolyon, casuslar vasıtasıyla hiç savaşmadan bazı önemli kaleleri ele geçirmiştir. Bu dönemdeki bilgi toplama faaliyetleri askeri amaçlı olduğundan, savaş bitince bu faaliyetler son bulmuştur ( zdağ, 2014: 47).

19. yüzyılın ikinci yarısında teknolojik gelişmelere paralel olarak istihbaratın kurumsal yapılanması ve faaliyet alanının genişlemesi hızlanmaya başlamıştır. Demiryollarının, telgrafın, buharlı makinelerin, tahrip gücü yüksek silahların kullanılmaya başlanması, geçmişe kıyasla daha büyük orduların daha uzak mesafelere daha hızlı intikal ederek avantaj elde edilmesine imkan tanımıştır. Hasım devletlerin bu tür adımlarına karşı koyabilmenin tek yolu, yalnız savaş sırasında değil, savaştan önce ve sonra da istihbarat toplamak idi. Savaş dışı zamanlarda böyle bir ihtiyacın hasıl olması, istihbaratın kurumsallaşmasını hızlandırmıştır ( zdağ, 2014: 47-48).

I. Dünya Savaşı yıllarında da istihbarat faaliyetlerinde önemli gelişmeler olduğu görülmektedir. Savaş artık cephe hattında yapılan bir mücadele olmaktan çıkmış, topyekun savaş dönemine girilmiştir. Bu dönemde sadece askeri g  le değil, cephe gerisindeki siyasi ve ekonomik g  le de mücadele edilmesi gerekiyordu. Bu nedenle hem hasım devletin siyasi, ekonomik, psikolojik unsurlarına yönelik istihbarat faaliyetlerine girişilmiş, hem de bu ülkeleri maddi ve askeri olarak besleyen sömürgelerde isyan çıkarmaya yönelik faaliyetler y r t lm ştir. Önceden sadece askeri istihbarat ile uğraşan devletler, I. Dünya Savaşı sırasında ekonomik, kültürel, siyasi bilgilerin çok önemli olduğunu anlamış; hedeflerine ulaşmak için yabancı devletler aleyhine haber yayma ve yabancı topraklarda karışıklık çıkartma faaliyetlerini de istihbaratın bir parçası olarak kullanmıştır.

20. yüzyılda uluslararası arenada yaşanan devletlerarası çekişmeler güçlü devletleri büyük bir istihbarat yarışının içine sürüklemiş; istihbarat örgütlerinin kurumsallaşması, yetkilerinin artması ve farklı işb l mlerinde faaliyet gösteren yeni istihbarat örgütlerinin kurulması da bu dönemde gerçekleşmiştir. I. ve II. Dünya Savaşlarında yoğun olarak kullanılan fotoğraf istihbaratından sinyal istihbaratına

kadar geniş yelpazedeki teknik istihbarat, yeni bir mücadele alanı olarak ortaya çıkmış; istihbaratta görülen bu teknolojik ilerleme savaşların kaderini belirler hale gelmiştir.

Soğuk Savaş dönemi, Kuzey Atlantik Paktı (NATO) ile Varşova Paktı ülkeleri arasında istihbarat savaşlarının yaşandığı bir dönem olmuştur. İstihbarat kapsamında yapılabilecek her türlü faaliyet bu dönemde yoğun olarak gerçekleştirilmiştir. Düşman istihbarat kurumlarının önemli pozisyonlarına casuslar yerleştirilmesi, diğer istihbarat kurumlarında çalışan ajanların devşirilmesi, özel operasyonlarla askeri sırların elde edilmesi, ülke lehine ve düşman aleyhine propaganda faaliyetleri yürütülmesi, terör örgütlerine ve silahlı gruplara verilen desteklerle iç savaşların çıkarılması gibi faaliyetler bu dönem yürütülen faaliyetlerden bazılarıdır.

Soğuk Savaşın sona ermesinin ardından, hem istihbarat faaliyetlerinin hedefinde değişiklikler olmuş, hem de istihbarat çalışmalarına konu olan alan genişlemiştir. Sovyetler Birliğinin çökmesi ve Varşova Paktının dağılmasıyla birlikte, Batı açısından Doğu Bloku kaynaklı tehditler önemini yitirmiştir. Buna karşın 1990'lı yıllarda artan terör saldırıları ve özellikle 11 Eylül saldırılarının ardından, birçok istihbarat örgütü terörizmle mücadeleyi öncelikli hedefi olarak belirlemiştir. Bağımsızlığını elde eden devletlerin sahneye çıkması, donmuş krizlerin tekrar sıcak çatışmaya dönüşmesi, teknolojide yaşanan büyük gelişmeler ve küreselleşmenin karşı konulamayacak hale gelmesi gibi nedenlerle hem istihbarata konu olan ülke sayısı artmış, hem de askeri ve siyasi alanların dışında ekonomi, kültür, sanat, bilim, teknoloji ve diğer birçok alanda istihbarat elde etme ihtiyacı hasıl olmuştur.

1.3. İSTİHBARAT ÜRETİM SÜRECİ

İstihbarat üretimi; ham bilgilerin toplanması, sınıflandırılması, kıymetlendirilmesi, analize tabi tutulması ve nihai ürün haline dönüştürülerek dağıtılması şeklinde cereyan eden bir süreci kapsayan faaliyetlerin toplamıdır (Seren, 2017: 285). Literatürde “geleneksel istihbarat çarkı” olarak geçen bu sürecin ilk zamanlarda birbirini izleyen aşamalardan oluştuğu ve daha basit olarak ele alındığı görülse de, istihbarat alanında yaşanan gelişmelere paralel olarak aşamaların arttığı, aşamaların karşılıklı etkileşim içerisinde olduğu ve sürecin yeni bulgulara binaen yenilenebildiği görülmektedir. İstihbarat üretim süreci, istihbaratın her yönüyle analizinin yapılması ve verimli

çıktılar elde edilmesi açısından oldukça önemlidir. Buradaki temel amaç, ulusal güvenliğin alanına giren konularda politikalar belirlemek, stratejik ve taktiksel kararlar alabilmeleri için sivil veya asker talep sahiplerine en iyi bilgileri sağlamaktır (Çıtak, 2017: 71).

İstihbarat üretim süreci, istihbarat örgütleri tarafından bir çark olarak tanımlanmaktadır. İstihbarat çarkının dönme süreci, müşteri olarak ifade edilen karar alıcılar tarafından başlatılır. Karar alıcılar genelde siyasetçiler olmakla birlikte ordu birimleri ya da üst düzey bir istihbarat yöneticisi de olabilir (Özdağ, 2014: 329). Müşterinin talebi ile çark dönmeye başladığında üretim süreci başlamış olur ve istihbaratın elde edilip tekrar müşteriye sunulmasıyla çark döngüsünü tamamlanır.

MİT'e göre istihbarat çarkı; ihtiyaçların tespiti ve yönlendirilmesi, haberlerin toplanması, haberlerin işlenmesi (değerlendirilmesi) ile istihbaratın yayımı ve kullanılması olmak üzere dört aşamadan oluşmaktadır (MİT, 2018). CIA'ya göre ise planlama ve yönlendirme, toplama, işleme, analiz ve üretim ile dağıtım olmak üzere beş aşamadan oluşmaktadır (CIA, 2018: 26-28).

İstihbarat çarkının karar alıcı tarafından başlatılması ve karar alıcıda son bulması nedeniyle istihbarat üretimi zaman zaman sağlıklı yapılamayabilir. Karar alıcı kişi, sivil, asker veya bürokrat kökenli bir siyasetçi ise teknik anlamda istihbarat bilgisi ya hiç yoktur ya geçmiş mesleki tecrübesi nedeniyle sadece sınırlı konularda bu anlamda bir bilgiye sahiptir. Dolayısıyla istihbarat alanında yüzeysel bilgilere sahip olan karar alıcının hangi alanlarda istihbarata ihtiyaç duyulduğu veya hangi istihbaratın önceliğinin olduğunu tayin etmesi istihbarat faaliyetlerinin etkinliğini azaltacaktır. Bu noktada karar alıcıların, hangi meselelerin daha önemli olduğu ve ne gibi bir çalışma yapılması gerektiği hususunda üst düzey istihbarat yöneticileri tarafından bilgilendirilmesi ve yönlendirilmesiyle, istihbarat üretimi asıl ihtiyaç duyulan alanlara odaklanacaktır (Özdağ, 2014: 329). Ancak bazen de karar alıcı, istihbarat örgütü tarafından kendisine sunulan analizi eleştirebilir ve kendi şahsi düşüncesine ters gelmeyecek, belirlenen siyasi hedeflerle örtüşecek alternatif analizler üretilmesini isteyebilir. Karar alıcının devamlı olarak böyle bir beklenti içinde olması ise, karar alıcı ile ters düşmek istemeyen istihbarat yöneticileri tarafından kurmaca istihbarat raporlarının sunulması riskini beraberinde getirebilir.

1.3.1. Planlama

Planlama ve yönlendirme aşamasında hangi konuda ve nasıl istihbarat toplanacağı belirlenir. İstihbarat örgütleri, ülke güvenliğine yönelik tehditlerin önlenmesi ve mevcut bilgilerin güncelleştirilmesi için, taktik seviyedeki istihbarat çalışmalarını herhangi bir talep veya talimata ihtiyaç duymaksızın yerine getirirler. Ancak ülkenin geleceğine yönelik hususlarda stratejik istihbarat toplanması için, karar alıcıların istihbarat örgütlerinden bu yönde bilgi toplamalarını istemeleri gerekmektedir (Acar, 2011: 171).

1.3.2. Toplama

Toplama aşaması ham bilgilerin elde edildiği, istihbarat sürecinin fiilen başladığı aşamadır. İstihbarat, belirlenen ihtiyaca cevap olabilecek en uygun kaynaklardan, en uygun toplama vasıtası kullanılarak elde edilmektedir. İstihbarat toplama kaynakları, açık ve kapalı olmak üzere ikiye ayrılır. Açık kaynak istihbaratında televizyon, gazete, dergi, ansiklopedi, raporlar, sosyal medya, internet gibi herkesin ulaşabileceği kaynaklardan yararlanılmaktadır. Kapalı istihbaratta ise casuslar, teknik araçlarla takip, gizli operasyonlar vb. kullanılmaktadır (Bernhardt, 2003: 49-51).

1.3.3. İşleme

Toplanan ham bilgiler işleme aşamasında tasnif edilerek analiz edilebilir duruma getirilmektedir. Elde edilen haber ve bilgiler kriptolanmış halde ise çözülmekte, yabancı kaynaklardan temin edilmişse tercüme edilmektedir. Akabinde gereksiz olduğu değerlendirilen bilgiler ayıklanmakta, kalan bilgiler ise kaynağına ve konusuna göre tasnif edilerek veri haline getirilmektedir (Bernhardt, 2003: 51-52).

1.3.4. Analiz ve Üretim

Analiz aşamasında, daha önce ayıklanmış ve tasnif edilmiş olan bilgiler analiz edilerek karar alıcıların kullanabileceği bir istihbarat ürünü ortaya konmaya çalışılır. Haber ve

bilgiler öncelikle anlamlı küçük parçalara ayrılır, parçalar çeşitlendirilir, sonra her bir parça halihazırda mevcut olan ve yeni elde edilen bilgilerle karşılaştırılarak değerlendirilir. Benzer parçalar birleştirilir ve istihbarat ürünü ortaya konur. Bu safhada değerlendirmeye esas olan bilgi, diğer tüm bilgilerle, olaylarla, daha önce yapılan değerlendirmelerle ve muhtemel sonuçlarıyla birlikte analiz edilmelidir. Analiz ve üretim aşamasının sonunda haber, bilgi ve belgeler artık istihbarat haline gelmiştir (Acar ve Urhal, 2007: 224-225; Yılmaz, 2006: 143).

1.3.5. Dağıtım

Dağıtım aşamasında, bir önceki aşamada üretilen istihbaratın, bununla faaliyete geçecek veya politika üretecek olanlara zamanında ve uygun şekilde ulaştırılması gerekmektedir. İstihbarata acele ihtiyaç duyuluyorsa, geç kalınmadan ve kullanıcıya bu istihbaratı kullanmasına yetecek kadar zaman bırakacak şekilde hareket edilmelidir. Örnek olarak; bir terör örgütü tarafından saldırı planlandığı istihbaratı elde edildiyse, bu bilginin saldırı yapılmadan ve saldırıyı önleyecek tedbirlerin alınmasını sağlayacak zamanda ilgili birimlere ulaştırılması sağlanmalıdır. İstihbaratın uygun şekilde dağıtılmasından kasıt ise, istihbarat kullanıcısının tam olarak ihtiyacı olan bilgilerin gereksiz ayrıntılara boğulmadan ve anlaşılır biçimde hazırlanarak ilgisine sunulmasıdır (Herman, 2004: 44-45)

1.4. İSTİHBARAT TOPLAMA TEKNİKLERİ

İstihbarat çeşitli vasıtalar aracılığıyla toplanabilmektedir. İlk olarak insanlar tarafından toplanan istihbarat, teknolojik gelişmelere paralel olarak başka tekniklerle de elde edilebilir hale gelmiştir. Bu tez kapsamında, insan istihbaratı, teknik istihbarat ve açık kaynak istihbaratı olmak üzere üç temel toplama tekniği ele alınmıştır.

1.4.1. İnsan İstihbaratı-HUMINT

İnsan istihbaratı (Human Intelligence-HUMINT) en eski ve en etkin istihbarat toplama yöntemidir. İstihbarat faaliyetlerinde insan unsurunun kullanılması olarak ifade edilebilir (Acar & Urhal, 2007: 212). Espiyonaj veya casusluk olarak da bilinir.

Casuslar, diplomatlar, gazeteciler, turistler, iş insanları, akademisyenler, sanatçılar, sporcular, bilim insanları, aktivistler, insani yardım kuruluşları kapsamında faaliyette bulunanlar, öğrenciler, göçmenler gibi yabancı ülkelerde belirli bir süre bulunan veya yabancılarla temasta bulunabilecek her şahıs insan istihbaratının kaynağı olabilir.

İnsan istihbaratı, hem açık hem de gizli bilgi toplamayı içermektedir. Açık insan istihbaratı diplomatların, diğer devlet görevlilerinin, akademisyenlerin, gazetecilerin ve benzeri meslek gruplarının yabancı ülkelerde yaptığı çalışmalardır. Gizli/kapalı insan istihbaratı ise hedef kuruma yerleştirilmiş elemanların ve angaje edilen muhbirlerin faaliyetlerinden oluşmaktadır.

Teknolojinin gelişmesiyle birlikte teknik istihbaratın da istihbarat toplama faaliyetlerinde kullanılması, insan istihbaratına duyulan ihtiyacı ortadan kaldırmış değildir. Yabancı ülkede stratejik bir kuruma, bir suç veya terör örgütüne sızmış bir casusun ilettiği hayati derecede önemli bilgiler bazen sadece insan istihbaratı kullanılarak elde edilebilmektedir. Nitekim 11 Eylül saldırılarının istihbarat kurumları tarafından tespit edilememiş olmasının nedenlerinden biri olarak, Soğuk Savaş sonrası dönemde istihbaratın HUMINT kaynaklarından ziyade teknik istihbarat kaynaklarından temin edilmesi görülmüş ve 11 Eylül'den sonra yapılan reform çalışmaları kapsamında, insan kaynaklı istihbarat toplama çalışmalarına ağırlık verilmesi kararlaştırılmıştır (Doğan, 2013: 223-226).

1.4.2. Açık Kaynak İstihbaratı - OSINT

Açık kaynak istihbaratı; kamuoyuna açık, herhangi bir gizlilik seviyesine sahip olmayan ve belli bir amaç ve plan çerçevesinde toplanan bilginin istihbarat çarkından geçmesi ile elde edilen istihbarattır. Televizyon, radyo, gazete, dergi gibi klasik medya araçları, Youtube, Facebook, Twitter gibi sosyal medya uygulamaları, internet yayınları, bloglar, kitaplar, röportajlar, konuşmalar, anketler, hükümet raporları, araştırma şirketlerinin yayınları, düşünce kuruluşlarının çalışmaları, haritalar, makaleler gibi toplumun kullanımına açık her türlü kaynaktan elde edilebilir. Günümüzde istihbarata konu olan bilgi ve belgelerin %80'den fazlasının açık kaynaklardan elde edildiği söylenebilir (Seren, 2017: 374-375).

Açık istihbarat bilgileri, kapalı/gizli istihbarata göre daha kolay, daha ucuz ve daha risksiz elde edilmektedir. Açık istihbarat faaliyetlerinde görevlendirilen meslek elemanları, masa başında oturarak bilgisayar üzerinden açık kaynakları taramakta, buradan elde ettikleri verilerle kullanılabilir istihbarat bilgileri oluşturmaktadırlar.

Açık kaynaklarda nerdeyse sınırsız denilebilecek bilgiler yer almaktadır. Özellikle internetin yaygınlaşması ve sosyal medya uygulamalarının milyonlarca üyeye ulaşması, her bir kullanıcıyı potansiyel bilgi, haber, içerik üreticisi konumuna getirmiştir. Meydana gelen bir olayın veya çarpıcı bir bilginin anında internet ortamlarında yayılması, günümüzde bilginin kapalı kapılar ardında saklanmasını zorlaştırmıştır. Bu durum, küresel ölçekte ve hızla yayılan önemli miktardaki bilgilerin her birinin büyük önem taşıdığı anlamına gelmemektedir. Doğru-yanlış, önemli-önemsiz, gerçek-kurgu, gerekli-gereksiz bilgilerin istihbarat kurumlarınca ayıklanması ve ihtiyaç duyulan istihbarata ulaşılması gerekmektedir. Bunun için veri madenciliği denilen yöntemler kullanılmaktadır. Böylece açık kaynaklardan güvenilir bilgilerin ayıklanması, istihbarat değeri taşıyan verilerin toplanması, işlenmesi ve analiz edilmesi sonucunda kullanılabilir istihbarat elde edilmiş olur.

1.4.3. Teknik İstihbarat - TECHINT

Teknolojinin ve bazı teknik araçların kullanılmasıyla elde edilen istihbarat türüdür. Tarihin büyük bir bölümünde insan istihbaratı kullanılmış olsa da telefon, telgraf ve radyonun icat edilmesinden başlayıp günümüzde gelişmiş radar sistemlerinin, insansız hava araçlarının, uyduların kullanılmasına kadar varan süreçte, teknik istihbaratın önemi giderek artmıştır. Uzak mesafelerden istihbarat elde edilmesine imkan vermesi, daha az insan gücü gerektirmesi ve teknolojinin gelişimine paralel olarak kapsam ve çeşitlerinin artması, teknik istihbaratı daha tercih edilir hale getirmiştir.

İstihbarat elde edilmesinde teknolojinin kullanımını esas alan teknik istihbarat, kullanılan araç ve yöntemlere göre elektronik istihbarat (ELINT), sinyal istihbaratı (SIGINT), iletişim istihbaratı (COMINT), görüntü istihbaratı (IMINT), radar istihbaratı (RADINT), ölçüm ve iz istihbaratı (MASINT), siber istihbarat (CYINT), sosyal medya istihbaratı (SOCMINT) şeklinde alt kategorilere ayrılır (Rollington, 2013:119).

1.5. ÖLÇEKLERİNE GÖRE İSTİHBARAT

1.5.1. Taktik İstihbarat

Taktik istihbarat, sürmekte olan bir operasyona veya güncel olaylara dair bilgi ve haber toplanması faaliyetini ifade eder. Daha çok askeri konularla ve terör gibi güvenlik meseleleriyle ilgilenmektedir. Anlık bilgi durumundaki bu istihbarat türünün karar alıcılara geciktirilmeden iletilmesi ve hemen kullanılması gerekmektedir. Operasyonel ve stratejik istihbarata kıyasla daha sınırlı bir faaliyet alanı bulunmaktadır. Bu nedenle taktik istihbarat açısından önemli olmayan bilgiler özellikle stratejik istihbarat açısından önemli olabilir (Yılmaz, 2006: 167)

Taktik istihbarat önleyici istihbarattır. Özellikle terörizmle mücadelede taktik istihbaratın büyük bir rolü vardır (Özer, 2018: 55). Şehir merkezinde bir terör saldırısı yapılacağı öğrenilmesi üzerine; bunun hangi örgüt tarafından planlandığı, saldırganların kimliği, saldırının ne zaman, hangi yöntemle ve hangi hedeflere yönelik icra edileceği, saldırganların nerede bulunduğu ve kimlerden yardım gördüğü gibi mevcut tehdidin engellenmesine yönelik bilgi ve haberlerin toplanması bir taktik istihbarat faaliyetidir.

1.5.2. Operasyonel İstihbarat

Operasyonel istihbarat, taktik istihbarata oranla daha geniş bir harekât alanı içerisinde gerçekleştirilen harekât planlarını desteklemek suretiyle düşmanın askeri yeteneği, imkânı ve niyetine odaklanmakta ve böylece düşmanın ne zaman, nerede ve nasıl bir güçle faaliyet gerçekleştirebileceğine yönelik tahminlerde bulunmaktadır (Seren, 2017: 273). Operasyonel istihbarat sadece askeri amaçlı olmayıp iç güvenlik birimleri tarafından da kullanılmaktadır. Bu kapsamda bir organize suç örgütünün amaçları, örgütlenme biçimi, çalışma yöntemi, gelir kaynakları, yurt içi/yurt dışı ve legal/illegal bağlantılarını ortaya çıkarmak amacı ile düzenlenen istihbarat çalışması da operasyonel istihbarat faaliyetidir (Özdağ, 2014: 138).

Operasyonel istihbarat kavramı Prusyalı devlet adamı Henrich Von Bülow tarafından ortaya atılmıştır. Von Bülow, büyükelçiler ve ordu komutanları gibi devlet yönetiminde yüksek bir mevkide bulunan, ancak nihai karar alma yetkisi kendilerinde

bulunmayan kişilerin yaptığı istihbaratı operasyonel istihbarat olarak tanımlamaktadır (Yakın, 1969: 38). Bu istihbarat türü, hem faaliyetin alanı hem de kapsadığı süre bakımından taktik ve stratejik istihbarat arasında bir köprü vazifesi görmektedir.

1.5.3. Stratejik İstihbarat

Strateji, bir ulusun veya uluslar topluluğunun, barış ve savaşta benimsenen politikalara destek vermek amacıyla politik, ekonomik, psikolojik ve askerî güçleri bir arada kullanma bilimi ve sanatıdır (TDK, 2018). Stratejik istihbarat ise, bir devlet için gelecekte ortaya çıkabilecek fırsatları, tehditleri araştırıp tespit ve öngörerek karar alıcıların önüne olabileceklerle ilgili seçenekler koyarak, onların politika üretme sürecini daha doğru bir zemine çekmek amacıyla yapılan istihbarat türüdür (Yılmaz, 2006: 211)

Stratejik istihbaratın temellerini atmış olan Sherman Kent, istihbaratın bir bilim dalı haline gelmesinde önemli rol oynamıştır. Kent, CIA'in halefi olan istihbarat kurumlarında ve CIA'de 1941 yılından başlayarak emekli olduğu 1967 yılına kadar çalışmış; bu süreçte teşkilatın geleceğini şekillendirmiştir. Bu dönemde yazmış olduğu Stratejik İstihbarat isimli kitabında Kent, “yüksek düzey pozitif dış istihbarat” olarak adlandırdığı stratejik istihbaratı; *“ülkenin, devlet adamlarının veya askerlerinin bilgisiz veya plansız davranışlarının sonucunda ülke hedeflerinin veya çıkarlarının zarar görmesini engellemek amacıyla ihtiyaç içinde olduğu bilgi türü”* olarak tanımlamıştır (Kent, 2003: 1).

Stratejik istihbaratı savaşta ve barışta ülkenin dış ilişkilerinin dayanması gerektiği bilgi olarak gören Kent; Lippmann'ın *“Eğer dış politikamız ülkemizin kalkanı ise, stratejik istihbarat bu kalkanın doğru zamanda, doğru yerde olmasını sağlayan şey”* benzetmesine *“aynı zamanda kılıca yön vermek için hazır bekleyen şey”* ibaresini ekleyerek stratejik istihbarata verdiği önemi ifade etmektedir (Kent, 2003: X). Buradan yola çıkarak, stratejik istihbaratın, sadece hasım devletlerin ülkeye yönelik emellerini akamete uğratmaya yarayacak bir savunma aracı olmadığı, aynı zamanda ülkenin hedeflerine ulaşmak için izleyeceği dış politikasını belirlemeye yarayan bir saldırı aracı olduğu anlaşılmaktadır.

Stratejik istihbaratın amacı, hedefin gücü ve kapasitesi ile zayıflıkları ve noksanlıklarını tespit ederek uzun vadede izleyeceği politikayı öngörmektir. Bu şekilde, hedef devlet veya kuruluşun düşmanca eylemlerinin olacağı bekleniyorsa gerekli önlemler alınarak ve karşı politikalar üretilerek hedef aktörün bu girişimleri etkisiz bırakılır. Ayrıca devletin ulusal güvenlik stratejileri ve dış politikasının belirlenmesinde stratejik istihbarat önemli rol oynamaktadır (Acar ve Urhal, 2007: 210).

Stratejik istihbarat, ülke dışındaki olaylarla ve diğer devlet ve kuruluşların politikalarıyla ilgilenmektedir. Sadece düşman veya olası düşman kabul edilen devletlerin değil, dost ve müttefik devletlerin de milli güç unsurları, sahip olduğu hedefler ve bu hedeflerine ulaşmak için izleyecekleri politikalara ilişkin bilgiler de stratejik istihbarat kapsamındadır.

Stratejik istihbarat, farklı disiplinlerden elde edilen bilgilerin sentezlenmesini ve analiz edilerek kullanılmasını gerektirir. Siyaset, silahlı kuvvetler, ekonomi, biyografi, coğrafya, kültür, din, iletişim, ulaştırma, bilim, teknoloji gibi faaliyet alanları bu istihbaratın kapsamındadır (Girgin, 2003: 155-184). Taktik ve operasyonel istihbaratın aksine daha kapsamlı bir alanda ve daha uzun vadeli bir perspektife sahip olması nedeniyle stratejik istihbarat, ulusal seviyede karar alma yetkisine sahip olan siyasi karar alıcılar ile kararların alınma sürecine katkıda bulunan kişi ve kurumlar için üretilir.

Stratejik istihbaratın, karar alıcılara sağladığı desteği şu şekilde sıralayabiliriz:

- Silahlı saldırı ve savaş ile neticelenebilecek olan, ulusal çıkarları tehdit eden gelişmeler hakkında uyarıda bulunur.
- Örtülü hareketler düzenlemeye, yabancı liderleri etkilemeye, ülkeler arasındaki çatışmalara diplomatik ve askeri yollarla müdahale etmeye veya bunları engellemeye yardımcı olur.
- Yeni teknolojik gelişmelerin gidebileceği yönü ve ülke için oluşturabileceği fırsat ve tehditleri öngörmeye katkıda bulunur.
- Diplomatik görüşmelere katkı sağlar.
- Karşı-istihbaratın ne yönde yapılacağının belirlenmesine yardımcı olur (Yılmaz, 2006: 172)

Taktik, operasyonel ve stratejik seviyede yapılan istihbarat faaliyetleri birbirlerini doğrudan veya dolaylı olarak etkilemektedir. İstihbaratın seviyesi arttıkça, istihbaratın ilgi alanında paralel bir artış olmakta, buna karşın odaklandığı detay alanları azalmaktadır. Bu yüzden stratejik istihbarat, diğer seviyelere nazaran çok daha geniş bir ilgi alanında, çok daha fazla bilginin toplanmasından sorumlu olmakta; bu durum stratejik istihbaratı, istihbarat piramidinin en üst seviyesine taşımaktadır (Yılmaz, 2006: 172).

1.6. ALANLARINA GÖRE İSTİHBARAT

1.6.1. Siyasi İstihbarat

Siyasi istihbarat; siyasi süreçler, fikirler, diğer ülkelerin niyetleri ve politikaları, partileri ve liderleriyle ilgili bilgileri konu edinmektedir (Shulsky & Schmitt, 2002: 55). Hedef ülkenin yönetim şekli, anayasal durumu, siyasi tarihi, ülkedeki siyasi partiler ve ideolojileri, hükümet ve devlet politikaları, siyasetçilerin birbirleriyle ilişkileri ve açıklamaları, siyaset-bürokrasi ilişkisi, ordunun siyasete olan ilgisi, çıkar grupları ve etkinlik durumları, seçim usulü ve katılım oranı, halkın siyasi eğilimi ve bölgelere göre dağılımı, halkın siyasi aktörlere bakışı, kronik siyasi sorunlar, etnik kimliklerin siyasi faaliyetleri, yıkıcı ve bölücü faaliyetler, propaganda faaliyetleri, ülkenin dış politika hedefleri, komşu ve diğer devletlerle ilişkileri, ittifakları ve ihtilafları, üyesi olduğu uluslararası ve bölgesel kuruluşlar, yaptığı anlaşmalar, etkilediği veya etkilendiği ülkeler gibi konular siyasi istihbaratın ilgi alanları arasındadır.

Siyasi ve askeri istihbaratın tarihi çok eskilere dayanmakta, istihbarat faaliyetlerinin temelini bu iki alan oluşturmaktadır. Bununla birlikte siyasi istihbarat, askeri istihbarattan daha geniş bir kapsama sahip olup devletler tarafından öncelikli olarak tercih edilmektedir. Çünkü her devlet, gerek komşuları gerekse dünyada güç odağı konumunda bulunan devletlerle ilişkide bulunmak zorundadır. Siyasi istihbarat faaliyetleri başarılı olursa, askeri istihbarattan elde edilen bilgilere gerek kalmayabilir. Devletler arasındaki mücadelede, orduları sahaya sürmeden siyasi manevralar aracılığıyla başarı sağlanabilirken; siyasi istihbarat unsurları ile istenen hedefe

ulaşılamaması halinde ise askeri istihbarat ön plana çıkmaktadır (Acar & Urhal, 2007: 205).

Günümüzde bölgesel çatışmaların artması, terörün küresel bir tehdit haline gelmesi, vekalet savaşlarının ve hibrit savaşların ortaya çıkması, iç savaşların uzun yıllar devam etmesi, çatışmalar ve ekonomik sorunların büyük çaplı göç hareketlerine neden olması gibi hususlar, siyasi istihbaratın önemini giderek artırmaktadır (Seren, 2017: 279)

1.6.2. Askeri İstihbarat

Askeri istihbarat, düşman veya düşman olması muhtemel yabancı askeri yapılar hakkında, hem savaş hem de barış zamanında yapılan istihbarat faaliyetidir. Askeri istihbarat sadece savaş zamanında askeri operasyonların yürütülmesinde kullanılmakla kalmaz, barış zamanında da askeri güçlerin planlanması ve savunmaya yönelik strateji belirlenmesinde kullanılır.

Geleneksel güvenlik anlayışında askeri kapasite bir ülkenin en önemli gücü kabul edildiğinden istihbarat askeri temelde ortaya çıkıp gelişmiştir (Çıtak, 2017: 92). Bir devletin egemenliği, toprak parçası ve halkı silahlı kuvvetler tarafından korunmakta, bunun için gerekli istihbarat genel olarak askeri birimler tarafından sağlanmaktadır. Askeri istihbarat birimlerinin gerektiğinde doğrudan operasyon yapma imkânının bulunması, askeri istihbaratı sivil istihbarattan imkân ve yetki yönüyle daha donanımlı kılmaktadır.

Askeri istihbarat, faaliyet alanına göre çeşitli ölçeklerde olabilir. Buna göre askeri istihbarat; sınırlı hedeflere yönelik ve kısa süreli olduğunda taktiksel, düşmana karşı önemli bir saldırı öncesi geniş çapta bilgi toplama faaliyeti olarak yapıldığında operasyonel, düşman veya olası düşmanın barış zamanında bile her açıdan güçlü ve zayıf yönlerinin, kapasitesinin ve niyetinin ortaya çıkarılmasına yönelik yapıldığında ise stratejik olarak tanımlanmaktadır (Çıtak, 2017: 92).

Askeri istihbarat; hedef ülkenin silahlı kuvvetlerinin yapısı, her bir kuvvet komutanlığında bulunan asker sayısı ve rütbe durumu, komutanların genel özellikleri, sahip olduğu silah çeşitleri, askeri araçların ve mühimmatların sayısı ve özellikleri,

askeri üslerin ve birliklerin yerleri, olası savaş senaryoları ve savaş stratejileri, savunma sanayi tesisleri ve Ar-Ge faaliyetleri, yıllık savunma harcama kalemleri, en çok ve en az korunan bölgeleri, hava savunma ve radar sistemlerinin konumu ve özellikleri, geçmiş savaş tecrübeleri, terör örgütleriyle mücadelesi gibi konularla ilgilenmektedir (Girgin, 2003: 163; Acar ve Urhal, 2007: 205). Ayrıca; halkın askerliğe bakışı, askerlerin moral ve motivasyonu, orduya alınma şartları, askeri kurumları düzenleyen yasalar, silahlı kuvvetlere tanınan yetki ve sorumluluklar, askeri ittifakların kapsamı ve askeri anlaşmaların şartları, yabancı ülkelerle yapılan tatbikatlar ve eğitim faaliyetleri, ülke dışındaki üsleri ve askeri birlikleri gibi konular da askeri istihbaratın alanına girmektedir.

1.6.3. Ekonomik İstihbarat

Ekonomik istihbarat, hedef ülkenin; para, ticaret ve ziraat politikası, borsa, endüstriyel durum, fabrikalar, madenler, enerji kaynakları, finans piyasası, tanınmış sanayici ve işadamları hakkında bilgi toplamak için yapılan istihbarattır (Karaağaç, 2018: 85).

Soğuk Savaş döneminde kendine geniş alan bulan ekonomik istihbarat, Soğuk Savaşın sona ermesinin ardından yaşanan küreselleşme dalgasıyla istihbarat çalışmalarının temel taşlarından biri haline gelmiştir. Sıcak savaşların uluslararası ilişkilerde eski önemini yitirmesi, enerji kaynaklarını ve ticaret yollarını kontrol etmeyi ve dünya pazarında pay sahibi olmayı daha önemli hale getirmiştir. Ekonomik durumun milli güç unsurları arasında üst sıralara yükselmesi ve askeri gücün önüne geçmesi, gelişmiş ekonomiye sahip olmayan ülkeleri uluslararası yarışın gerisinde bırakmıştır. Nitekim Soğuk Savaş döneminin iki süper gücünden biri olan Sovyetler Birliği, askeri gücü, geniş coğrafyası ve nüfusuna rağmen güçlü bir ekonomiye sahip olmaması nedeniyle varlığını devam ettirememiştir. Buna karşın II. Dünya Savaşında ağır bir yenilgiye uğramış ve askeri gücü sembolik hale gelen Almanya ve Japonya, gelişmiş ekonomileri ile Soğuk Savaş sürecinden güçlenerek çıkmıştır.

Geçmişteki askeri savaşlar ile ideolojik savaşlar, günümüzde büyük devletler arasındaki ticari ve ekonomik savaşa dönüşmüştür. Savaşın başka bir mecraya taşınması, istihbarat faaliyetlerinin de paralel bir süreç izlemesine neden olmuştur. Öyle ki artık gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerdeki ekonomik istihbarat faaliyetleri,

istihbarat çalışmaları içinde önemli bir yer tutmakta, klasik iki istihbarat alanı olan siyasi ve askeri istihbarat ile yarışmaktadır (Çıtak, 2017: 93).

Devletlerin ülkeleri içindeki ve dışındaki ekonomik faaliyetler hakkında bilgi sahibi olmaları, kendi çıkarlarına yönelik olası tehditlere karşı önlem almalarını sağlarken bir yandan da ekonomik tehditlerin ülkedeki siyasi istikrarı bozmasına engel olmaktadır. Bu noktada bir ülkenin; stratejik öneme sahip telekomünikasyon, iletişim ve ulaşım, enerji, madencilik, finans, sağlık gibi çeşitli sektörlerdeki özelleştirme politikaları, bu sektörlerin yabancı sermaye ve müteşebbislere açılması, yabancılara arazi satışı ve söz konusu sektörlerdeki her türlü mali ve ticari hareketliliklerin takibi, yerli ve yabancı şirketlerin sektörel pay oranları gibi hususlar, ekonomik istihbarat açısından ihmal edilemez nitelikteki konulardır (Seren, 2017: 285)

Genel hatlarıyla ekonomik istihbarat; hedef ülkenin ekonomik büyümesi, kişi başına düşen milli geliri, ithalat ve ihracat rakamları ve ürünleri, diğer devletlere ve uluslararası fonlara olan borçları, kamu harcama miktarı ve kalemleri, tarım ve hayvancılık durumu, ülkedeki işletme sayısı ve bu işletmelerin genel durumu, sahip olduğu yer altı ve yer üstü kaynaklar ile bunları işletmeye yönelik sanayi tesislerinin durumu, enerji kaynakları ve enerji ihtiyacı, halkın mesleklere göre dağılımı, işsizlik oranı, halkın alım gücü ve tüketim kültürü, enflasyon ve faiz oranları, ulusal para biriminin döviz karşısındaki durumu, ülkedeki döviz ve altın rezervi, ülkedeki yatırımların boyutu, ülkeye yatırım yapan uluslararası kuruluşlar, dost veya rakip olduğu ülkelerin ekonomik durumu gibi konularla ilgilenmektedir.

1.6.4. Sosyal İstihbarat

Toplumların genel nitelikleri, zihniyet yapısı, gelenek ve görenekleri, kültürel özellikleri gibi konularda yapılan istihbarata sosyal istihbarat denilmektedir. Hedef ülkenin nüfus özellikleri, iş gücünün yaşa ve cinsiyete göre dağılımı, evlilik ve boşanma oranları, eğitim durumu, etnik ve dini gruplar ile bu grupların etkinliği, ülkede konuşulan diller, din ve mezheplerin davranışlara etkisi, sağlık ve sosyal güvenlik sistemi, gelirin mesleklere göre dağılımı, sınıf mücadeleleri, sivil toplum kuruluşları, basın-yayın araçları ve kamuoyu, protesto ve eylemler, genel ahlak ve

zihniyet özellikleri gibi konular sosyal istihbaratın alanına girmektedir (Şenel ve Şenel, 2018a: 55-56; Özdağ, 2014; 84-85).

Sosyal istihbarat, çok sayıda alt başlıkları olması nedeniyle birçok disiplinin ortak çalışmasını gerektirmektedir. Esas olarak sosyoloji ile ilişkilendirilse de din, coğrafya, demografi, psikoloji, ekonomi ve siyasi bilimler gibi dalların da ilgi alanına girmektedir. Toplanan veriler itibariyle sosyal istihbarat, diğer istihbarat türlerinin analiz edilmesinde yardımcı olmaktadır. Mesela, bir ülkedeki nüfus artış hızının düşmesi ve genç nüfus oranının azalması sonucu, o ülkenin ilerleyen yıllarda yabancı iş gücüne ihtiyaç duyacağı, buna binaen ülkedeki diğer din ve milliyet unsurlarının artmasının sosyal ve siyasal sorunlara neden olacağı öngörülebilir. Aynı şekilde bir ülkede havacılık, nükleer mühendislik gibi alanlarda eğitim veren kurumların artması, ülkenin bu alanlarda bilimsel çalışmalar yapacağını ve sanayi tesisleri kuracağını göstergesi durumundadır.

Sosyal istihbarat, etkileri kısa zamanda ortaya çıkan bir alan olmamakla birlikte uzun vadede stratejik amaçlı kullanılmaktadır. Klasik savaş kavramının değişmesi, meskun mahal operasyonlarının artması, terör saldırılarının ve diğer asimetrik tehditlerin sivilleri de hedef alması, hareketlerin ağırlık merkezine insanların konulması zorunluluğunu doğurmuştur. Bir bölgede operasyon yürütülmesi, operasyon sonrası hayatın normalleştirilmesi ve toplumun yeniden dizayn edilmesi çalışmalarında başarı elde edilebilmesi için toplumsal desteğin elde edilmesi şarttır (Seren, 2017: 287-289). Bunu sağlamak ise o toplumun sosyal ve kültürel yapılarına odaklanan sosyal istihbarat verileriyle mümkün olabilmektedir.

1.6.5. Coğrafi İstihbarat

Coğrafya, tarih boyunca devletlerin ve toplumların kaderini belirleyen bir etken olmuştur. Bulundukları coğrafya, ülkelerin ulusal ve uluslararası politikalarını, üye oldukları bölgesel kuruluşları, komşusu olan ülkeleri, tehdit algılarını, ordu yapısını, ekonomi sektörlerini belirleyen en önemli unsurlardandır. İbni Haldun, Mukaddime adlı eserinde “coğrafya kaderdir” diyerek coğrafyanın toplumlar üzerindeki etkisine geniş yer vermiştir. Buna göre coğrafya o toplumun yaşayış tarzını, kültürünü,

sanatını, siyasi yapısını, devletler arası ilişkilerini, fikir dünyasını belirlenmesinde başat etkindir (Haldun, 2015).

Coğrafya, askeri operasyonların ve ulusal güvenlik stratejilerinin ana unsurlarından biri, hatta zaman zaman en önemlisidir. Nitekim ünlü savaş stratejistlerinden birçoğu coğrafyayı temel alan teoriler oluşturmuşlar. Kara Hakimiyet Teorisi, Deniz Hakimiyet Teorisi, Hava Hakimiyet teorisi, Kenar Kuşak Teorisi, Yeşil Kuşak Teorisi gibi stratejiler, dünya üzerinde kara ve denizlerin dağılımı, ülkelerin dünya üzerindeki yeri, yüzölçümleri, komşuları gibi unsurları esas alarak meydana getirilmişlerdir (Karaağaç, 2018: 191-204, 219).

Coğrafi istihbarat temel olarak hedef ülkenin arazi yapısı, hudut sahası, limanları, su yolları, bitki örtüsü, iklim koşulları, yerleşim merkezleri, stratejik bölgeler gibi hedef alanlarını içerir. Ortaya çıkabilecek olası bir savaşta yürütülecek askeri hareketin hangi esaslara sahip olacağı hususu coğrafi istihbaratla belirlenir. Orduların ilerlemesi ve zayıfların azalması için, arazi yapısı, hava koşulları, yapay ve doğal engeller, ulaşım yolları, çıkarmaya elverişli sular ve sahiller ile sınırındaki zayıf noktaların bilinmesi gerekmektedir (Şenel ve Şenel, 2018a: 72). Bu konuda Sun Tzu, *“Gökyüzünü ve yeryüzünü bildiğin zaman zafer mutlaktır.”* diyerek coğrafi istihbaratın önemini vurgulamıştır.

1.6.6. Ulaşım ve İletişim İstihbaratı

Ulaşım istihbaratı; bir ülkenin askeri ve ekonomik amaçlı kullandığı demiryolları, karayolları, iç su alanları, havaalanları, limanlar, terminaller, köprüler, tüneller, boru hatları gibi ulaşım konuları olan yer ve tesisler hakkında bilgilerin toplanması ve analiz edilmesi için yapılan istihbarattır. Barış zamanında sivil amaçlar için kullanılan yollar, savaş durumunda düşmanın asker ve mühimmat sevkiyatını yapmak için kullanacağı ana güzergahlardır. Aynı şekilde bir bölgeye askeri amaçla operasyon yapılacağına kara araçlarının bölgede ilerleyip ilerleyemeyeceği, ilerlemek için ne tür araçlar gerektiği, deniz ve hava araçlarıyla ulaşımın mümkün olup olmadığı önem kazanır. Geniş bir nehir veya boğaz üzerinde bulunan bir köprü, askeri araçların geçişi için kritik bir rol oynarken hasar tarafı için ise bu köprü stratejik bir hedef durumundadır. Böyle bir bölgede köprü olmadığının veya var olan köprünün yıkık veya zayıf

olduğunun bilinmesi ise suyun karşı yakasına geçmek için başka planlama yapılmasını gerektirecektir (Şenel ve Şenel, 2018a: 81-88).

İletişim istihbaratı ise; radyo, telgraf, televizyon, telefon, telsiz, denizaltı kabloları, baz istasyonları, uydular, iletişim medyası ve sosyal medya gibi iletişim sistemlerine yönelik yapılan istihbarattır. Ülkenin ve diğer ülkelerin iletişim kapasitelerinin karşılaştırılmasını, üstün ve zayıf taraflarının değerlendirilmesini ve gerekli önlemlerin alınmasını amaçlar (Şenel ve Şenel, 2018a: 30). Düşmanın iletişim ağının bilinmesi ve zaafalarının ortaya koyulması, savaş zamanında düşmanın iletişiminin kesilmesi veya bilginin manipüle edilmesi için kullanılabilir. İnternetin yaygınlaşması ve sosyal medya araçlarının popüler iletişim araçları haline gelmesi nedeniyle, iletişim istihbaratı propaganda ve algı yönetimi faaliyetleri için de kullanılmaya başlanmıştır.

1.6.7. Bilimsel ve Teknik İstihbarat

Bilim ve teknolojik gelişmeler, ülkelerin askeri, ekonomik, ticari, kültürel faaliyetlerinin ilerlemesinde ve diğer ülkeler karşısında avantaj elde etmesinde önemli rol oynar. İleri seviye teknolojiyi kullanan devletler hem hedeflenen bilgilere daha kolay erişim sağlayabilmekte, hem de kendilerine yönelik icra edilen sanayi, teknoloji, endüstri, tıp gibi alanlardaki casusluk faaliyetleri karşısında daha etkili mücadele yürütebilmektedir (Seren, 2017: 300). Bilimsel gelişmelerin gerisinde kalan devletler, diğer milli güç unsurları bakımından üstün konumda olsalar da zamanla rakip veya düşmanlarının gerisinde kalarak üstünlüklerini kaybeder. Nitekim Osmanlı Devleti, geniş coğrafyası ve güçlü ordusuna rağmen teknolojik gelişmelere ayak uyduramaması nedeniyle her alanda düşmanlarının gerisinde kalmıştır.

Bilim ve teknolojinin ülkeler nezdindeki önemi, bu konunun istihbarat faaliyetlerinin ilgi alanlarından biri olmasını kaçınılmaz kılmıştır. Hedef ülkenin mevcut bilimsel çalışmaları, geçmişten günümüze sahip olduğu bilgi birikimi, son teknoloji ürünleri ve buna bağlı sanayi üretimi gibi alanlar bilim ve teknoloji istihbaratının ilgilendiği hususlardır. Ülkenin üniversitelerinde yapılan bilimsel çalışmalar, hem devlet kurumlarında hem de özel şirketlerde yürütülen Ar-Ge faaliyetleri, iletişim ve ulaşım sektöründeki son gelişmeler, küresel ölçekte bir etki

doğurabilecek buluşlar, savunma sanayinde kullanılabilecek teknolojiler, KBRN (Kimyasal-Biyolojik-Radyoaktif-Nükleer) silahlarına dönüşebilecek araştırmalar bu kapsamda ele alınabilir.

Devletlerin bilimsel istihbarat alanında yaptıkları çalışmalar, dış politika uygulamalarında ve ulusal güvenlik stratejilerinin belirlenmesinde aktif olarak kullanılmaktadır. Son yüzyılda bu alanda yapılan istihbarat faaliyetleri önemli siyasi sonuçlar doğurmuştur. Soğuk Savaş döneminde atom bombasına sahip olan ve bu silahın üretilmesinde tekel pozisyonunda olan Amerika Birleşik Devletlerinin (ABD) elindeki bilgilerin Rus istihbaratı tarafından ele geçirilmesi, yalnız ABD'nin üstün konumunu kaybetmesine neden olmamış; bunun yanı sıra ABD ile Sovyetler Birliği arasındaki rekabetin, taraflardan birinin nükleer silaha başvurması halinde diğerinin de karşılık vereceği ve dünyanın yok olacağı “dehşet dengesi” durumuna evrilmesine neden olmuştur. Günümüzde Çin, bilim ve teknoloji istihbaratı ile gelişmiş ülkelerden elde ettiği bilgileri kullanarak hem savunma sanayinde hem de ekonomi alanında büyümesini sürdürmektedir. ABD'deki yabancı öğrencilerin %30'unu oluşturan Çinli öğrenciler daha çok teknoloji alanında eğitim almakta, eğitimlerini tamamladıktan sonra bir kısmı ülkelere dönerek Çin'in teknolojik gelişimine katkı sağlarken önemli bir kısmı da ABD'de kalarak teknoloji şirketlerinde üst düzey konumlara gelmektedir (Günyol, 2019). Başka bir örnek olarak, İran'ın nükleer faaliyetlerine yönelik elde ettiği istihbarat ile İran'ın nükleer silah üretme kapasitesini analiz eden ABD, nükleer silah üretmeden İran'ı engellemeye yönelik politikalar izlemektedir.

1.6.8. Biyografik İstihbarat

Sanat, siyaset, ticaret vb. alanlarda tanınan, toplum tarafından sevilen ve istihbarat servisleri için önemli olan kişilerin hobileri, fobileri, zaafı, güçlü ve zayıf yanlarının bilgi, belge ve tanıklara dayandırılarak objektif bir şekilde tüm yönleriyle araştırılması biyografik istihbaratın alanına girmektedir (Acar, 2011: 110). Biyografik istihbarat, kişiye yönelik her bir bilginin elde edilmesi ve uzun vadede belirlenen amaç doğrultusunda kullanılması nedeniyle, ölçeğine göre bir stratejik istihbarat türüdür. İstihbaratın bu alanı, çalışmanın ikinci bölümünde detaylı olarak ele alınacaktır.

İKİNCİ BÖLÜM

BİYOĞRAFİK İSTİHBARAT VE ULUSAL GÜVENLİK

2.1. BİYOĞRAFİK İSTİHBARATIN TEMEL ÖZELLİKLERİ

İlk bölümde genel olarak istihbaratın tanımı yapılmış, özelliklerine ve türlerine değinilmiştir. Bu bölümde ise biyografik istihbaratın unsurları, kapsamı, içeriği ve elde edilme yöntemleri üzerinde durulacaktır.

2.1.1. Tanımı ve Önemi

Biyografi, bireylerin hayatlarındaki gelişme ve değişmelerin kronolojik olarak bir sistem dahilinde ortaya konulmasıdır (Acar ve Urhal, 2007: 208). Biyografik istihbarat ise bir ülkenin politik, ekonomik, kültürel ve askeri yönden toplumun yaşamında mevcut veya potansiyel önem taşıyan kişilerle olduğu kadar şüpheli ve gizli ilişkiler içinde olan bireylerle ilgili olarak toplanan özel ve kamusal nitelik taşıyan bilgilerin elde edilmesidir (Özdağ, 2014: 101). Başka bir tanıma göre biyografik istihbarat, ferdi şahsiyetlerin gerçek ve muhtemel önem derecelerine göre incelenmesidir (Şenel ve Şenel, 2018a: 68).

Kişiyeye yönelik istihbarat olarak da tanımlayabileceğimiz biyografik istihbarat, istihbaratın kendisi kadar eskidir. Tarihten günümüze ulaşan bazı kaynaklarda, önemli pozisyonundaki kişilere ait bilgilerin elde edilmesine özel önem atfedilmiştir. M.Ö. 5. yüzyılda yaşayan Çinli Sun Tzu, *“bir orduya saldırmak, bir şehri kuşatmak ya da birini öldürmek istediğinde önce savunmayı yapan komutanların kim olduklarını, yardımcılarını, ziyaretçilerini, kapı muhafızlarını ve kâhyalarını öğrenmelisin. Bu yüzden casusların bu bilgileri bulup sana getirmeliler”* sözü ile bir harekât öncesinde kişilere yönelik istihbarat toplanmasının önemini vurgulamıştır (Sun Tzu, 2017: 199).

M.Ö. 2. yüzyılda Roma döneminde yaşayan antik Yunan tarihçisi Polybius, *“bir gemiyi baş dümençisinden mahrum ederseniz, bu gemi bütün mürettebatıyla birlikte düşmanın eline geçer. Bu şekilde, savaşta da bir ordunun komutanını zeka ile alt eder veya taktikle yenerseniz, çoğu kez bütün düşman ordusunu elinize geçirmiş*

olursunuz" diyerek komutan/yönetici konumundaki kişiyi devirmenin, başarının anahtarı olduğuna dikkat çekmiştir (Hart, 2002: 19).

Büyük Selçuklu sadrazamı Nizamü'l Mülk, elçilerin, hedef alınan ülkenin ordusu ve coğrafyasına ek olarak ülke yönetimi ve yöneticileri ile memurları hakkında bilgi toplama görevlerinin de olduğunu belirtmiştir. Ona göre elçiler, hedefteki kişilerin kim oldukları, karakterleri, şahsiyetleri hakkında sağlam bilgiler toplayarak biyografik istihbarat faaliyetlerinde bulunmalıydılar. Zira hedef ülke ve hükümdarına dair elde edilen bu bilgiler, açık ve noksan tarafları ile ülkesinin ve yöneticilerinin durumu bilindiği için o hükümdarın ele geçirilmesi veya ona karşı gerekli tedbirlerin alınmasında belirleyici rol oynayacaktır (Nizamü'l-Mülk'ten akt. Acar ve Urhal, 2007: 198). Aynı nedenlerle Selçuklular döneminde, bir istihbarata karşı koyma çalışması olarak, ülkeye gelen elçilere karşı çok dikkatli davranılmakta ve açık verilmemeye gayret gösterilmekteydi (Başdin ve Topçu, 2017: 569-570).

Yukarıdaki örnekler açısından değerlendirildiğinde, düşman unsurların en önemli bireylerinin hedef alınması ile tüm düşman unsuruna karşı üstünlük sağlanabileceği görülmektedir. Biyografik istihbarat aracılığıyla, binlerce kişiden müteşekkil bir ordunun her bir askerini etkisiz hale getirmek yerine, sadece o ordunun komutan veya komutanlarını saf dışı bırakarak amaca ulaşmak hedeflenmektedir. Veya bir devlet başkanının/hükümdarın ele geçirilmesi, etkisiz hale getirilmesi ya da etki altına alınmasıyla, en az zararla siyasi emellere ulaşılması arzu edilmektedir. Kısacası biyografik istihbaratın, karar alıcıları ve kritik pozisyonlarda bulunan kişileri hedef alarak görece üstünlüğü elde etmesi yönüyle oldukça önemli bir istihbarat türü olduğu söylenebilir.

2.1.2. Hedef Kişiler

Siyasal, toplumsal ve askeri liderler ile önemli görevlerdeki bürokratlar, biyografik istihbaratın kapsamında yer almaktadır. Hedef ülkedeki akademi, bilim ve sanayi alanlarında kritik konularda veya projelerde çalışan akademisyenler, bilim insanları ve mühendisler; toplumu yönlendirme kapasitesi olan gazeteciler, televizyoncular ve yazarlar da bu kapsamda değerlendirilebilir (Çıtak, 2017: 94). Kamuoyunu etkileme, propaganda yapma ve algı oluşturma hususunda etkili olan, toplumda bir karşılığı olan

sanatçılar, sporcular, aktivistler, kanaat önderleri, sivil toplum kuruluşlarının önde gelen isimleri ve hatta günümüzde internet fenomenleri de biyografik istihbaratın hedef kitlesi olarak görülebilir.

CIA'ın internet sitesinde yer alan biyografik istihbarata ilişkin bir belgede, biyografik istihbaratın ilgilendiği kişiler şu şekilde sıralanmıştır (CIA, 1958):

- Devlet başkanları, aile üyeleri ve özel kalem müdürleri,
- Kabine üyeleri, özellikle dışişleri, içişleri, adalet, endüstri ve ticaret vb. ile ilgili bakanlıkların ve kurumların en önemli görevlileri,
- Sömürge bölge valileri ve sıralı astları,
- Siyasi işler veya güvenlik işleri, sosyal hareketler, işçi hareketleri gibi alanlarla ilgilenen uluslararası kuruluşların temsilcileri ile uluslararası veya bölgesel konferansların baş delegeleri,
- Diplomatik ve konsolosluk hizmetlerinde görevli sıralı yetkililer,
- Siyasi parti liderleri,
- Valiler, belediye başkanları, diğer önde gelen mahalli yetkililer,
- Başlıca işadamları, eğitimciler, gazeteciler, yazarlar, sanatçılar,
- Önemli ulusal ve uluslararası sosyal kuruluşların liderleri.

Biyografik istihbarat sadece hâlihazırda önemi bulunan kişileri konu edinmekle kalmaz, potansiyel öneme sahip kişileri de mercek altına alır. Biyografik istihbaratın en önemli amaçlarından biri gelecekteki siyasi, toplumsal ve askeri liderlerin kimler olabileceğinin saptanmasıdır. İlerde kritik bir pozisyonda bulunma ihtimali olan kişilere yönelik yapılan biyografik istihbarat çalışmaları, mevcut politikaların yanı sıra söz konusu kişilerin bir bileşen olarak yer aldığı alternatif politikalar üretilmesinde yardımcı olur. Bu kapsamda hedef ülkede Genelkurmay Başkanlığı veya kuvvet komutanlıkları makamlarına gelme ihtimali olan generaller, albaylar ve hatta teğmenler veya hedef ülkedeki iktidar ve muhalefet partisinde önemli bir göreve gelerek o ülkedeki siyaset faaliyetlerinde etkin rol oynaması muhtemel kişiler de biyografik istihbarat faaliyetlerinin kapsamına alınır.

Söz konusu hedef kişiler, sadece düşman veya rakip olarak görülen isimlerden ibaret değildir. Dost ve müttefik olarak görülen veya izlediği politikalar ve attığı adımlarla tarafsız bir görünüm sergilemeye çalışan kişiler de biyografik istihbaratın

hedefinde yer almaktadır. Kişilerin taraf değıştirmesi, bugün dost olarak addedilen bir kişinin yarın aleyhte tutumlar sergilemesi her zaman muhtemeldir. Veya kişinin düşman unsurlar tarafından etki altına alınmaya çalışılması, zaafıları aracılığıyla şantaja maruz kalması ve angaje edilmesi de mümkündür. Bu durumda ilgili kişinin görüş ve düşüncelerinde yaşanan değışimlerin izlenmesi, ilişkilerinin takip edilmesi, güçlü ve zayıf yönlerinin bilinmesi ve atacağı muhtemel adımların öngörülmesi için biyografik istihbarat verilerine ihtiyaç duyulur. Dost/müttefik kişiye yönelik tehditlerin bertaraf edilmesi, karşılıklı ilişkilerin güçlendirilmesi, zaafılarının önceden tespit edilip gerekli tedbirlerin alınması gibi adımlar atılarak söz konusu kişi ile olumlu ilişkilerin sürdürülmesi hedeflenir.

2.1.3. Alanları

Biyografik istihbarat faaliyeti yürütülürken ilk olarak hedef kişinin kimliğine ve iletişime yönelik bilgiler öğrenilir. Kişinin adı-soyadı, cinsiyeti, yaşı, doğum yeri, medeni hali, vatandaşlığı, mezuniyeti, mesleği, ikamet adresi, telefon numarası gibi temel bilgiler edinilir. Kişiyile ilgili bir dosyalama faaliyeti yapılacaksa bu temel bilgilerle ilk tanımlama yapılabilir. Ardından diğer alanlarda daha detaylı bilgi toplama işine girilir.

Hangi alanların biyografik istihbarat kapsamında olduğunu söylemek kolay değildir. İstihbaratı elde edecek veya kullanacak yapıya göre bu kapsam değışebilmektedir. 1958 tarihli bir CIA belgesine göre, biyografik istihbarat şu konuları mümkün olduğu kadar öğrenmeye çalışır (CIA, 1958):

- Bir kişinin etkisi ve saygınlığı,
- Başkaları tarafından kontrol edilip edilmediği,
- Etkisinin artıyor veya azalıyor olduğu,
- Önemli siyasi, sosyal ve ekonomik hareket ve gelişmelerle olan bağlantısı,
- Önemli konulardaki görüş ve düşünceleri,
- Yönetim, meslek ve teknik alanlardaki yetenekleri,
- Eğitim geçmişi,
- Dini ve kültürel geçmişi,

- Bildiği diller,
- Ailesinin durumu,
- Hobileri, eğilimleri gibi meslekdışı ilgi alanları,
- Gururu, arzu ve istekleri, önyargıları, zaafı, hassasiyetleri,
- Görünüşü, tavır ve üslubu.

Tablo 2.1: Biyografik İstihbarat Formu Örneği

Adı	
Soyadı	
Anne-Baba adı	
Doğum yeri ve yılı	
Boy, kilosu	
Saç ve ten rengi	
Hangi vatandaşlığı taşıdığı	
Etnik ve dînî/mezhepsel kimliği	
Aşiret/klan mensubiyeti	
Eğitimi	
İdeolojik geçmişi ve konumu	
Mensup olduğu siyasal parti, dernek	
Cinsel eğilimi ve seks yaşamı	
Psikolojik durumu	
Geçirdiği kazalar	
Geçirdiği hastalıklar	
Kalıcı hastalığı var mı?	
Yabancı servislerle ilişkisi var mı?	
Yakın çevresindeki şahsiyetler	
Okuduğu gazeteler	
En çok sevdiği yazarlar	
Hobileri	
Fobileri	

Kaynak: Özdağ (2014: 104).

Biyografik istihbarat formu hazırlanırken bir devlet başkanının, bir mafya liderinin, bir generalin veya önemli pozisyonda bulunan başka herhangi bir kimsenin

hakkında gereken temel bilgilerin pek bir farklılık arz etmediğini söyleyen Özdağ ise, ayrıntıya girmeyi hedeflemeyen ve temel bilgileri içeren yukarıdaki biyografik istihbarat formu örneğini oluşturmuştur.

Tüm bu konular dikkate alındığında, biyografik istihbaratın sınırlı sayıdaki alanda elde edilen bilgilerden ibaret olmadığı anlaşılmaktadır. Bireye, hatta bireyin yakın çevresine ilişkin her türlü hususun biyografik istihbaratın kapsamında yer alabileceği görülmektedir.

2.1.4. Kullanımı

Biyografik istihbaratın en önemli amaçlarından biri gelecekteki siyasi, toplumsal ve askeri liderlerin kimler olabileceğinin saptanmasıdır. Geçmişteki liderlerin profilleri incelenerek gelecekteki liderlerin öngörülme çalışması bu açıdan büyük önem taşımaktadır (Çıtak, 2017: 94). Her insan kendi çevresinden etkilendiği ve çevresini etkilediği için ve iki insan birbirinin aynısı olmayacağından, biyografik istihbarat yapılırken pek çok bilgiye sahip olmak gerekmektedir. Hedef kişinin karakteri, hırsları, düşünceleri, zayıflıkları, etki alanları, nüfuzu, eğitimi, aile yapısı, arkadaş ve akraba çevresi, üyelikleri gibi kişisel, siyasi, ekonomik ve sosyal özellikleri üzerinde yoğun bir çalışma yapılmalıdır. Ancak bu bilgilerin bilinmesiyle yükselen kişinin liderlik nitelikleri incelenebilir ve ancak bunları bilerek söz konusu kişinin başa geçmesiyle yaşanacak değişiklikler tahmin edilebilir (Kent, 2003: 26).

Bir ülkenin dış politikasının dışişleri bakanlığı tarafından yürütülmesi, müzakerelerin dışişleri bakanı ve diplomatlarla yapılması, ayrıca diplomatik misyonlarının ev sahibi ülkenin gözetiminde olması nedenleriyle dışişleri bakanlığı yetkililerine yönelik olarak biyografik istihbarat elde edilmesi fayda sağlayacaktır. Hedef ülkenin dışişleri bakanının ve elçilerinin zayıf ve kuvvetli tarafları, diplomatlarının teknik ve pratik alanlarda kullandıkları usuller, müzakere ve konferanslarda müracaat edilen metodlar hakkından bilgi edinmek başarıya götüren bir yoldur. Diplomatlar her türlü yayından faydalananarak, bulundukları ülkenin dışişleri bakanlığına mensup bütün memurlar hakkında bilgi toplar, onlarda yaptıkları toplantılarda özel hayatlarını araştırır ve not ederler. Diplomatın kumara, içkiye,

paraya düşkünlük gibi zaaflarını yakalayıp onu istismar etmek, bu şekilde o diplomatın görev yaptığı elçilikte olup bitenleri öğrenmek için fırsat ararlar (Yakın, 1969: 40).

Biyografik istihbarat faaliyetleri, espionaj ve kontrespiyonaj faaliyetlerinde de kritik bir yere sahiptir. Çünkü birçok ülkenin istihbarat örgütleri, göreve yolladıkları ajanların gerçek kimliğini gizlemek amacıyla çoğu zaman sahte bir kimlik ve düzmece bir hayat hikayesi verir. Böyle bir kimsenin gerçekte kim olduğunun ortaya çıkarılması özel bir önem taşır. Hayat hikayesinin düzmece olduğunun ve görünür kimliğinin sahte olduğunun açığa çıkması ve asıl kimliğinin tespit edilmesi iyi ve dikkatli biyografik bilgilerin elde edilmesine bağlıdır (Girgin, 2003: 185).

Kişilerin angaje edilmesi, bir ülkenin lehinde veya aleyhinde çalışmalarının sağlanması amacıyla bu kişilere yönelik biyografik istihbarat bilgilerinden yararlanılır. Bunun için kişilerin yaşamlarını, kuvvetli ve zayıf yönlerini saptayıp o yollardan kendilerini etkileyerek; ideolojik, para hırsı, borç, kumar, gelecek güvencesi, alkol, kötü alışkanlıklar, milli ve manevi değer zayıflığı, yabancı kültür hayranlığı, aşağılık kompleksi, mutsuz evlilik, seks, şantaj gibi motiflerle angaje edilir ve istenen yönde çalıştırılmaları sağlanır (Ateş, 2014: 14).

Biyografik istihbarat, genellikle tek başına bir anlam ifade etmez. Bu kapsamda elde edilen verilerin analiz edilebilmesi için konusuna göre siyasal, askeri, ekonomik, coğrafi, demografik vb. istihbarat verilerinden de yararlanmak gerekmektedir. Bir ordu komutanı hakkında toplanan bilgiler; askeri istihbarat faaliyetleri ile elde edilen ordunun genel özellikleri, hiyerarşik yapı, komuta kademesindeki kişiler arasındaki ilişkiler, askeri harekâtlardaki karar alma mekanizmaları gibi bilgilerle birlikte ele alınarak değerlendirilir. Aynı şekilde hedef ülkedeki siyasi yapı, partiler arasındaki ilişkiler, toplumun eğilimleri, çıkar çatışmaları gibi bilgilere sahip olmadan siyasi aktörler hakkında toplanan biyografik istihbarat noksan kalacaktır.

Biyografik istihbarat bazı yazarlar tarafından ayrı bir alan olarak kabul edilmemektedir. Bu kişilere göre, biyografik istihbarat diğer istihbarat faaliyetlerinin tamamlayıcı bir dalı niteliğindedir. Buna göre komutanların ve ilerde komuta kademesine gelmesi muhtemel subayların bilgilerinin toplanması askeri istihbarat kapsamına; devletin yönetiminde yer alan şahısların, siyasi parti yöneticilerinin ve bürokratların bilgilerinin elde edilmesi siyasi istihbarat kapsamına; iş insanlarının,

sanayicilerin, şirket yöneticilerinin kişisel verilerine ulaşılması ekonomik istihbarat kapsamına; kanaat önderlerinin, aktivistlerin, sanatçıların biyografik verilerinin toplanması sosyal kültürel istihbarat kapsamına girmektedir (Şenel ve Şenel, 2018a: 31-32)

Biyografik istihbaratın kapsamı oldukça geniştir. Hedefteki kişiye ilişkin doğrudan ve dolaylı her bilginin elde edilmesi esastır. Bu bilgilerden bazıları, kapsamlı bir analiz yapılmasına imkân vermeyebilir; ancak burada istihbaratçının rolü, en küçük bilgi kırıntılarını takip edip kıymetlendirerek önemli çıkarımlar ortaya koymaktır. İpuçlarının izlenmesi sonucunda daha değerli bilgilere ulaşılması ve kişi hakkında kapsamlı bir rapor hazırlanması mümkün hale gelmektedir.

2.2. BİYOGRAFİK İSTİHBARAT ELDE ETME YÖNTEMLERİ

Biyografik istihbaratın içeriği ortaya konulduktan sonra, bu bilgilerin nasıl elde edilebileceği üzerinde durulması gerekmektedir. İstihbarat faaliyetlerinin niteliği gereği, her bir bilgi kaynağından elde edilen veriler, işleme ve analize tabi tutulduktan sonra çok kıymetli istihbari bilgilere dönüşebilmektedir. Ancak biyografik istihbarat bireylere yönelik bir çalışma olduğundan, daha münhasır yöntemlere ihtiyaç duyabilmektedir.

CIA belgesine göre, biyografik bilgiler elde edilebilecek kaynaklar şunlardır:

- Diğer istihbarat servisleri tarafından hazırlanan resmi raporlar,
- Yerli ve yabancı basın, yabancı yayınlar,
- “Kim kimdir” rehberleri,
- Yayınlanmış biyografiler,
- Diplomatik biyografi kayıtları,
- Diplomatik listeler,
- Parlamento rehberleri,
- Kamu çalışanı listeleri,
- Uluslararası kuruluşlar tarafından hazırlanan rehber ve bültenler,
- Politik tarih kitapları,

- Doktorlar, basın mensupları, din adamları gibi meslek mensuplarını gösteren rehberler,
- Çeşitli yerel organizasyonlar ve çıkar grupları tarafından hazırlanan bültenler (CIA, 1958).

Yukarıda sayılan kaynaklar dışında da önemli kaynak ve yöntemler bulunmaktadır. Özellikle teknolojik gelişmelerin istihbarat faaliyetlerinde kullanılması ve bu alanda yapılan çalışmaların artmasıyla biyografik istihbarat elde edilmesi hususunda yeni yöntemler ortaya koyulmaya başlanmıştır.

2.2.1. Konuşma Analizi

Hakkında hiçbir bilgiye sahip olunmayan anonim kişiler ile hakkında çok az bilgi edinilen bir siyasi veya askeri figürlere ait konuşmaların yer aldığı videolar ve ses kayıtları, biyografik istihbaratın temel kaynaklarından biridir. Konuşmanın herhangi bir cihaz tarafından kaydedilmemiş olması durumunda; diplomatik görüşmelerde, mitinglerde veya günlük faaliyetler esnasında ilgili kişinin konuşmasına şahitlik eden diplomat, istihbaratçı veya analistler tarafından doğrudan ve anlık olarak konuşma analizi yapılması da mümkündür. Bunun yanında, değerlendirilecek konuşmanın metin hali, her ne kadar ses analizine imkan tanımasa da içerik bakımından incelenebilecektir.

Bir konuşma analizinde, konuşmanın içeriğine bile girmeden sadece ses tonu, duraklaması, ses kalınlığı gibi faktörlere bakarak konuşmacının nezle, boğaz kanseri, astım gibi bazı hastalıkları teşhis edilebilir (Robbins, 2016). İfadelerinin net ve akıcı olması veya anlaşılmaz olması, konuşurken heyecan duyup duymaması, sık sık duraksaması ve yutkunması gibi özelliklere bakılarak bazı kişilik özellikleri anlaşılabilir.

Kişi eğer yazılı bir metne bağlı olarak konuşmuyorsa, kendisi hakkındaki bazı bilgiler konuşmanın içeriğine bakılarak elde edilebilir. Konuşurken kullandığı kelimeler, içinde siyasi görüşünden, dini inancından, eğitiminden ve iş hayatından unsurlar barındırabilir. Eleştirdiği kişi, parti ve olaylara bakarak siyasi görüşü tahmin edilebilir. Yine kullandığı kelimeler bir siyasi grubun, hareketin literatürünü

yansıtabilir. Din ile ilgili kutsal metinlere, dinin önde gelen isimlerine vs. yaptığı atıflar ile dinin konusuna giren alanlarda kullandığı lehte veya aleyhte ifadeler de kişinin inançları hakkında bilgi verebilir.

Bir iktisat uzmanının iktisat terimlerini, benzetmelerini, örneklerini sık kullanması; bir tarihçinin geçmişteki olaylara atıfta bulunması, tarihlere ve şahıslara sürekli değinmesi örneklerinde olduğu gibi kişiler eğitim, iş ve uzmanlık alanlarını konuşmalarına yansıtabilirler. Bu şekilde bir kişinin konuşurken kullandığı terimler ya da yabancı dillerden geçen kelimeler, değindiği konular, cümle kurma ve telaffuz becerisi gibi özellikler, o kişinin aldığı eğitimden, iş çevresinden ve kültür seviyesinden bir kesit sunacaktır. Konuşmasında devamlı olarak telaffuz hataları yapması veya doğru telaffuza önem vermesi, kelime dağarcığının büyüklüğü, kelimeleri ve deyimleri anlamlarına uygun olarak kullanıp kullanmaması gibi hususlar da kişinin eğitim durumu hakkında bilgi verecektir.

Kimliği bilinen bir şahsın sesinin kaydedilerek saklanması, daha sonra herhangi bir yerde elde edilen ses kaydındaki kişilerin tespit edilmesinde de kullanılabilir. İstihbarat kanallarından elde edilen veya haber sitelerine servis edilen bir ses kaydındaki kişinin, şüphelenilen kişi olup olmadığının tespit edilmesi amacıyla, ilgili kişiye ait daha önceki ses kayıtları kullanılarak karşılaştırma yapılır. Burada sesin genel özellikleri, konuşma hızı, duraklamalar, vurgulamalar gibi bazı özellikler temel alınarak iki farklı kayıttaki seslerin aynı kişiye ait olup olmadığı tespit edilir.

Terörle mücadele kapsamında yine ses analizinden yararlanılabilir. Bir rehin alma olayında, bir tehdit videosunda veya telefon dinlemesinde konuşmayı yapan örgüt üyesinin yüzü gizliyse ve kimliği bilinmiyorsa ses analizi yapılarak kişinin kimliği tespit edilmeye çalışılır. Söz konusu kişinin kullandığı dil, aksan, ağız, lehçe gibi konuşma unsurlarına bakılarak kişinin hangi ülkeden, hangi milletten olduğu anlaşılmaya çalışılır. Böylece şüpheli listesi daraltılır. Yine ses analizinden kişinin sağlık durumu, yaşı, cinsiyeti gibi özellikleri tespit edilir (Boyacı ve Korkmaz, 2018: 330). Bu şekilde parça parça elde edilen bilgiler birleştirilerek şahsın gerçek kimliğine ulaşılmaya çalışılır.

2.2.2. El Yazısı Analizi

Araştırmalar kişinin eliyle, ağızıyla ya da başka bir organıyla yazdığı yazının genel karakteristiğinin birbirine benzediğini göstermiştir. Çünkü yazının nasıl yazılacağına karar veren elin kendisi değil, beyindir (Seifer, 2002). Kişi bir şekilde el ile yazma imkanına sahip olmazsa, vücudunun diğer bir parçasıyla yazacağı yazı da kendi el yazısı ile aynı karakteristik özelliği taşıyacaktır.

El yazısı analizinin bir bilim olarak temel dayanağı, dünyadaki her insanın kendine özgü bir yazı şeklinin olduğudur. Bilimsel ismi grafoloji olan el yazısı analizi ile kişinin yazı ve imza örnekleri üzerinden karakter özellikleri ortaya konulabilmektedir. Adli tıp alanında özellikle belge incelemesi alanında kullanılmaktadır.

Alfabe'deki her bir harfin standart bir yazılışı olsa da el yazısıyla yazılırken nerdeyse bütün harflerin standardın dışında yazım örneklerinin olması, el yazısının parmak izi gibi kişiye has bir özelliğinin olduğunu ortaya koymuştur. Kullanılan harf şekilleri, orantılar, ölçü, eğim, harf ve kelime aralıkları, başlama ve bitirme çizgileri, basınç, kalem hareketleri ve yazı kalitesi, yazının kağıt üzerindeki düzenlenişi, yani çıkıntılar, boşluklar, istif, eklemeler, sıralama ve heceleme, noktalama, üslup ve gramer gibi birçok değişkenin bulunması da el yazısının kişiye özel olmasının nedenidir (Birincioğlu ve Özkara, 2010: 413-414).

Harflerin, kelimelerin ve satırların arasındaki mesafeler, kullanılan kağıdın alt, üst ve kenarlarında bırakılan boşluklar, her bir satırın diğer satırlarla aynı hizada olup olmaması, çizgisiz kağıtta yazının aşağı-yukarı yönelerek veya düz bir çizgide ilerlemesi, yazının öne-arkaya eğimli olarak veya dik yazılması, harflerin birleşik veya ayrık olması, harflerin dar veya geniş yazılması, imzanın büyük veya küçük boyutlu olması, imzanın yazı boyutuna göre oranı gibi özellikler incelenir. Bu yöntemle kişinin ruh hali, karakter yapısı, hatta bazı hastalıkları anlaşılabilmektedir. El yazısı analiz edilerek Parkinson, Alzheimer, kanser, depresyon, şizofreni, yüksek kan basıncı, hamilelik gibi bazı hastalık ve durumların belirlenmesi mümkündür (Gal, 2018).

El yazısının biçim özelliklerinin yanı sıra, anlam yönünden ele alınması ile daha başka bilgilere ulaşılabilir. Dilbilgisi, noktalama işaretleri, kelime seçimi gibi hususlar, sürekli yapılan hatalar ve tekrar eden ifadeler ile yazarın etnik kökenine,

siyasi kimliğine ve eğitim seviyesine işaret eden diğer ipuçlarına varılabilir. Bu yönüyle konuşma analizi ile benzerlik göstermektedir.

2.2.3. Gazete ve Televizyon Haberleri

Çeşitli medya araçlarında yayınlanan haberler, özellikle haberin yayınlandığı tarihte kamuoyunun dikkatini çekecek kadar önem taşımayan ancak içinde bulunulan zamanda geniş bir tanınırlığı olan kişiler hakkında bilgi edinmek üzere kullanılabilir. Yükselişe geçen siyasetçiler, kritik bir göreve atanan bürokratlar veya terör örgütü mensupları gibi aktörlerin kendilerinden söz ettirmeye başlamasıyla birlikte, bu kişileri daha kapsamlı bir şekilde tanımayı sağlayacak bilgi arayışına girilir. Geçmişten günümüze yayınlanan gazete ve televizyonlardaki haber arşivleri tarandığında, ilgili kişiler hakkında alelade haberlere ulaşılması ihtimal dahilindedir. Yayınlandığı tarihte bir önem arz etmeyen bu haberler, artık kıymetli bir istihbarat verisi haline gelmiş olabilir.

Yükselişe geçen bir siyasetçinin, seçmen kitlesi tarafından hoş görülmecek sözler sarf ettiğine veya eylemlerde bulunduğuna yönelik haberler yayınlanmış olabilir. Bugün bilinen siyasetçi veya bürokratların isimleri, geçmişte yaşanmış bazı adi olaylarla anılıyor olabilir. Veya bir saldırı düzenleyen terör örgütü mensubunun, gençlik yıllarında bazı eylemlere veya protesto gösterilerine katıldığı bilgisini içeren haberlere ulaşılabilir. Geçmişteki bu sıradan haberler, artık istihbarat örgütlerinin izini süreceği bir ipucu konumuna gelmiştir. Haberlerden elde edilen bu “yeni” bilgiler, politika oluşturma, propaganda faaliyeti yürütme, terörle mücadele etme gibi çeşitli alanlarda kullanılabilir.

2.2.4. Röportaj ve Özgeçmişler

Hedef kişi ile yapılan röportajlar, kişi hakkında bilgi elde edilmesinin bir başka yoludur. Röportaj yapılan kişi, yardımcıları veya danışmanları tarafından hazırlanan bir metin üzerinden konuşmayacağı için konular spontane gelişecek ve verilen cevaplar doğrudan o kişiye ait olacaktır. Röportajda konuşulacak konular ve verilecek cevaplara önceden hazırlık yapılmış olsa bile, kişi vereceği cevaplara kendinden

birçok şey katacaktır. Röportajda, kişinin bulunduğu pozisyonu ilgilendiren konular dışında, kişinin özel hayatına ilişkin hususlar da gündeme gelebilir. Kişi tarafından çocukluğu, gençliği, ailesi, hatıraları, ilgi alanları gibi konularda, kamuoyu tarafından hiç bilinmeyen bazı bilgiler açıklanabilir.

Analize tabi tutulan röportaj, yazılı bir metin olabileceği gibi bir video kaydı da olabilir. Bu durumda kişinin verdiği cevaplar dışında ses tonu, el ve yüz hareketleri, konuşma hızı gibi başka veriler de incelemeye tabi tutulabilecektir. Kendisini sıkıştırmaya yönelik sorulan sorulara nasıl tepki verdiği, soğukkanlılıkla mı yoksa savunma refleksiyle mi hareket ettiği, hangi konuları konuşmaktan hoşlandığı, hangi konuların gündeme gelmesinden kaçındığı gibi bilgiler video kaydının analiz edilmesiyle elde edilebilir.

Kişi hakkındaki başka bir bilgi kaynağı ile kendisi tarafından yazılan özgeçmişidir. Bu özgeçmiş iş başvurusu için verilen bir sayfalık CV (Curriculum Vitae-Özgeçmiş) olabileceği gibi, kişinin özellikle meslek hayatı sonlandıktan sonra yazdığı bir kitap da olabilmektedir. İş başvurusu için hazırlanan CV’de, kişi kendisi hakkında bazı temel bilgileri yazmakta ve mükemmel bir CV oluşturabilmek amacıyla bazı hususlarda ayrıntılı bilgiler de vermektedir. Kişinin farklı zamanlarda farklı kurum ve kuruluşlara verdiği CV’ler, tam da istihbarat örgütleri tarafından aranan bazı temel bilgileri ihtiva etmektedir. Söz konusu CV’ler, bu kurumların arşivinde muhafaza edilmeye devam edecektir. CV’lerin bir şekilde elde edilmesiyle kişiler hakkındaki birçok temel bilgilere ulaşılabilecektir. Nitekim Çin menşeli teknoloji şirketi Huawei’in çalışanlarına ait CV’lerin internete sızdırılmasıyla, şirketin önemli pozisyonlardaki çalışanlarının Çin istihbaratı ve ordusuyla yakın ilişkisi olan işlerde uzun yıllar çalıştıkları ortaya çıkmıştır.

Önemli pozisyonlarda bulunan kişilerin mesleklerini devam ettirirken veya görevlerinden ayrıldıktan sonra yazdıkları, kendi hayat hikayelerini anlatan kitaplar da biyografik istihbarat için önemli bilgi kaynaklarıdır. Özellikle söz konusu kişi hala önemli bir pozisyondaysa veya kamuoyunu etkileme gücüne sahipse, bu kişiye yönelik biyografik istihbarat faaliyeti devam edecek ve veri elde edilebilecek her kaynaktan bu amaçla yararlanılacaktır. Yazdığı bu hayat hikayesinde kişi, doğumundan başlayarak içinde bulunduğu güne kadar kendisi hakkındaki birçok bilgiye yer

verebilecektir. Her yeni bilgi ise, kişi profili oluşturulurken eksik kalan y6nleri tamamlayarak kapsamlı bir profil oluşturmaya katkı sağlayacaktır.

Yukarıda sıralanan kaynakların yanı sıra, ilgili kişi hakkında kendisini tanıyan şahıslarla yapılan r6portajlar da 6nemli veriler sunabilir. Kişinin kendisinin ifade etmediği, dile getirmekten kaçındığı, g6ndeme gelmesinden hoşlanmadığı bazı bilgiler, hatıralar ve olaylar; uzak veya yakın geğmişte kendisiyle bir yakınlığı bulunan kişiler tarafından anlatılabilir. Veya bilinen bir bilgi veya olayın başka bir tanık tarafından bilinmeyen y6nleri anlatılabilir. 6zellikle hedefteki kişiyi uzun yıllardan beri tanıyan arkadaşları ve yakınlarının ifadeleri bu açıdan daha değerli olacaktır.

Gazeteciler, araştırmacılar veya akademisyenler tarafından yazılan biyografik makaleler, kitaplar, araştırma yazıları gibi metinler de istihbarat amaçlı kullanılabilir. 6zellikle siyasi liderler hakkında yazılan eserler, istihbarat 6rg6tlerinin ayrıca bir ęalıřmaya gerek duymadan açık kaynaktan elde edebilecekleri temel veya detaylı bilgiler iğerebilir. G6n6m6zde 6zellikle uluslararası ilişkiler 6zerine araştırmalar y6r6ten d6ř6nce kuruluşlarının belli başlı siyasi ve askeri fig6rler hakkında hazırladıkları biyografik ęalıřmaların sayısında ciddi bir artış olmaktadır. İstihbarat kurumları, bu ęalıřmalardaki bilgilerden doğrudan yararlanabileceği gibi, bilgilerin doğruluk derecesini araştırarak veya daha kapsamlı bilgilere ulaşarak değerlendirmeye tabi tutabilir (Seren, 2017: 294-295)

2.2.5. E-Devlet (E-Government) Uygulamaları

E-devlet, kamu hizmetlerinin vatandaşlara internet 6zerinden sunulmasıdır. K6reselleşme ile birlikte bilgi teknolojilerinde yaşanan gelişmeler ve bu teknolojinin toplum tarafından kullanımının artması, devletin sunduğu kamu hizmetlerine olan talebi artırmıştır. Bu talebin daha verimli ve etkin karşılanması için, vatandaşın da aktif rol alabileceği e-devlet sistemleri geliştirilmeye başlanmıştır.

1950'lerden bu yana d6nya genelinde bilgisayarlar devlet işlemlerinin temel bir paręası haline gelmişse de, 1990'lı yıllarda internetin yaygınlaşmasıyla birlikte kamu sekt6r6n6n bilgi ve iletişim teknolojilerine y6nelik ilgisi artmıştır. Başlangığta kamu web siteleri yalnızca bilgi paylaşma işlevini yerine getirmekteyken, 1990'lı yılların sonunda kurumların veri tabanlarından bilgi sorgulama 6zelliği vatandaşlara

açılmıştır. Bu süreçte, başta ABD ve Avrupa olmak üzere daha etkili ve daha az maliyetli bir devlet oluşturmak amacıyla yasalar çıkarılmış ve politikalar belirlenmiştir. Bunun sonucunda karşılıklı etkileşim ve işbirliğine dayanan e-devlet uygulamaları hayata geçirilmiştir. Vatandaşlar kendi bilgi alanlarına girerek işlem gerçekleştirebilir hale gelmiş, kurumlar kullanıcıların verilerini yasalara uygun olarak diğer kurumlarla paylaşmaya başlamışlardır (Baki, 2018: 78-87).

Günümüzde e-devlet uygulamaları sayesinde kişinin temel kimlik bilgileri, iletişim bilgileri, ikamet adresi, aile üyelerinin bilgileri, mezun olduğu okullar, girdiği sınavlar, mesleği, geliri, vergi ve kredi borçları, adli sicil durumu, sahibi olduğu araba ve gayrimenkuller, seyahat bilgileri, sendika, dernek ve siyasi parti üyelikleri, fatura ödemeleri ve daha birçok bilgiye ulaşmak mümkündür. E-devlet uygulamalarına erişim genel olarak vatandaşlık numarası, kimlik numarası, sosyal güvenlik numarası gibi isimler taşıyan kişiye özgü numaralar ve şifre ile gerçekleşmektedir.

Her ne kadar devletler e-devlet uygulamalarının güvenli olduğunu ifade etseler de, en çok korunan web sitelerinin ve mobil uygulamaların bile siber saldırıya uğradığı günümüzde e-devlet uygulamaları da saldırılardan etkilenebilir. Bunun yanı sıra e-devlet sistemine erişimi olan angaje edilmiş kişiler vasıtasıyla veya hedefteki şahsın kullanıcı ve şifre bilgilerine ulaşılarak, sistemdeki her bir vatandaşın veya hedefteki bireyin bilgilerinin elde edilmesi mümkün olabilir. Nitekim dünyanın dört bir yanında her yıl onlarca veri hırsızlığı olmakta ve milyonlarca insanın kimlik bilgileri çalınmaktadır (Identity Theft Resource Center, 2019).

Başta ABD olma üzere birçok ülke kişisel veri hırsızlığına maruz kalmaktadır. 2015 yılında, ABD’de Federal Hükümet’in insan kaynakları birimi olarak görev yapan Personel Yönetim Ofisi’nin veri tabanından 21,5 milyon insanın kişisel bilgileri çalınması, ABD hükümetinin karşılaştığı en büyük veri hırsızlığı olmuştur. Çalınan veriler arasında mevcut ve eski kamu görevlileri ile iş başvurusunda bulunan kişilerin geçmişten bugüne ikamet adresleri, sağlık ve mali bilgileri, sabıka kayıtları, yurtdışı seyahatleri, irtibatlı olunan yabancılar, akrabalarının isimleri ve adresleri gibi birçok bilgi yer almıştır. Ayrıca 5,5 milyon kamu görevlisinin parmak izi görüntüleri de çalınan veriler arasındadır (Sanger, 2015). Söz konusu veri ihlali, Çin istihbaratı tarafından gerçekleştirilen bir casusluk operasyonu olarak değerlendirilmiştir.

Biyografik istihbaratın konuları incelendiğinde, birçok bilginin e-devlet ve devlet organlarınca kullanılan diğer uygulamalarda yer alan verilerinin ele geçirilmesiyle öğrenilebileceği açıkça görülmektedir. Hedef devletin e-devlet verilerinin elde edilmesi, önemli pozisyonlarda bulunan ve hakkında hiçbir bilgi olmayan kişilerin yalnızca isimlerinden yola çıkarak birçok bilgisini ortaya çıkaracak; ayrıca gerek bireysel gerekse toplumsal analizler yapılmasını kolaylaştıracaktır.

2.2.6. Özel Kurum ve Kuruluşların Sahip Olduğu Veriler

E-devlet uygulamaları kadar geniş bilgi barındırmasa da, kişilerin birçok temel bilgisi sigorta şirketleri, bankalar, sendikalar, eğitim kurumları ve daha birçok kuruluşun veri tabanlarında yer almaktadır. E-devlet uygulamalarında olduğu gibi bu kurum ve kuruluşların veri tabanları da internet ortamında münhasır alanlarda bulunmaktadır. Söz konusu hizmetlerden yararlanmak için kişiler, ilgili kurum ve kuruluşlarca talep edilen her türlü bilgiyi vermekte, kendilerine verilen sayfalarca evrakı eksiksiz doldurmaktadırlar.

Bu verilerin internet ortamında olması, ne kadar korunursa korunsun, verilerin siber saldırılara açık olmasını engelleyememektedir. Gerek şubeler arasında veri transferi sırasında, gerekse ana sunuculara yapılan siber saldırılar sonucunda bu verilerin ele geçirilmesi mümkün olmaktadır. Bazen de zayıf güvenlik önlemleri ve içerden yapılan sızıntılarla veriler elde edilebilmektedir.

2014 yılında ABD'nin en büyük bankası olan JP Morgan'ın 76 milyon kişisel hesap bilgisi, 2015 yılında ABD'nin ikinci büyük sağlık sigortası şirketi olan Anthem'in 80 milyon müşterisinin bilgileri, 2018 yılında uluslararası otel zinciri Marriott'un 500 milyon müşterisinin bilgileri çalınmıştır (Al Muslim, Volz ve Chin, 2018). Söz konusu örnekler en büyük veri sızıntılarından olmakla birlikte; bankacılık, otelcilik, sigortacılık, ulaşım, telekomünikasyon gibi sektörlerde faaliyet gösteren çok sayıda şirket veri hırsızlığına hedef olmakta ve milyonlarca kişinin verileri çalınmaktadır. Bu veriler arasında kişinin ismi, doğum tarihi, sosyal güvenlik/vatandaşlık numarası, ev ve mail adresi, telefon numarası, banka hesap bilgileri, mesleği, aylık kazancı, borçları, tanı ve tedavi bilgileri, pasaport numarası, seyahat ve konaklama tarihleri gibi birçok bilgi yer almaktadır (Armerding, 2018).

Bu şirketlerin veri tabanına yönelik saldırıların basit bir siber korsanlık olmadığı, aksine yabancı ülke istihbarat teşkilatlarının bir operasyonu olduğu düşünülmektedir. Marriott'un veri tabanının çalınması olayında, Çin istihbaratı adına çalışan hackerlar sorumlu tutulmakta ve bu olayın Amerikalıların kişisel verilerini toplamayı amaçlayan daha geniş bir casusluk operasyonunun bir parçası olduğu kabul edilmektedir. Eski ulusal güvenlik danışmanı Lisa Monaco, çalınan veriler arasında yer alan pasaport bilgilerinin özellikle önem taşıdığını belirterek bu sayede sınırı kimlerin geçtiğinin ve bu kişilerin nasıl görüldüğünün takip edilebileceğine dikkat çekmiştir (Sanger vd., 2018).

Çin'in, özellikle Amerikan şirketlerini hedef alan siber saldırılarla, kendi Devlet Güvenlik Bakanlığı bünyesinde çok büyük bir veri havuzu oluşturduğu; bu verileri Amerikalı casusları tespit etmek ve kendi adına çalışacak istihbarat ajanları bulmak için kullanacağı belirtilmektedir. Amerikalıların kişisel bilgilerinin toplanmasının geniş kapsamlı bir karşı istihbarat faaliyeti olduğu, veri havuzunun Çin istihbaratınca gelecekte kişi veya kuruluşların hedef alınmasında da kullanılacağı öngörülmektedir (Sanger vd., 2018).

2.2.7. Tıbbi Analiz

Hedef kişi hakkında, sağlığı başta olmak üzere birçok konuda bilgi edinilmesi, tıbbi analiz ile mümkün olabilmektedir. Tıbbi analiz ile kişinin beden ve ruh sağlığı, beslenme ve spor alışkanlığı, uyku düzeni, muhtemel yaşam süresi, belirli zaman dilimlerindeki rutini ile biyometrik verileri gibi geniş bir yelpazede yer alan bilgilerine ulaşılabilir. Bu kapsamda yapılan istihbarat faaliyetleri tıbbi istihbarat olarak da adlandırılabilir (Sevim, 2014).

Esas olan, hedef kişinin doğrudan muayene edilmeden ve her türlü kaynak kullanılarak tıbbi durumunun uzaktan teşhis edilmesidir. Liderlerin sağlık durumlarını inceleyecek analistlerin, ilgili kişiyi doğrudan muayene etmeleri pek mümkün olmamaktadır. Bunun için kişisel gözlemlerden, tıbbi kayıtların elektronik ortamda elde edilmesinden veya bir hastalığa işaret edebilecek deri lekesi, doku sertleşmesi, kilo alınması gibi belirtileri açığa çıkaran fotoğraf ve video kayıtlarından yararlanılmaktadır. Ses kayıtları ve el yazıları da aynı şekilde değerlendirmeye konu

olmaktadır (Maxfield vd., 1979). Hedefteki liderin beslenme alışkanlıkları, uyku düzeni ile sağlığı hakkında bilgi verebilecek en küçük veriler bile mercek altına alınır.

Bu alanda en kolay bilgi edinme yollarından biri, kişinin tıbbi kayıtlarının elektronik olarak elde edilmesidir. Kişinin tüm muayeneleri, üzerinde yapılan testler, kan ve idrar örneği sonuçları, belirtiler ve tanılar, kullandığı ilaçlar gibi bilgiler kişinin elektronik ortamdaki dosyasına işlenmektedir. Hatta kişiler, devletin internet üzerinden vatandaşların kullanımına sunduğu uygulamalar aracılığıyla kendi tıbbi geçmişlerine ulaşabilmektedir. İstihbarat analistleri, bu uygulamalardaki güvenlik boşluklarından yararlanarak kişinin elektronik ortamdaki tüm verilerine sahip olabilir.

Uzaktan teşhisin aksine, biyolojik numunelerin elde edilerek analiz edilmesi de kişinin sağlık durumunu ve gen özelliklerini net bir şekilde ortaya koyacaktır. Liderlerin idrar örneğinin ele geçirilerek hastalıklarının tespit edilmesi, saç teli ve kan örneği gibi numunelerden DNA karşılaştırması yapılması gibi istihbarat operasyonları basına da yansımıştır. Saddam Hüseyin yakalanmadan önce ABD güçleri, Saddam'ın DNA örneğinin ellerinde olduğunu ve ölü veya diri yakalanması halinde kendisini teşhis edebileceklerini açıklamıştır. Saddam'ın yakalanması üzerine DNA testi yapılarak ele geçirilen kişinin gerçekten kendisi olduğu teyit edilmiştir (Younge, 2003). Aynı şekilde El Kaide lideri Usame bin Ladin öldürüldüğünde, cesedinden alınan DNA analiz edilmiş ve kimliği teyit edilmiştir (The Guardian, 2013).

Tedavi için yurtdışına giden veya ülkesinde yabancı doktorlara muayene olan liderlerin sağlık durumları, kendisi hakkında veri toplayan istihbarat teşkilatlarının radarında olacaktır. Tedaviden sorumlu sağlık ekibinin ilgili istihbarat teşkilatı tarafından angaje edilmesi veya ekip içinde istihbarat analistlerinin de yer alması kuvvetle muhtemeldir. Nitekim 2004 yılında Ukrayna devlet başkanlığı seçimlerinde aday olan ve dioksin zehirlenmesine maruz kalan Viktor Yuşçenko'nun sorununu teşhis ve tedavi etmek üzere gönderilen Amerikalı sağlık ekibinin içinde CIA personeli de yer almıştır (Windrem, 2006).

Amerikan istihbarat teşkilatı CIA'in bir birimi olan ve tıbbi istihbarat faaliyeti yürüten Tıbbi ve Psikiyatrik Analiz Merkezi, 1960'lı yıllardan itibaren dünya liderlerinin sağlık durumlarını takip ve analiz etmektedir. Bu birimin üyeleri doktor, sosyolog, antropolog gibi farklı meslek gruplarından oluşmaktadır. Söz konusu birim

tarafından yabancı ülke liderlerinin fiziksel ve psikolojik yapılarının saptanması, o ülke rejimlerinin istikrarına ilişkin genel istihbarat değerlendirmesine katkıda bulunmaktadır. Bu sayede muhtemel rejim değişiklikleri önceden tahmin edilerek buna uygun politikalar üretilmektedir (Windrem, 2006).

2006 yılında Küba hükümeti tarafından devlet başkanı Fidel Castro'nun hastaneye kaldırıldığı duyurulduğunda, CIA analistleri açık ve gizli tüm kaynaklardan yararlanarak Castro'nun ne hastalığı olduğunu belirlemeye çalışmıştır. Yapılan değerlendirmeler sonucunda, Castro'nun semptomlarının kanamalı ülser veya akut divertiküli işaret ettiği sonucuna varılmıştır (Windrem, 2006). Bu çalışma ile CIA, devrim ile başa geçen ve 47 yıldır ülkeyi yöneten Castro'nun görevine devam edip etmeyeceğini öğrenmek istemiştir. Nitekim Castro, söz konusu rahatsızlığının ardından görevini kardeşine devretmiş ve yönetimden çekilmiştir.

Tıbbi istihbarat sadece Castro'ya yönelik yapılmamıştır. Diyabetle bağlantılı bir hastalıktan ölen Mısır Devlet Başkanı Cemal Abdunnasır, lösemisini saklayan İran Şahı Pehlevi, yüksek tansiyonu olan Yugoslavya Cumhurbaşkanı Mareşal Tito, Parkinson hastası Papa II. John Paul, alkolizm nöbetleri olan Rusya Devlet Başkanı Boris Yeltsin gibi liderler CIA'in tıbbi istihbarat faaliyetlerinin hedefi olmuştur. Aynı şekilde El Kaide terör örgütü lideri Usame bin Ladin'in diyalize ihtiyaç duymamakla birlikte böbrek taşının olduğu, kalbinin büyüdüğü, kronik olarak düşük tansiyonu bulunduğu, ayağında iki parmağın eksik olması nedeniyle bastona ihtiyaç duyduğu, kişisel doktorunu devamlı yanında bulundurduğu bilgileri de tıbbi istihbarat yoluyla elde edilmiştir (Windrem, 2006).

2.2.8. Sosyal Medya Hesapları ve İnternet Uygulamaları

2000'li yılların başında Facebook öncülüğünde hayatımıza girmeye başlayan sosyal medya uygulamaları, teknolojiye yaşanan gelişmeler ve internetin yaygınlaşmasıyla birlikte, günümüzde internet kullanıcılarının vazgeçilmezi haline gelmiştir. Bugün milyarlarca insan, sosyal medya uygulamaları üzerinden kendileri hakkında birçok bilgiyi gönüllü olarak paylaşmaktadır (Şahin, 2015: 94-95). İstihbarat örgütlerinin uzun uğraşlar sonucu elde edebileceği verilere, bir açık kaynak türü olan sosyal medya üzerinden kolaylıkla ulaşılabilir.

Kullanıcıların internet üzerinden paylaştıkları bilgiler, bazen herkesçe görülebilecek durumda iken bazen sadece izin verilen kişiler tarafından görülebilmektedir. Herhangi bir sınırlandırmaya tâbi olmayan bilgilere her bir internet kullanıcısının ulaşabilmesi mümkündür. Bunun dışında kalan bilgiler ise maharetli kullanıcıların veya hacker'ların erişim alanında olmaya devam edecektir. Şahıslar dışında ise ilgili sosyal medya şirketleri, kendi uygulamaları üzerinden paylaşılan verilerin tamamını depolayarak istedikleri zaman kullanabilecek pozisyonudadır.

Sosyal medya üzerinden bilgi toplanması için kişinin sosyal medya hesabının olması şart değildir. Kişinin geçmişte veya içinde bulunulan zamanda çekilmiş fotoğraflarının sosyal medya platformlarına yüklenmesi ve kendisinin etiketlenmesi, kimlerle temasta olduğunu ve ne zaman nerelerde bulunduğunun bilgisini vermektedir. Sosyal medya hesabı olup herhangi bir paylaşım yapmayan kişilerin ise kimlerle arkadaş olduğuna, kimleri takip ettiğine, beğendiği ve beğenmediği içeriklere bakılarak dünya görüşü hakkında bir yargıya ulaşılabilir (Şahin, 2015: 82-83)

Kullanıcıların hizmetine sunulmuş çok sayıda sosyal medya uygulaması olsa da, çok sayıda kullanıcısı ve maddi gücü olan şirketler diğer küçük şirketleri de bünyesine dahil ederek monopol haline gelmektedir. Özellikle Google ve Facebook şirketleri, sahip oldukları yan kuruluşlar sayesinde piyasada baskın pozisyona sahip olmuştur. Başta arama motoru olarak kurulan Google, Google Maps, Google Drive, Gmail, Youtube gibi şirketleri bünyesinde toplamışken; sosyal ağ olarak kurulan Facebook ise, WhatsApp, Messenger ve Instagram gibi şirketleri satın almıştır. Bu şirketler, sadece kendi sahip oldukları uygulamaları vasıtasıyla kişisel bilgileri toplamakla kalmayıp, bu uygulamalar aracılığıyla girilen başka internet siteleri üzerinden de veri toplamaya devam etmektedir. Kullanıcı sayısı milyarları bulan bu şirketler, uygulamalar aracılığıyla insanların bilgilerini toplayan Büyük Birader pozisyonuna gelmiş durumundadır (Samuels, 2019).

Sadece Google ve Facebook'un, kullanıcıları hakkında ne gibi bilgilere sahip olduğu ve hangi bilgileri depoladığı şu şekilde sıralanabilir (Curran, 2018):

- Google'da konum izleme etkinleştirilmiş ise, telefon her açıldığında konum bilgileri kaydedilmektedir. Google'ın kullanılmaya başlandığı ilk günden

itibaren kullanıcının günün hangi saatinde nerede bulunduğu, bir yerden bir yere ne kadar zamanda gittiği zaman çizelgesinde görülmektedir.

- Google’da yapılan tüm aramalar, hangi cihazdan giriş yapılmış olursa olsun kaydedilmekte, arama geçmişi o cihazdan silinse de Google hesabından yapılan etkinlikler depolanmaktadır.
- Google aracılığıyla kullanıcının konumu, cinsiyeti, yaşı, hobisi, ilgi alanları, ilişki durumu, kariyeri gibi bilgilerine dayanarak profili oluşturulmakta ve kullanıcıya buna uygun reklam önerileri gösterilmektedir.
- Google, kullanılan her uygulama ve eklentiye dair bilgileri toplamaktadır. Buna göre kullanıcının uygulamaları ne sıklıkta kullanıldığı, nerede kullandığı, kimlerle etkileşimde bulunduğu, kimlerle sohbet ettiği, hangi ülkelerdeki kullanıcılarla temasa geçtiği, saat kaçta yatıp kaçta kalktığı bilinmektedir.
- Youtube’da yapılan arama ve izlenen video geçmişi de depolanmaktadır. Bu sayede kullanıcının muhafazakar mı yenilikçi mi olduğu, hangi dine mensup olduğu, hangi siyasi görüşe sahip olduğu, psikolojik durumu, yakın zamanda anne/baba olabileceği, seyahate çıkabileceği bilinmektedir.
- Gmail aracılığıyla kullanıcıya gelen ve kullanıcı tarafından gönderilen tüm e-postalar (silinen ve spam olarak işaretlenenler dahil) kaydedilmektedir. Kişiye resmi kurumlardan, ticari şirketlerden gelen e-postalar sayesinde kişinin banka hesabındaki parası, kredi kartı borçları, fatura bilgileri, sipariş ettiği yemekler, aldığı kitaplar, internet üzerinden yaptığı diğer tüm alışverişler gibi verilere ulaşılabilir.
- Google’ın kişi hakkında tuttuğu veriler milyonlarca Word dosyasına karşılık gelebilmekte ve birkaç GB boyutta olabilmektedir. Bu veriler arasında yer işaretleri, epostalar, kişiler, alışveriş yapılan firmalar, kişisel takvimde yer alan veriler, konum geçmişi, izlenen videolar, dinlenen müzikler, indirilen dosyalar, okunan haberler, sahip olunan telefon, tablet, bilgisayar gibi elektronik cihazlar, telefondan çekilen fotoğraflar, bulut sistemine yüklenen dosyalar, gün içinde hareket halinde olunan zamanlar, atılan adım sayısı gibi kişinin tüm faaliyetlerine ilişkin bilgiler yer almaktadır.

- Facebook'ta; kullanıcının eklediği, istek gönderdiği, engellediği, arkadaşlıktan çıkardığı, takip ettiği veya takibi bıraktığı tüm kişilerin bilgisi yer almaktadır. Kimlerle ilişkisini sürdürdüğü, kimlerle ilişkisini kestiği bilgisi üzerinden kişinin arkadaşlarını neye göre seçtiği tespit edilebilir. Kullanıcının diğer kullanıcılarla yaptığı yazışmaların sıklığı, gönderileri beğenme veya yorum yapma şeklinde yapmış olduğu etkileşim ile de yakın çevresinde kimlerin yer aldığı öğrenilebilir.
- Facebook; beğenilen gönderilere, takip edilen sayfalara, yapılan aramalara, tıklanan veya kapatılan reklamlara göre kullanıcının ilgi alanına giren konuları belirlemektedir. Buna dayanarak kişiye özel reklamlar sunmaktadır.
- Facebook, kullanıcının hesabına hangi konumdan, hangi cihazdan ve ne zaman giriş yaptığı bilgisini kaydetmektedir.
- Kullanıcının Facebook üzerinden paylaştığı her türlü fotoğraf, video, doküman kaydedilmektedir. Bu paylaşımlar genel nitelikte olabileceği gibi, kişinin kendisine veya yakınlarına ait mahrem görüntüler de olabilir. Her ne kadar kullanıcı, ilgili dosyaları sadece bu uygulama üzerinden iletişim halinde bulunduğu kişi veya kişilerle paylaştığını düşünse de söz konusu şirket tarafından bu dosyalar depolanmaktadır.

Bunlar dışında Facebook ürünü olan WhatsApp aracılığıyla yine birçok veri depolanabilmektedir. Telefon numarası üzerinden faaliyet gösteren bu uygulama sayesinde sahte kişi profili oluşturulması pek kolay olmamaktadır. Bilinen bir telefon numarası üzerinden WhatsApp hesabı oluşturulmuşsa, telefon numarası sahibinin fotoğrafına ve ismine ulaşmak mümkün olabilmektedir. Hedef kişi özelinde düşünüldüğünde ise, kayıtlı diğer kullanıcıların telefon numarası, isim ve fotoğraflarına ulaşılabilir. Kişinin diğer kullanıcılara gönderdiği video, fotoğraf ve dokümanlar ile din, siyaset, gündem gibi konularda yazdığı mesajlara erişilebilmektedir. Kişi bu verileri kendi hesabından silmiş olsa bile paylaştığı kişilerde bu veriler varlığını sürdürecektir. 15 Temmuz Darbe Girişiminde FETÖ mensubu subayların darbe girişimini koordine etmek için kurdukları WhatsApp grubundaki yazışmalarının ortaya çıkarılması, kimlerin darbe girişimine katıldığı ve hangi talimatları verdiğini gösteren kesin bir delil olmuştur (Anadolu Ajansı, 2016).

Gerek Google gerekse Facebook, kullanıcıları hakkında tuttuğu verilerin ilgili kullanıcı tarafından görülmesine ve indirilmesine imkan vermektedir. Ancak bu şirketlerin depoladığı ve kullanıcının da erişebildiği bu veriler, üçüncü kişiler tarafından da kullanıcının hesabının ele geçirilmesi suretiyle elde edilebilir. Her ne kadar hesap güvenliği konusunda ilgili şirketlerce alınmış önlemler olsa da yetenekli bilgisayar korsanları karşısında bu önlemler yetersiz kalabilir. Bu durumda, kişinin söz konusu internet sitelerini/uygulamaları ilk kullandıkları günden itibaren tüm hareketlerine ulaşılması ve kapsamlı bir profil oluşturulması zor olmayacaktır.

Cemal Kaşıkçı suikastı için Türkiye'ye gelen 15 Suudi vatandaşıyla ilgili önemli bilgilere, sadece bu kişilerin sosyal medya hesapları veya kullandıkları uygulamalar aracılığıyla ulaşmak mümkün olmuştur. Sosyal medya kullanıcıları, söz konusu şahısların sosyal medyadaki profillerini inceleyerek nerede ve hangi pozisyonda çalıştıkları bilgisine ulaşmıştır. Bunun dışında özellikle Arap ülkelerinde yaygın olan ve diğer kullanıcıların belirli telefon numaralarıyla ilişkilendirdikleri adları görmelerini sağlayan Menom3ay isimli uygulamadan yararlanılmıştır. Mesela, bu 15 Suudi'den biri olan Salah Muhammed Tubaigy, Twitter hesabında kendisini “adli tıp uzmanı” olarak tanıtmıştır. Naif Hassan Alarifi'nin Facebook hesabında, Suudi Özel Kuvvetlerinin üniformasıyla çekilmiş fotoğrafları yer almıştır. Meshal Saad Albostani'nin Facebook hesabından ise kendisinin Suudi Hava Kuvvetlerinde teğmen olduğu anlaşılmıştır. Menom3ay uygulaması aracılığıyla; Maher Abdulaziz Mutreb'in Kraliyet Sarayında albay rütbesiyle görevli olduğu, Abdulaziz Mohammed Alhawsawi'nin Suudi Kraliyet Muhafız Kıtası mensubu olduğu, Mustafa Mohammed El Madani'nin Suudi istihbaratında görevli olduğu, Badr Lafi Alotaibi'nin Suudi istihbaratında albay olduğu bilgisine ulaşılmıştır. Diğer kişilerin de gerek Facebook ve Twitter üzerinden, gerekse Menom3ay üzerinden edinilen bilgilere göre kritik pozisyonlarda görev yaptıkları anlaşılmıştır (Bernert, Davis ve Williams, 2018). Bu örnekte görüldüğü üzere sadece internet üzerinden yapılan açık kaynak istihbaratı ile önemli bilgilere ulaşmak mümkün hale gelmiştir.

2.2.9. Hesap Hareketlerinin Takibi

Kişinin banka/kredi kartı ile yaptığı harcamaların yanında diğer hesap hareketleri de kişiye dair bazı bilgiler sunabilir. Öncelikle kişinin kredi kartını kullandığı ülke, il ve ilçe bilgilerinden konumu tespit edilebilir. Geçmişten itibaren kart kullanımı incelendiğinde hangi tarihlerde hangi illere gittiği, hangi otellerde kaldığı, yemeğini nerede yediği, nerelerden alışveriş yaptığı öğrenilebilir. Gidilen yer ve zaman değerlendirilerek kişinin seyahatlerinde bir rutin olup olmadığı, gittiği tarih ve zamanda söz konusu yerde bir toplantı, etkinlik veya başka şüpheli kişilerin olup olmadığı ortaya çıkarılabilir.

Kart sahibi kişi önemli bir pozisyondaysa veya güvenlik birimlerinde görevliyse, kişinin nerede olduğu, nerede kaldığı gibi bilgileri elde eden terör örgütleri veya istihbarat teşkilatları, bu bilgiden yola çıkarak suikast, adam kaçırma, ses ve görüntü kaydetme gibi girişimlerde bulunabilir.

Kişinin harcamalarının takibi, toplum tarafından hoş karşılanmayacak ürünlerin satın alınması veya kişinin karakteri ile uyuşmayacak bir mekânda bulunması gibi bilgiler de verebilir. Bu durumda söz konusu kişiye yönelik şantaj, aleyhte propaganda gibi faaliyetler yürütülmesi olası hale gelecektir.

Hesap hareketi takibinin bir diğer yönü ise, kişinin kazancını nasıl sağladığı, kimlerden para aldığı veya kimlere para gönderdiği, nerede çalıştığı gibi hususların tespit edilmesidir. Terör örgütleriyle bağlantısı olan kişi veya kurumlara para aktarılması, kara para aklama faaliyetleriyle bilinen ülkelere para transferi yapılması, büyük miktarlarda para akışının olması gibi hesap hareketleri, kişinin gizli kapaklı işler çevirdiğinin göstergesi olabilir. Para alıp verdiği kişilerin listesi üzerinden mevcut ilişki ağı ortaya konulabilir (World Bank).

2.2.10. Konum Tespiti ve Takibi

Hedef kişinin geçmişte bulunduğu yerlerin, ziyaret ettiği mekanların, takip ettiği güzergahların ve mevcut konumunun bilinmesi istihbarat örgütlerine birçok alanda veri sağlamaktadır. Kişinin gizli seyahatleri, gitmesinin yasak olduğu veya hoş karşılanmayacağı bir bölgede bulunması, rakip veya düşman şahıslarla görüşmesi gibi

durumlar konum takibi yapılarak elde edilebilir. Hedef kişinin makul bir sebep olmadan belli aralıklarla yurtdışına veya yurtiçinde bir bölgeye gidip gelmesi, kritik bir olay esnasında ilgili kişilerin nerede bulundukları, olağan zamanda bir araya gelmeleri infial yaratacak kişilerin aynı ortamda olmaları gibi durumlar konum takibi ile öğrenilebilir.

Kişinin geçmişte yaşadığı ve bulunduğu yerleri öğrenmek için fotoğraflar, gazete haberleri, tanık ifadelerine başvurulabilir. Kişinin yaşadığı yer, okuduğu okul, çalıştığı kurumlar, gezdiği şehirler, arkadaşlık yaptığı kişiler bu vesileyle öğrenilebilir. X bölgesine hiçbir zaman gitmediğini veya herhangi bir Y faaliyetine katılmadığını iddia eden hedef kişinin iddiası, temin edilen fotoğraflar ile çürütülebilir.

Konum takibi çalışmaları, teknolojinin ilerlemesiyle birlikte kolay yapılabilir hale gelmiştir. İlk olarak telefonlar ile konum takibinin yapılması, hedef kişinin yakalanması veya öldürülmesi amacıyla çok defa kullanılmıştır. Çeçenistan Devlet Başkanı Cevher Dudayev'in taşıdığı uydu telefonundan yerinin tespit edilmesi ve öldürülmesi buna örnek gösterilebilir. Telefonun baz istasyonundan sinyal verdiği yerlerin incelenmesiyle, kişinin bulunmadığını iddia ettiği yerde bulunduğu, görüşmediğini iddia ettiği kişilerle görüştüğü tespit edilmektedir. Her ne kadar baz istasyonları geniş bir alanı kapsasa da kişinin işinin veya evinin olmadığı, olağan güzergahının dışında kalan yerlerde telefonunun baz istasyonu sinyali vermesi, bunun tesadüfi olmayacak kadar sık tekrar etmesi, hatta hedefteki kişi ile görüştüğünden şüphelenilen kişi veya kişilerin de aynı tarihlerde aynı baz istasyonundan sinyal vermesi durumu analiz edilerek bağlantılar ortaya çıkarılmaktadır.

İnternetin akıllı telefonlarda kullanılmasıyla birlikte, hem daha kesin konum bilgilerine ulaşmak hem de konum geçmişini depolamak mümkün olmuştur. Özellikle navigasyon uygulamaları başta olmak üzere mobil cihazlarda halihazırda mevcut olan veya internetten indirilen uygulamalar, milyonlarca insanın attığı her adımın anlık olarak takip edilebilmesi sonucunu doğurmuştur. Gün içinde bazen yüzlerce, bazen binlerce kez güncellenen konum bilgileriyle, kullanıcının gün içinde izlediği güzergah detaylı ve kesin olarak belirlenebilmektedir. Konum geçmişinin analiz edilmesiyle kişinin nerelerde bulunduğu, hangi ortamda ne kadar süre zaman geçirdiği, günlük ve haftalık rutinin ne olduğu bilinebilir. Konum verileri üzerinden kişinin ev ve iş adresi,

işte ne kadar zaman geçirdiği, katıldığı spor ve kültür-sanat etkinlikleri, nerede yemek yediği, kimlerin evine/iş yerine gittiği, gönül ilişkileri gibi birçok veriye ulaşmak mümkündür.

Kişilerin konum verilerini kullanan en büyük şirket olan Google'ı özellikle ele almakta fayda bulunmaktadır. Google şirketi, harita uygulaması ve internet aramaları üzerinden kişilerin konum geçmişini depolamaktadır. Google, her ne kadar kullanıcıların konumuna ulaşmak için onların onayını istese ve kullanıcıların istedikleri zaman konum geçmişini devre dışı bırakabileceklerini belirtse de bunun doğru olmadığı görülmüştür. Konum geçmişi kapalıyken bile Google Haritalar, hava durumu güncellemeleri ve hatta konumla hiçbir ilgisi olmayan uygulamalar bile kullanıcının konumunu, kendisinin Google hesabına kaydetmektedir. Google'ın bu konum takibinden, Google uygulamalarını kullanan 3 milyara yakın insan etkilenmektedir (Nakashima, 2018).

Google dışında 1000'den fazla popüler uygulamanın konum paylaşma kodlarını içerdiği belirtilmektedir. Bu uygulamaların sahibi olan şirketler, kişilerin konum verilerini konum odaklı reklamlar üreten diğer şirketlerle paylaşmaktadır. Uygulama sahibi şirketler, kullanıcıların konum verilerini ticari amaçla paylaşabileceklerini gizlilik politikalarında belirtse de, birçok kullanıcı ya bu politikaları okumamakta ya da ağır dilleri nedeniyle tam olarak anlayamamaktadırlar (Valentino DeVries vd., 2018). Sonuç olarak kullanıcılar, nasıl bir takip altında olduklarının farkına varmadan söz konusu uygulamaları kullanmaya devam etmektedirler.

2.3. GÜVENLİK VE ULUSAL GÜVENLİK KAVRAMLARI

Güvenlik, tarih boyunca insanların en temel ihtiyaçlarından biri olmuştur. İlk çağlarda doğadan gelebilecek zararlardan korunmak amacıyla bir mağaraya saklanma şeklinde tezahür eden bu ihtiyaç, günümüzde insan topluluklarının kitle imha silahlarından korunması haline evrilmiştir. Güvenlik algılaması ve devletlerin güvenlik politikası, içinde bulunulan dönemin şartlarına bağlı olarak farklılık göstermekte ve yeni anlamlar kazanmaktadır.

2.3.1. Güvenlik

Türk Dil Kurumu sözlüğünde güvenlik; toplum yaşamında kanuni düzenin aksamadan yürütülmesi, kişilerin korkusuzca yaşayabilme durumu olarak tanımlanmıştır (TDK, 2018). Güvenlik kelimesinin uluslararası alanda kullanılan İngilizce karşılığı olan “security” kelimesi; kaygıdan üzüntüden emin olma, emniyet hali, tehlikelerden korunma, tehlikelere maruz kalmama gibi anlamlara gelmektedir. İngilizcedeki bu kelimenin kökeni olan Latince “secura” kelimesi ise, se (-sız, -siz) ve cura (endişe) kelimelerinin birleşimiyle endişesizlik hali, bakıma gerek duyulmama hali anlamındadır (Çıtak, 2017: 26).

Güvenlik, insanlar için önemli bir ihtiyaçtır ve bu ihtiyaç hayatın devamıyla ilgili olduğu için temel bir ihtiyaçtır. (Başurgan, 2018: 18). Nitekim Abraham Maslow’un ünlü ihtiyaçlar piramidine göre güvenlik ihtiyacı, yaşamak için zorunlu olan fizyolojik ihtiyaçlardan sonra ikinci sırada yer almaktadır. Fizyolojik ihtiyaçları karşılanan insan, kendisi için fiziki, ekonomik, sosyal ve siyasal olarak güvenli bir ortam oluşturma peşinde olacaktır (Acar ve Urhal, 2007: 77).

Güvenlik, tehlikelerden uzak olma veya kişilerin korkusuzca yaşayabilmesi olarak kabul edildiğinde, güvenliğin tarihinin insanlık tarihi kadar eski olduğu ve insanlık tarihiyle birlikte ilerlediği görülebilir. İnsanlık tarihinin başlarında aç kalma, hayvan saldırısına uğrama, kaybolma gibi güvenlik endişeleri varken bu endişeler günümüze kadar sürekli şekilde büyümüş ve çeşitlenmiştir. Fiziksel veya askeri saldırılar geçmişte olduğu gibi bugün de güvenlik kavramının esasını oluşturmakla birlikte ekonomik ve sosyal meseleler de güvenlikle ilintili hale gelmiştir.

Güvenliğin ne olduğu ve hangi konuları kapsadığı konusunda pek çok görüş öne sürülmüş, ancak üzerinde uzlaşılan bir tanım yapılamamıştır. Bunun nedeni güvenlik kavramının sabit bir nitelikte olmayıp tarih boyunca farklı şekillerde algılanması ve farklı düzeylerde analiz edilmesidir. Güvenliği tanımlayan kişinin benimsediği ideoloji, yaşadığı ülke ve bölge, içinde bulunduğu toplumun ekonomik, sosyal, kültürel ve yapısal özellikleri gibi etkenler, güvenlik tanımında farklılaşmalara neden olmaktadır (Çıtak, 2017: 31).

Güvenliği uluslararası ilişkiler disiplinde kavramsal olarak ilk defa ele alan Arnold Wolfers, güvenlik kavramını objektif (nesnel) güvenlik ve sübjektif (öznel)

güvenlik olmak üzere ikiye ayırmıştır (Wolfers, 1952: 485). Objektif güvenlik, elde edilmek veya korunmak istenen değere yönelik gerçekte herhangi bir tehdidin bulunmaması halidir. Bir aktöre, başka bir aktör tarafından zarar verilip verilmemesi ve onun bu yöndeki niyetine bağlıdır. Burada aktör tarafından kendisine yönelik bir tehdit algılanmasa dahi tehdidin fiili varlığının olup olmaması söz konusudur. Sübjektif güvenlik ise bir aktörün kendini güvende hissetmesi, korunmak istenen değerler hakkında bir korku ve endişenin bulunmaması halidir. Ortada bir tehdit veya tehlike olup olmaması önemli olmayıp güvenliğin konusu durumundaki nesnenin algılamaları önem kazanmaktadır (Wolfers, 1962: 150).

Çok geniş yelpazede ele alınabilmesi nedeniyle güvenlik kavramının sınıflandırılmasına ihtiyaç duyulmuştur. Yapılan sınıflandırmalar genel itibariyle, güvenliğin hangi analiz düzeyinde ele alındığı ve hangi alanlara odaklandığı esas alınarak yapılmaktadır. Analiz düzeyine göre sınıflandırmada birey güvenliği, ulusal güvenlik, bölgesel güvenlik, uluslararası güvenlik şeklinde farklı büyüklükteki unsurlar merkeze alınırken; hedef alanlarına göre tasnifte ise gıda güvenliği, çevre güvenliği, enerji güvenliği, toplum güvenliği gibi ayrımlar yapılmaktadır. Bu çalışmada ise güvenliğin alt başlıklarından biri olan ulusal güvenlik kavramı üzerinde durulacaktır.

2.3.2. Ulusal Güvenlik

1947 yılında ABD Başkanı Harry Truman tarafından Sovyet yayılmacılığını ve komünizm tehdidini esas alan yeni bir dış politika açıklanmış ve aynı yıl “Ulusal Güvenlik Yasası” çıkarılarak ordu, istihbarat birimleri ve ekonomik kaynakların bu tehditlere karşı nasıl kullanılacağı belirlenmiştir (Birdişli, 2011: 93). Bu tarihten sonra ulusal güvenlik kavramı, ilgili Yasa’yı ifade etmekten çok uygulanan politikaya atıf yapmak için kullanılmaya başlanmıştır. Soğuk Savaş yıllarında ABD müttefiklerinin sınırlarını komünizm tehlikesine karşı korumayı amaçlayan ulusal güvenlik kavramı, zamanla başta ekonomik, politik ve kültürel olmak üzere Batı değerlerinin tümüne karşı her türlü meydan okumayı kapsayacak şekilde genişletilmiştir (Birdişli, 2011: 48).

Ulusal güvenlik kavramı her ne kadar Ulusal Güvenlik Yasası ile birlikte siyaset alanında kullanılmaya başlansa da, niteliği itibariyle küresel boyut kazanması I. Dünya Savaşı ile başlamış, II. Dünya Savaşı ve sonrasında tamamlanmıştır. Teknolojik gelişmelerin etkisiyle savaş araçları ve silahlar, özellikle bu savaşlar sırasında taraf ülkelerde kitlesel tahriplere yol açmıştır. Bu durum, cephe savaşlarının topyekûn savaşlara dönüşmesine ve devletlerin tüm ulusal güç unsurlarının hedef alınmasına neden olmuştur. Savaşların topyekûn olması, güvenliğin de topyekûn olarak ele alınmasını beraberinde getirmiş ve günümüzde kullandığımız ifade ile ulusal güvenlik anlayışını ortaya çıkarmıştır (Yılmaz, 2006: 237-238).

Ulusal güvenlik kavramının II. Dünya Savaşı'nın ardından uluslararası ilişkiler literatürüne girmesi, kavramın Soğuk Savaş döneminin parametrelerine ve Realist kuramın özelliklerine uygun olarak şekillenmesi sonucunu doğurmuştur (Baldwin, 1997: 13). Buna göre korunması gereken değerler olarak siyasal bağımsızlık ve toprak bütünlüğü merkeze alınmış, kavram sadece askeri boyuta indirgenerek ve olağan olmayan dönemlerde alınacak önlemleri kapsayacak şekilde tanımlanmıştır. Ancak Soğuk Savaşın bitmesi ve uluslararası alanda yeni denklemlerin oluşmasıyla, ulusal güvenlik kavramının anlam ve içeriği de değişmiştir.

Genel anlamda ulusal güvenlik, devlet düzenini korumak amacıyla alınan her türlü önlemi kapsamaktadır. Bu anlamıyla ulusal güvenlik kavramı; bir devletin siyasi bağımsızlığını ve özgür karar alabilme yeteneğini silahlı kuvvetler, diplomasi ve istihbarat servisleri aracılığıyla sağlayabilmesi anlamını ifade etmektedir (Sheehan, 2005: 6).

Buradan hareketle ulusal güvenliğin ekonomik, politik, psikolojik ve sosyolojik yönleriyle bir bütün olduğu anlaşılmalıdır. Tehditlerin küresel hale gelmesi, ülke içinde ve dışında yaşanan olayların birbirlerini doğrudan etkilemesi nedeniyle de ulusal güvenliğin bir bütün olduğu; devletin sınırları içerisinde kalan bireyleri kapsayacak şekilde iç güvenliği ve devlete karşı dışarıdan gelebilecek tehlikelere yönelik dış güvenliği kapsadığı genel kabul görmektedir (Yılmaz, 2006: 237).

Ulusal güvenliği başka bir yönden ele alan Ümit Cizre, ulusal güvenliğin subjektif kriterlerle belirlenen bir olgu olduğunu ifade etmektedir. Ona göre ulusal güvenlik; öznel anlayışları, entelektüel birikimi ve yaşama bakış felsefesini

yansıtmaktadır. Kimin oluşturduğuna bağlı olarak içeriği, dolayısıyla hizmet ettiği amaçlar değişmektedir (Cizre, 2006: 159).

Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterlik Yönetmeliğine göre ise ulusal güvenlik; dışarıdan ve içeriden yapılabilecek her türlü taarruza, bozguncu teşebbüse, tabi afete ve büyük yangına azimle karşı koyabilmek, devlet otoritesini muhafaza ve devam ettirmek ve bir savaştan galip çıkabilmek için bütün milli kudret, gayret ve faaliyetlerin tam olarak kullanılmasıdır. Bir diğer tanıma göre ise ulusal güvenlik; devletin anayasal düzeninin, ulusal varlığının ve bütünlüğünün uluslararası alanda siyasi, ekonomik ve kültürel dahil bütün çıkarlarının ve ahdi hukukunun her türlü dış ve iç tehditlere karşı korunması ve kollanmasıdır. Tanımda yer alan ahdi hukuk kavramı ise; bir devletin var olması, bağımsızlığı, egemenliği, sınırlarına ilişkin bir veya birden fazla devletle yaptığı karşılıklı beyan ve kabulleri ihtiva eden ve antlaşma ve anlaşmalarla gerçekleşen hukukunu içermektedir (Yılmaz, 2006: 238).

Genel olarak literatürde güvenlik ve ulusal güvenlik kavramları benzer anlamda kullanılmaktadır. “Güvenlik” kavramına “ulusal” sıfatının eklenmesiyle ulus ile devlet arasındaki bağın vurgulanması amaçlanmaktadır. Ulusal güvenlik kavramı, güvenlik kavramından ziyade güvenliğin nesnesi olan ulusun tehdit altında olduğu ve korunması gerektiği algısını güçlendirmek amacıyla kullanılmaktadır (Buzan, 1991: 70). Ayrıca ulusal veya milli sıfatlarının kullanılması, uygulanan güvenlik politikalarına halkın ikna edilmesi ve inandırılması amacını taşımaktadır. Ulusal güvenlik, bir devletin dış politika kararlarının alınmasında belirleyici faktör olduğundan, karar alıcıların ulusal güvenliğe aykırı bir politikayı kendi kamuoylarına açıklayabilmeleri ve bu yöndeki uygulamalarını savunabilmeleri mümkün olmaz. Bu nedenle, ulusal güvenlik kavramı manipüle edilmeye ve karar alıcılar tarafından siyasi meşruiyetlerini artırmak için kullanılmaya son derece açıktır (Torun, 2012: 17-19).

Ulusal güvenlik kavramı kısaca, bir devletin ulusal çıkarlarının iç ve dış tehditlere karşı korunması ve kollanması şeklinde tanımlanabilir. Ulusal güvenliğe ilişkin tanımlar analiz edildiğinde, ulusal güvenlik kavramının ulusal çıkarlar, tehdit ve tehditlere karşı tedbir alma şeklinde üç ana unsurunun bulunduğu anlaşılmaktadır (Yılmaz, 2006: 238).

2.3.3. Çıkarlar ve Tehditler

Ulusal çıkarlar, devletin bekası ve ulusun refahını sağlamak için ulaşılması gereken amaçlardır. Devletlerin dış politikaları ile ulusal güvenlik politikalarının belirlenmesinde ulusal çıkarlar belirleyici rol oynamaktadır. Devletin varoluş nedeni olarak görülen ve hem güvenlik hem de refah bakımından gerekli olan ulusal çıkarlar, devletin izleyeceği ulusal politikalarda her zaman göz önünde bulundurulmakta ve gerçekleştirilmesi için gerekli adımlar atılmaktadır (Acar ve Urhal, 2007: 109).

Ulusal çıkarlar dönemsel olarak değişikliğe uğramaz, süreklilik arz eder. Özellikle beka meselesi olarak değerlendirilen ve hayati önem taşıyan hususlar, iktidar değişimlerinden etkilenmeksizin ulusal çıkar olarak kabul edilir. Ancak devletin egemen ideolojisinin değişmesi sonucunda bazı ikincil veya soyut hususlarda ulusal çıkarlar yeniden tanımlanabilir (Efegil, 2018: 49).

Ulusal çıkarlar farklı şekillerde tezahür edebilir. Devletin toprak bütünlüğünün korunması, tam bağımsızlığın ve egemenliğin sağlanması, devletin dış baskılardan ve çatışma ortamından uzak tutulması, uluslararası arenada güç ve saygınlık elde edilmesi, ulusal refahın ve zenginliğin sağlanması, müttefik devletlerin ve müzahir unsurların desteklenmesi, ideolojik ve siyasi amaçlara ulaşılması gibi somut ve soyut hedefler ulusal çıkar kapsamında değerlendirilebilir (Efegil, 2018: 51-53).

Tehdit ise, güvenlik sorunu oluşturabilecek ya da olumsuz sonuçlara neden olabilecek her türlü girişim, olay ya da etkidir (Çıtak, 2017: 35). Ulusal güvenlik açısından bakıldığında ise tehdit kavramı “*bir kişi, grup veya devlet tarafından bir ülkenin hayati öneme sahip ulusal değerlerine yönelik, ekonomik, siyasi, sosyal, kültürel, psikolojik ve askeri olarak, niyet edilen, planlanan ve uygulanan her türlü davranış ve eylemler bütünüdür*” şeklinde tanımlanabilir (Milli Güvenlik Akademisinden aktaran Yılmaz, 2006: 243). Tehditlerin oluşmasında niyet, imkan-kabiliyet ve davranış-eylemler üç önemli unsurdur. Niyetten maksat, karşı tarafın kendi hedeflerini gerçekleştirme arzu ve istekliliği; imkan-kabiliyet, askeri güç dahil kullanılabilecek ulusal güç unsurlarının hazırlık durumu; davranış-eylemler ise, karşı tarafın yürüttüğü faaliyetlerdir (Yılmaz, 2006: 243).

Tehditler devletlerin algısı çerçevesinde belirlendiği için, uluslararası konjonktür değiştiğinde algılar ve buna bağlı olarak tehditler de değişebilmektedir.

Tarih boyunca geleneksel güvenlik anlayışı askeri tehditler üzerine kuruluyken; son yüzyılda, özellikle Soğuk Savaşın bitmesiyle birlikte yeni tehditler tanımlanmıştır (Çıtak, 2017: 35). Teknoloji alanında yaşanan gelişmeler ve 11 Eylül saldırıları, başka olguların da tehdit olarak görülmesine zemin hazırlamıştır.

Ülkelerin gelişmişlik düzeyleri ve coğrafi konumları da tehdit algılamalarına etki eden faktörlerdendir. Gelişmiş ülkelerin tehdit algılamaları, diğer az gelişmiş ülkelerden farklıdır ve genel olarak ulaştıkları refah seviyelerinin muhafazası ve bu seviyenin yükselmesi yönündeki her olumsuz yaklaşım ve engel, bu ülkeler için bir tehdit olarak algılanmaktadır. Gelişmekte olan veya gelişmemiş ülkelerin en önemli tehdit algılamalarını ise; küresel ekonomik manipülasyonlar, ekonomik ve ülke içindeki etnik hassasiyetlerin istismarı, büyük devletlerin siyasi dayatmaları gibi politik, ekonomik ve sosyal yaptırımlar oluşturmaktadır (Yılmaz, 2006: 244).

Artan ve karmaşık hale gelen güvenlik tehditleri bazı koşullarda doğrudan devletin toprak bütünlüğünü ve bekasını hedef alırken, bazı durumlarda dolaylı yollardan devletin egemenliğini sarsma, istikrarını bozma, kurumlarını işleyemez duruma getirme, sınırların korunma gücüne risk oluşturma, diğer aktörlerle ilişkilerini kötü duruma getirme ve saygınlığını kaybettirme gibi sonuçlara neden olabilmektedir. (Çıtak, 2017: 35; Yılmaz, 2006: 242). Tehditlerin sayılan sonuçlarından her biri veya birkaçı ulusal güvenliği hedef alabilir. Bu etkileri gerçekleştirmek için hedef devlete yönelik gerçekleştirilen faaliyetler hem ülke içindeki hasım unsurlarca, hem de diğer devletler tarafından yönlendirilir. Siyasi rejimi, kurumları ve bütünlüğü hedef alınarak hedef ülke siyasi olarak ortadan kaldırılmaya ve coğrafi olarak parçalanmaya zorlanır. Bu tehdit beraberinde terör, etnik amaçlı silahlı çatışmalar gibi düşük ölçekli savaştan topyekûn bir savaşa kadar derecelenen çatışma risklerini beraberinde getirmektedir (Yılmaz, 2006: 243).

2.3.4. Ulusal Güvenlik Politikası

Devletler ulusal çıkarlarını ve güvenliklerini, kendi ulusal güvenlik politikaları ile korumaya çalışmaktadır. Ulusal güvenlik politikası; bir ulusun toplumsal, iktisadi ve siyasi kurumlarının güvenliğini, diğer bir bağımsız devlet veya devletlerden kaynaklanan tehditlere karşı arttırmaya ve korumaya yönelik geliştirdiği politikalardır

(Hikmet Özdemir'den aktaran Birdişli, 2011: 41). Devletlerin güvenlik anlayışları ve politikaları geçmiş tecrübelere, tarihi süreçlere ve mevcut durumda gerçekleşen olaylara göre şekillenmekte, değişen tehdit ve risk algılamaları ulusal güvenlik politikaları üzerinde etkili olmaktadır (Başurgan, 2018: 21).

Ulusal güvenlik politikaları, ülkenin temel değerlerini her türlü i ve dış tehditlerden korumaya yönelik karar ve eylemleri kapsamaktadır. Bu temel değerler ideolojiden ulusa, toprak bütünlüğünden egemenliğe, yeraltı kaynaklarından kültürel öğelere kadar geniş bir çapta değerlendirilebilmektedir. Bu değerlerle birlikte, ülkenin uluslararası alandaki çıkarlarının, saygınlığının ve gücünün korunması da güvenlik politikalarının konusunu oluşturmaktadır (ıtak, 2017: 154).

Ulusal güvenlik politikaları zaman ve yönetimlerden münezze bir özelliktedir. Diğer bir ifadeyle belirli aralıklarla veya yönetim değiştikçe değişen bir yapıda değildir. Söz konusu politikalar, yönetimlerin bir sonraki seçim dönemine kadar izleyecekleri ve oy maksimizasyonunu amaçlayan geçici hükümet politikaları değil; devletlerin çıkarlarının korunması ve her bir ulusal gücü unsuruna yönelik tehditlerin bertaraf edilmesi amaçıyla belirli süreçlerden geçerek oluşturulan ve şartlar gerektirmedikçe değişmeyen uzun vadeli devlet politikalarıdır. Bu politika; ulusal gücü unsurlarının geliştirilmesi, ulusal çıkarların önündeki tehditlerin bertaraf edilmesi ve ulusal hedeflere ulaşabilmek için gerekli hareket tarzının belirlenmesi ve uygulanmasıdır.

Devlete yönelik saldırıların askeri nitelikte olduğu dönemlerde güvenlik politikaları, belirli düşmanların askeri saldırılarına karşı ülkenin toprak bütünlüğünü ve siyasi egemenliğini koruma üzerine oluşturulurken; günümüzde aktörlerin ve tehditlerin çeşitlenmesi nedeniyle, çok sayıda aktörden gelebilecek pek çok farklı tehdiide karşı alınacak etkin önlemleri ve muhtemel sürprizlere karşı yapılacak hamleleri içermek durumundadır. Uluslararası alandaki tüm devletler ihtiyaçları, amaçları, çıkarları, gcleri, rolleri ve tehdit algıları çerçevesinde çeşitli plan ve stratejileri kapsayan ulusal güvenlik politikaları oluşturmaktadır. Bu amaçla hazırlanan güvenlik politikalarının; içerden ve dışardan yönelecek tüm tehditlere en iyi şekilde cevap verebilecek, geleneksel ve yeni risk ve tehditlerin detaylı olarak tasnif edildiği, yerel, bölgesel ve küresel riskleri ve fırsatları açıkça ortaya koyan, meydana

gelen yeni gelişmeler çerçevesinde güncelleştirilebilecek, tutarlı, esnek ve tekin bir yapıda olması gerekmektedir (Çıtak, 2017: 154).

Uluslararası sistemin bir bütün haline gelmesi, Birleşmiş Milletler ve diğer uluslararası örgütler aracılığıyla bütün devletlerin daha büyük yapılara entegre olması, güvenlik tehditlerinin sınır tanımaması, siyasi ve ekonomik krizlerin domino etkisiyle tüm devletleri etkilemesi gibi nedenlerle artık hiçbir devletin izolasyon politikası izlemesi mümkün değildir. Uluslararası alanda yaşanan her olay doğrudan veya dolaylı olarak bütün ülkeleri etkilemektedir. Soğuk Savaş döneminde her bir ülke, güvenlik politikalarını bulunduğu blokun politikalarıyla uyumlu hale getirmeye çalışmaktayken; Soğuk Savaşın bitimiyle yeni tehditlerin ortaya çıkması, yeni ulusal güvenlik politikalarının oluşturulmasını ve dönüşümünü zorunlu kılmıştır. Akabinde yaşanan 11 Eylül saldırıları, terörizmi birçok devlet açısından öncelikli güvenlik tehdidi haline getirmiş ve bu devletlerin güvenlik politikaları terörizmi önleme ve terörizmle mücadele etme üzerine inşa edilmiştir.

Dünyanın Doğu ve Batı Bloku olmak üzere iki kutba ayrılması, Soğuk Savaşın sona ermesi, 11 Eylül saldırıları gibi dönüm noktası olarak kabul edilen olayların yanı sıra, uluslararası alanda meydana gelen başka olaylar da tüm dünyayı etkilemeye devam etmiştir. Halen devam eden Suriye Krizi örnek verilecek olursa, Arap Baharı ile Kuzey Afrika'da başlayan süreç domino etkisiyle Suriye'ye sıçramış ve 2011 yılından günümüze Suriye'de yüzbinlerce kişinin öldüğü bir iç savaş süregelmiştir. Suriye Krizi yalnızca bir iç savaş olmakla kalmamış, hem bölgeyi hem de bütün dünyayı etkileyen gelişmelerin kaynağı olmuştur. Sadece bu Kriz nedeniyle ortaya çıkan tehditler; başarısız devletlerin oluşturduğu güç boşluğu, DEAŞ ve benzeri terör örgütlerinin faaliyet alanının artması, düzensiz göçlerin Akdeniz'de neden olduğu ölümler ile toplumda meydana gelen sosyal problemler, Suriye'de savaştıktan sonra ülkelerine dönen terörist savaşçılar, İslam karşıtlığının artması ile güçlenen Neo Nazi benzeri örgütler, özellikle çevre ülkelerde meydana gelen ekonomik kayıplar, sınır güvenliği vb. olarak sıralanabilir. Bu tehditlerden bir veya birkaçına muhatap olan devletler, söz konusu tehditleri bertaraf etmek üzere güvenlik politikalarında revizyona gitmek durumunda kalmıştır.

Ulusal güvenlik politikaları belirlenirken, ulusal çıkarların uyuşmasına veya çatışmasına bağlı olarak diğer devletler dost veya düşman, müttefik veya rakip gibi sıfatlarla tanımlanır. Dost/müttefik devletin güç kazanması ve düşman/rakip devletin güç kaybetmesi, söz konusu devletin lehine olacak gelişmelerdir. Hiçbir ülke, kendisine rakip olarak gördüğü ve çıkarlarının çatıştığı diğer bir ülkenin güçlü olmasını arzu etmez. Fırsat bulduğu her durumda onun gücünü zayıflatmaya, siyasi ve ekonomik açıdan istikrarsız hale getirmeye ve dağılmasını sağlamaya çalışır. Bu amaçlarına ulaşmak için maliyet ve riskin asgari düzeyde olduğu yöntemleri denemeye başlar. Hedef ülkede halihazırda var olan sorunları istismar etmek yoluyla örtülü eylemler icra eder. Mevcut problemlerin çözüme kavuşmasını engelleyerek kronik bir mesele haline dönüşmeleri için gayret eder. Suni krizler oluşturmakla beraber, etnik yapı, bölgecilik, din ve mezhep düşüncelerinin belirgin şekilde canlandırılarak toplumun bu düşüncelere dayanan yeni beklenti ve isteklerinin oluşması için her türlü araç kullanılır. Ülkeye yönelik var olan terör saldırıları, ayaklanmalar ve diğer baskı unsuru oluşturacak eylemler desteklenir (Yılmaz, 2006: 235).

Aynı şekilde hiçbir ülke, dost ve müttefik olarak gördükleri diğer bir ülkenin zayıf olmasını istemez. Müttefik bir ülkenin zayıflaması, bu ülke ile yapılan askeri ve siyasi ittifakın toplam gücünü azaltacak; bu durum da rakip ve hasım ülke ve ittifakları cesaretlendirecektir. Söz konusu ülke, dost ve müttefikinin yaşadığı her güç kaybından doğrudan etkilenecektir. Bunu engellemek için dost ülkenin siyasi ve ekonomik istikrarını sağlamaya yönelik politikalar izlenir. Ülke rejimine ikili ilişkilerde ve uluslararası alanda destek verilir. Ordusu ile ortak tatbikat yapılır, silah ve askeri danışmanlarla takviye edilir. Ekonomisinin zarar görmemesi için yeni gümrük ve ticaret anlaşmaları yapılır. Dost ülke içindeki mevcut sorunların büyümeden çözülmesi için gerekli her türlü girişimde bulunulur. Dost ülkenin ulusal güvenliğine yönelik her türlü iç ve tehdidin akamete uğratılması için o ülke ile koordineli çalışmalar yapılır.

Düşman olarak görülen ülkenin güçlenmesi istenmezken, bir yandan da bu ülke yöneticilerinin değiştirilmesi ve daha makul ve işbirliğine yakın kişilerin başa geçmesi yolunda politika izlenir. Düşman ülke yönetimine muhalif olan halk kitleleri, siyasi partiler ve politik figürlere destek verilerek o ülkenin mevcut yönetimi karşısında güç kazanmaları istenir. Bu muhalifler seçim, halk ayaklanması, iç savaş veya darbe gibi bir etkenden sonra başa geçtiğinde, ilgili ülkeyle yeni bir sayfa açılması mümkün

olabilir. Ülkeler arasındaki anlaşmazlıklar çözülerek düşman ülkenin dost bir ülke olması veya en azından nötr ilişkiler yürütülen bir ülke olması sağlanabilir.

2.4. ULUSAL GÜVENLİK-BİYOĞRAFİK İSTİHBARAT İLİŞKİSİ

Ulusal güvenlik kavramı ülkelerin siyasi yapılanmaları içerisinde öncelikli bir öneme sahiptir. Ülkenin takip ettiği güvenlik politikalarının nihai hedefi; algıladığı tehdit ve baskılar karşısında bağımsızlığını ve çıkarlarını korumak ve kollamaktır. Bu ise öncelikle stratejik seviyede bilme ve değerlendirme ihtiyacını karşılayacak ve örtülü ve gizli yöntemlerden politik vasıta olarak istifade edecek ve nihayet koruyucu güvenlik sağlayacak istihbarat yapılanmalarını gerekli kılar (Yılmaz, 2006: 238).

Tarih boyunca uluslararası alanda devletler tek aktör olarak görülmüştür. Ancak tüm dünyayı etkileyen olaylar neticesinde uluslararası alanda boy gösteren aktör sayısı da artmıştır. Günümüzde uluslararası kuruluşlar, devletler, çok uluslu şirketler, sivil toplum örgütleri, siyasi hareketler, terör örgütleri gibi birçok aktör faaliyet göstermektedir (Girgin, 2003: 34). Her bir aktörün kendi çıkarları, ulaşmak istediği hedefleri olması nedeniyle aktörlerin çıkarlarının çatışması sık rastlanan bir durumdur. Her bir aktör, kendi çıkarı hilafına faaliyet gösteren diğer aktörleri birer tehdit kaynağı olarak görebilmektedir.

Söz konusu aktörler homojen bir yapıya sahip olmayıp birçok alt bileşenlerden oluşmaktadır. Her ne kadar üst kimlikle hareket ediyor olsalar da, bu yapılar adına karar verenler insan veya insan topluluklarıdır. Bir devlet uluslararası arenada devlet kimliğiyle yer almasına rağmen, bu devletin nasıl bir politika izleyeceği ve nasıl kararlar alacağı devlet başkanı, başbakan, bakanlar, parlamento üyeleri, diplomatlar gibi önde gelen bireylerin arasındaki etkileşime bağlıdır. Baskın liderler tarafından yönetilen ülkelerde izlenecek tüm politikalar liderin inisiyatifinde iken; terör örgütünün nasıl bir yol ve yöntem izleyeceği örgütün liderine, siyasi bir partinin hangi adımları atacağı parti yöneticisine bağlıdır.

Bir devletin siyasi yapısı, askeri gücü, ekonomik kapasitesi, toplumsal özellikleri gibi bileşenleri aynı kaldığı halde sadece devlet başkanının veya hükümet başkanının değişmesiyle ulusal ve uluslararası alanda izlediği politikaların ciddi olarak değiştiği tarihin birçok döneminde gözlenmiştir. Ülkenin yeni yöneticisinin dünyayı

algılama, karar alma ve karakter özelliklerine göre, yönetmekte olduğu devletin ulusal gücünün artarak uluslararası siyasette belirgin rol oynaması mümkünken; aynı şekilde söz konusu devletin, kendisini dünyadan soyutlayarak mevcut pozisyonunu bile korumaktan aciz hale gelmesi de muhtemeldir.

Yukarıda sayılan hususlar, önemli kişilerin mercek altına alınmasını ve haklarında istihbarat toplanmasını zorunlu kılmıştır. Stratejik istihbarat birçok alanda elde edilen istihbari bilgileri içerse de söz konusu bilgiler birbirinden bağımsız değildir. Biyografik istihbarat, tek başına ulusal güvenlik politikalarının oluşturulması için yeterli olmadığı gibi, diğer istihbarat türleri de biyografik istihbarat olmadan eksik kalacaktır. Hedef ülkenin genel siyasi hayatına ve siyasi yapısının özelliklerine ilişkin bilgiler toplanırken; devlet başkanının, bakanlarının, muhalefet partisi liderlerinin ve önde gelen siyasi figürlerinin biyografik bilgilerinin elde edilmemesi tam bir analiz yapılmasını engelleyecektir. Aynı şekilde ordu komutanları, savunma sanayi sektöründeki yöneticiler ve kritik projede çalışan mühendisler için kişisel bilgiler elde edilmeden askeri istihbarata ilişkin diğer bilgiler, umulan sonuçlara ulaştırmayacaktır.

Biyografik istihbarat, bireylere odaklanan ve bireylere ait tüm bilgileri analiz eden bir istihbarat türü olması nedeniyle, bireylerin önemli bir aktör olarak yer aldığı her durumda kullanılabilir. Hedef ülkeye yönelik olarak siyasi liderlerin kişilik profiline oluşturulması, iç ve dış politikada alacakları kararların öngörülmesi, karar alıcıların diplomatik görüşmelerde etki altına alınması, hedef ülkedeki önemli pozisyonlarda bulunanların hangi motivasyonlarla hareket ettiğinin tespit edilmesi, bu pozisyonlara gelmesi muhtemel kişilerin belirlenmesi, kritik kurumlarda görev yapan kişilerin angaje edilmesi, kişilerin zaaflarının siyasi mühendislik amacıyla kullanılması, terör örgütü liderleri ve üyelerinin kimlik ve kişiliklerinin ortaya çıkarılması ile bütün insanların kişilik profiline oluşturulması gibi birçok husus biyografik istihbarat ile sağlanmaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BİYOĞRAFİK İSTİHBARATIN ULUSAL GÜVENLİK AMACIYLA KULLANILMASI

3.1. HEDEF ÜLKE POLİTİKALARININ ÖNGÖRÜLMESİ

Biyografik istihbaratın başlıca kullanım alanlarından biri, hedef devlet liderinin ve karar alma sürecinde rol oynayan aktörlerin siyasi profillerinin oluşturularak hem o zamana kadar izledikleri politikaların değerlendirilmesi, hem de gelecekte alacakları kararların ve izleyecekleri politikaların öngörülmesidir. Rakip veya hasım olarak görülen devletlerin uluslararası alanda sürpriz adımlar atması ve görece avantaj kazanması arzu edilen bir durum değildir. Bu tarz beklenmedik gelişmelerden kaçınmak için, rakip/hasım devlet adına karar alan aktörlere yönelik biyografik istihbarat faaliyetinde bulunmaktadır.

3.1.1. Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika Analizi

Genel olarak dış politika, devletin çıkarlarını koruyarak varlığını sürdürebilmesi ve kendisine yönelen saldırı ve tehditlere karşı güvenliğini sağlamasına ilişkin faaliyetler olarak nitelendirilebilir. Dış politika, realist anlayışın bir yansıması olarak yakın zamana kadar iç politikadan kesin olarak ayrı kabul edilmiş ve devlet veya devlet adına hareket eden kurum ve kuruluşlar mutlak karar alıcı olarak görülmüştür. Bu anlayışa göre dış politika; devletlerin, egemenlik sınırları dışındaki alanlara ilişkin planladıkları ve uyguladıkları eylemlerdir (Efegil, 2018: 22).

Ancak Soğuk Savaş sonrasındaki süreçte, dış ve iç egemenlik alanları arasındaki ayrımın azalması nedeniyle, iç politika ve dış politika birbirlerini etkilemeye ve bir bütün olarak ele alınmaya başlanmıştır. Artık karar alıcıların, iç politikada meydana gelen gelişmeleri ve toplumun görüşlerini dikkate almadan dış politikada adım atmaları mümkün olamamaktadır. Küreselleşmenin ve karşılıklı bağımlılığın arttığı günümüzde, devletlerin dış politikası yalnızca kendi içyapılarını

etkilememekte, aynı zamanda diğer devletlerin politikalarını ve uluslararası sistemi de etkilemektedir (Efegil, 2018: 23).

Bir devletin başka bir devlete veya genel olarak uluslararası ortama karşı izlediği politikaları inceleyen bir disiplin olan Dış Politika Analizi (DPA), II. Dünya Savaşı sonrası uluslararası ilişkiler çalışmalarında belirgin bir alan olarak ortaya çıkmıştır (Güleç, 2018: 80). Dünyanın küreselleşmesiyle beraber yeni dinamikler ve yeni aktörler belirmiş ve devletin dış politikadaki yeri değişime uğramıştır. DPA, devletlerin yanı sıra uluslararası alanda etkisi artan çeşitli aktörlerin birbirleriyle olan ilişkilerini de incelemeye başlamıştır. Bu kapsamda uluslararası kuruluşlar, çok uluslu şirketler, sivil toplum kuruluşları, terör örgütleri, siyasi partiler ile bu yapılara hayat veren bireyler analizin odağı haline gelmiştir (Güleç, 2018: 80).

Dış politika incelemelerinde geleneksel yaklaşım, karar alıcıların rasyonel olarak hareket ettiklerini varsayarken; Dış Politika Analizinde ise karar alıcılara, dış politika yapım sürecine ve bu süreçte rol oynayan aktörleri çevreleyen kısıtlamalara odaklanılmaktadır. Geleneksel anlayışın aksine, dış politikanın doğruluğu veya yanlışlığı üzerinde değil, rasyonelliği üzerinde durulmaktadır. Karar alıcılar, süreci tam olarak kontrol edemediklerinden ve diğer aktörlerin/etkenlerin de süreçte belirleyici rol oynamasından dolayı beklentilerini tam olarak uygulama imkanına sahip değildirler (Efegil, 2018: 30-31).

Dış politikayı etkileyen çok sayıda aktör ve etkenin bulunması, tüm bileşenlerin analiz edildiği bir model ortaya konulmasını zorlaştırmaktadır. Bu nedenle analizin hangi esaslara dayanacağı hususunda bir seçimde bulunulmalı, belirli bir soyutlama yapılmasının ardından ele alınacak unsur üzerinden daha dar bir çerçevede analiz yapılmalıdır. Çalışmanın odak noktasının nerede olacağı sorunu, analiz düzeyi kavramını ortaya çıkarmıştır.

Uluslararası ilişkilerde analiz düzeyi kavramı, ilk defa 1950'li yıllarda Kenneth Waltz tarafından ortaya atılmıştır. Waltz, savaşın nedenleri üzerine yaptığı çalışmasında birey, devlet ve uluslararası sistem olmak üzere üç analiz düzeyi üzerinde durmuştur (Waltz, 1959: 12). Akabinde David Singer tarafından, analiz düzeyi sorunu uluslararası politika disiplini dahilinde ele alınmıştır. Singer makalesinde, uluslararası sistem ve ulus devlet şeklinde iki analiz düzeyini incelemiştir (Singer, 1961). Marijke

Breuning de birey, devlet ve sistem olmak üzere üç farklı analiz düzeyinden bahsetmiştir (Breuning, 2007: 12-13).

Birey düzeyinde yapılan analizler, dış politika kararlarının alıcılara ve özellikle liderlere odaklanmaktadır. Buna göre dış politika, bireylerin ve liderlerin yaptıkları tercihler ve aldıkları kararlar tarafından şekillendirilmektedir. Dış politika yapımındaki bu aktif rolü nedeniyle liderlerin kişilik özellikleri, inançları, önyargıları, geçmiş deneyimleri, dünyayı algılama şekilleri gibi özellikleri önemli hale gelmektedir. Liderlerin yanı sıra bürokratlar, danışmanlar gibi karar alma sürecinde etkisi olan diğer aktörlerin dünya görüşleri, sorun tanımlamaları ve lider ile etkileşimleri de bu analiz düzeyinin konusunu oluşturmaktadır (Efegil, 2018: 33).

Devlet düzeyi analizinde, bir devlet yapısı altında faaliyet gösteren devlet kurumları ile devlet dışı gruplar incelenmektedir. Bu kapsamda parlamento ile hükümet arasındaki ilişkiler, bürokratik yapı, devletin yönetim şekli gibi devletin kurumsal çerçevesi; medya, sivil toplum kuruluşları, çıkar grupları, kamuoyu, etnik gruplar gibi devlet dışı sosyal sınıflar ile devletin siyasal kültürü, ülkenin tarihi, toplumsal yapı, ekonomik şartlar, kültürel değerler gibi faktörler ele alınmaktadır (Breuning, 2007: 12-13).

Sistem düzeyinde ise devlet, devlet dışı uluslararası aktörler ve uluslararası sistemin yapısı analiz edilmektedir. Bu düzeyde, bir yandan devletler arasında cereyan eden etkileşimlerin ve uluslararası sistemin yapısının devlet davranışları üzerindeki etkisi ele alınırken; bir yandan da devlet dışı aktörlerin, devletlerin dış politika davranışlarına ve küresel siyasete olan etkileri incelenmektedir (Efegil, 2018: 33).

Seçilen analiz düzeyinde bazı aktörlerin ve süreçlerin ön plana çıkarılması, diğerlerinin ise göz ardı edilmesi veya arka plana atılması nedeniyle elde edilen çıktılar farklılaşacaktır. Her bir analiz düzeyinin avantajları ve dezavantajları olduğundan, sadece tek bir analiz düzeyi kullanarak kapsamlı bir model oluşturmak pek mümkün olmamaktadır. Bu nedenle dış politikada karar alma süreçlerini etkileyen birçok faktör dikkate alınmakta ve her bir analiz düzeyinden elde edilen değişkenlerle karar alıcıların dış politika yapımındaki etkisi çok düzeyli olarak değerlendirilmektedir.

DPA konusunda birbirinden farklı yöntemlerin uygulandığı pek çok çalışma olmasına rağmen, dış politikanın, karar alıcı konumunda bulunan insanlar tarafından

alınan kararlar sonucunda oluştuğu temel varsayımından hareket edilmektedir. Dış politika analizcilerinden Hudson, soyut bir yapı olan devletin kendi başına karar alıp hareket edemeyeceğini, politikalarını karar alıcılar aracılığıyla uygulamaya koyduğunu belirtmektedir. Ayrıca uluslararası politikaların tümünün ve uluslararası politikadaki her bir değişimin kaynağını, kendi gündemi olan ve bireysel veya gruplar halinde hareket eden insan olarak görmektedir (V. Hudson, 2013: 7). Uluslararası ilişkilerde devletlerin tek aktör olduğu, politikaların iç dinamiklerden ve ülkeyi yöneten insanlardan bağımsız olarak oluşturulduğu şeklindeki klasik realizm görüşüne tepki olarak ortaya çıkan dış politika analizine göre; devletlerin uluslararası alanda uyguladığı politikalarda insanlar esas aktör konumundadır ve dış politika karar alıcılar tarafından belirlenmektedir (Sönmezoğlu, 2014: 301-302).

3.1.2. Ülke Yönetimindeki Karar Alıcı Kişilerin Belirlenmesi

Dış politikada kararlar, dış ilişkilerde devletin kaynaklarını istenen amaç için seferber etme yetkisini ve önemli bir sorunla karşılaşıldığında bağlayıcı kararlar alma güç ve otoritesini elinde bulunduran bir kişi, bir grup birey veya birden fazla aktör tarafından alınır. Belirli bir konuda ve belirli bir zamanda bu özelliklere sahip olan karar birimi “nihai karar birimi” olarak adlandırılır. Nihai karar birimi, sorunun niteliğine göre değişebilir. Bir ülke için hayati öneme sahip konularda, en yüksek siyasi otoriteler nihai karar biriminin bir parçası durumunda iken; daha rutin meselelerde nihai karar birimi, devlet içinde çok daha düşük seviyelerdeki aktörler olabilir (Hermann ve Hermann, 1989: 363).

Devlet içinde bir alt birim nihai karar birimi ise, aldığı kararların hiyerarşik olarak daha üstte yer alan bir birim tarafından iptal edilmesi veya değiştirilmesi mümkündür. Spesifik bir konuda veya kendisine açık yetki tanınan alanlarda alt birim nihai karar birimi durumunda iken, bazen alt birim tarafından alınan kararların daha üst seviyede değerlendirmeye tabi tutulması veya onaylanması gerekebilir. Ancak üst birimin onayı, kapsamlı bir değerlendirmeyi veya alternatif sečeneklerin incelenmesini içermeyen sembolik bir onay ise, bu durumda alt birim hâlâ nihai karar birimidir (Hermann ve Hermann, 1989: 363). Devlet başkanı veya cumhurbaşkanının

yetkilerinin sembolik olduğu durumlarda, başbakanın asıl karar alıcı olduğu ülkeleri buna örnek verebiliriz.

Liderin karar alma pozisyonunda olması durumunda, sahip olduğu liderlik ve karakter özelliklerinin alınacak karar üzerinde, dolayısıyla da dış politika üzerinde etkisi olması olasılığı daha yüksektir. Hermann'a göre; bir dış politika sorununun yüksek diplomasi gerektirmesi durumunda, başa baş yapılan görüşmelerde veya zirve toplantılarında liderler, izlenecek tutumla ilgili kararların alınmasında tek başına yetkilidirler. Üzerinde durulan konu liderin özellikle ilgilendiği bir konu ise, baskın lider olarak davranmak ve alınacak kararda doğrudan söz sahibi olmak isteyebilir. Bir sorun eğer kriz seviyesinde görülürse veya bir tehdit yüksek düzeyli olarak tanımlanırsa, bu hususta da liderin baskın pozisyonunda olması beklenir (Hermann, 1976). Benzer bir sıralama yapan Greenstein'e göre ise; kişinin stratejik bir konum işgal ettiği, içinde bulunulan durumun belirsiz veya istikrarsız olduğu, rutin rol ve davranış gerekliliklerinin olmadığı, özellikle çaba sarf edilmesine veya spontane bir davranışa ihtiyaç duyulduğu durumlarda bir liderin kişiliği bilhassa önemli hale gelebilir (Post, Walker ve Winter, 2003: 2).

Karar alıcının tek bir kişi olmadığı durumlar da mevcuttur. Kararlar iki veya daha fazla kişiden oluşan ve cunta, kabine, koalisyon, parlamento gibi farklı isimler altındaki gruplar tarafından alınabilir. Ancak bütün kararlar uyum içinde alınır. Bu durumda bile gruptaki baskın karakterlerin veya ordu, ekonomi gibi devlet kaynaklarını elinde bulunduran kişilerin grup kararlarının alınmasında yönlendirici bir rolü olması beklenir.

3.1.3. Karar Alma Süreçlerinin İncelenmesi

Bir devlet başkanının veya bir liderin gerçekçi olarak değerlendirmeye tabi tutulması, rakip veya hasım devletlerin öncelik verdiği hususlardan biri olmuştur. Bu amaçla hedefteki politik kişiye dair birçok bilgi bir araya getirilerek karakter yapısı ve psikolojik durumu analiz edilmeye çalışılmıştır. Liderlerin kişilik özelliklerine odaklanan analistler, kişiliğini veya karakterini anladıktan sonra liderlerin eylemlerinin ve tepkilerinin tahmin edebileceğini varsaymaktadırlar (Breuning, 2007: 33). Liderlerin dünyayı nasıl gördüklerini, onları neyin motive ettiklerini ve kararları

nasıl aldıklarını anlamak amacıyla, onlara ait elde edilen veriler üzerinden analiz yapılması gerekmektedir. Bu alanda yapılan çalışmalardan bazıları liderlerin biyografik bilgilerini ve eylemlerini yorumlamaya dayanmaktayken, bazıları da kamuya açık beyanlara, basın toplantılarına veya röportajlara dayanmaktadır (Breuning, 2007: 38).

İç ve dış politika kararlarının alınmasında sadece liderlerin psikolojik ve karakter özellikleri belirleyici değildir. Ülkenin yönetim şekli ve anayasasından doğan kısıtlamalar, uluslararası alanın yapısından ve uluslararası antlaşmalardan kaynaklanan kısıtlamalar, tarihten gelen sorumluluklar, ülke içindeki çıkar grupları ve genel olarak kamuoyu, liderin aldığı kararlarda belirli ölçüde etkili olmaktadır. Liderlerin karar alma süreçleri değerlendirilirken söz konusu diğer faktörler de göz önünde bulundurulmalıdır.

Liderlerin karar alma sürecini inceleyen çalışmalar, istihbarat örgütleri tarafından hazırlanan raporlardan ibaret olmayıp akademik amaçlı yazılan makale ve kitaplar da bu kapsamda değerlendirilmektedir. Niteliği ne olursa olsun bu alanda elde edilen bilgiler politika yapıcılar tarafından kullanılmaktadır.

3.1.4. Lider Analizleri

Siyasi liderlerin psikolojik değerlendirmelerinin tarihsel gelişimine bakıldığında, politik psikolojinin disiplinlerarası akademik çalışmaları ve devlet politikalarını destekleyen uygulamaları görülmektedir. Akademik çalışmaların hedefi liderlik psikolojisi ile ilgili literatüre yeni bilgiler kazandırmak iken, devlet dahilinde yapılan çalışmaların amacı ise üst düzey görüşmelerde ve siyasi-askeri krizler sırasında karar alıcılara yardımcı olmaktır (Post, Walker ve Winter, 2003: 3). Her ne kadar farklı perspektife sahip olsalar da devlet tarafından yürütülen uygulamalı politik psikoloji çalışmaları, akademik politik psikolojinin sağladığı katkılarla zenginleşmiştir.

Akademik olarak ise lider analizleri, hükümet politikalarının gereklerinden ziyade entelektüel ilgiyle ve tarihsel olaylardan doğan sorulara cevap aramak üzere yapılmaktadır. Halihazırda yaşayan liderlerin profilleri üzerinde çalışıldığı gibi, geçmişte yaşamış liderlerin profillerini oluşturmak için parçalar birleştirilerek adeta bir yapboz gibi anlamlı bir bütün meydana getirilmeye çalışılmaktadır. Bu sayede,

ölümlerinin ardından uzun yıllar geçmesine rağmen bu liderler hakkında, yaşadıkları dönemde olduğundan daha fazla bilgiye sahip olunmaktadır (Winter, 2003: 11).

3.1.4.1. Devlet Politikaları Kapsamında Yapılan Kişilik Analizi

Sahip oldukları roller nedeniyle bireyler ve özellikle liderler, uluslararası ilişkilerde ve güvenlik politikalarının belirlenmesinde zaman zaman çok önemli bir etken haline gelebilmektedir. Devletler için olağan kabul edilebilecek bir zamanda liderler hakkında bilgi toplanması ve nasıl bir kişiliğe sahip olduklarının anlaşılması daha rutin bir işlem şeklinde ortaya konabilir. Ancak değişim zamanlarında, tehditler baş gösterdiğinde, çatışmalarda ve fırsatlar ortaya çıktığında hükümet politikalarını desteklemek amacıyla liderlerin kişilik analizine acil olarak ihtiyaç duyulmaktadır (Winter, 2003: 11).

CIA ve Savunma Bakanlığındaki analistler, onlarca yıldır bilimsel metodlara dayalı olarak yabancı liderlerin profillerini oluşturmakta; bu şekilde elde edilen sonuçlar Amerikan politikalarını etkilemektedir. Bu çalışmalar kapsamında, sadece Amerika'nın düşman olarak gördüğü devletlerin lideri olan Libya Devlet Başkanı Kaddafi, Kuzey Kore Devlet Başkanı Kim Jong İl, Venezuela Devlet Başkanı Hugo Chavez gibi liderlerin psikolojik değerlendirmeleri yapılmamakta; Aynı zamanda bu liderlerin müttefikleri, potansiyel halefleri ve diğer önde gelen devlet yetkililerinin de psikolojik analizi yapılmaktadır. Bu alanda yaptığı çalışmalarla önemli yol kat eden ABD'nin yanı sıra, diğer yabancı hükümetler de aynı amaçla çalışmalar yapmaktadır. Diplomatlar, askeri stratejistler ve hatta devlet başkanları karar alırken bu kişi profillerinden yararlanmaktadır (Carey, 2011).

Kişilik ve siyasi davranış analizine yönelik çalışmaların ürünleri, yabancı liderlerle sıkça görüşen ve karşılarındaki kişilerin nasıl biri olduğunu anlamak isteyen devlet başkanı, dışişleri ve savunma bakanları gibi üst düzey tüketicilere sunulmaktadır. Politikayı ve insanı birbiriyle aynı anlama gelen kavramlar olarak gören bu üst düzey yetkililer, muhatapları olan yabancı bir liderin tutum ve davranışının hangi olaylar tarafından şekillendirildiğini bilmek istemektedir (Post, 2003: 52).

ABD'nin, politikalarını desteklemek amacıyla liderlerin kişiliklerini uzaktan değerlendirme çalışmalarının kökeni, Adolf Hitler hakkında yapılan çalışmaya dayandırılabilir. CIA'nin selefi durumundaki Stratejik Hizmetler Ofisi (Office of Strategic Services-OSS) bünyesinde psikoanalist William Langer tarafından 1943 yılında hazırlanan bu çalışma, 1969 yılında "The Mind of Hitler" başlığı ile yayınlanmıştır. Langer'den Hitler'in psikolojik analizini hazırlamasını talep eden OSS Başkanı Donovan, II. Dünya Savaşını başlatan ve kısa zamanda büyük başarılar sağlayan Hitler'in nasıl biri olduğu, hırslarının ne olduğu, Alman halkının gözünde nasıl görüldüğü, kurmaylarıyla arasının nasıl olduğu, psikolojik altyapısı, kişilik özellikleri ve işler onun aleyhine dönecek olursa ne yapabileceği gibi hususları öğrenmek istemiştir (Langer, 1972: 19).

Çalışmada; kendi inancına göre Hitler, Alman halkının tanıdığı Hitler, çalışma arkadaşlarının gözüyle Hitler ve kendi bildiği haliyle Hitler şeklinde dört perspektif ortaya koyulmuştur. Akabinde Hitler'in psikolojik analizi ve sentezi yapılmış, gelecekteki muhtemel davranışı üzerinde durularak çalışma tamamlanmıştır. Savaşın yürütülmesinde bu çalışmanın ne derecede etkili olduğu net olmamakla birlikte, devlet politikalarının desteklenmesi amacıyla yabancı liderlerin uzaktan psikoanalizinin yapılması açısından öncü bir model olmuştur (Post, 2003: 50).

Bu çalışmada, Hitler'in Kavgam isimli kitabından, konuşmalarından, hal ve hareketlerinden, Hitler'in arkadaşlarının ve akrabalarının anılarından, röportajlarından, Hitler ile bir vesileyle konuşmuş olan diplomat veya siyasetçilerin tanıklığından, aile doktorunun gözlemlerinden vb. unsurlardan yararlanılmıştır (Langer, 1972). En baştan başlayarak Hitler'in soyu, aile hayatı, Avusturya'da doğup orada büyümesi, okul hayatı, ressam veya mimar olma isteği, resim yaparak geçirdiği düzensiz meslek hayatı, Almanya'ya gidişi, I. Dünya Savaşı sırasındaki askerlik yılları, sonrasında siyasi hayatının başlangıcı ve yükselişi tarihsel olarak ele alınmıştır. Ailesinin her bir ferdinin kendisi üzerinde bıraktığı olumlu ve olumsuz etkiler, eğitim hayatı, arkadaşlık ilişkileri, karakteri, güçlü ve zayıf yönleri, cinsel eğilimi ve aşk ilişkileri, ideolojik gelişmesi, karakter değişimi, Avusturya nefreti ve Almanya sevgisi, I. Dünya Savaşı'nda Almanya'nın yenilgisi sonrası duyduğu hayal kırıklığı, Yahudi düşmanlığı, otorite düşkünlüğü, ölümsüzlük arzusu, hitabet yeteneği, öfkesi ve korkuları, Alman halkı ve çevresi üzerinde bıraktığı etki gibi konular üzerinden kişilik,

ideolojik ve psikolojik özellikleri analiz edilmiştir. Genç bir delikanlıyken ve sağlıklıyken neden düzenli bir işte çalışmak istemediği, tembel ve içinde bulunduğu şartlara uyum sağlamışken nasıl olup da hiç ara vermeden saatlerce çalışan, aynı gün içinde birkaç miting yapan enerjik bir politikacıya dönüştüğü, mevcut çalışma alışkanlıklarının ve kendi misyonuna olan sağlam inancının nereden geldiği gibi sorulara mantıklı cevaplar aranmıştır (Langer, 1972).

Raporun sonunda Hitler'in muhtemel geleceği başlığı altında Hitler'in sonunun ne olacağı öngörülmeğe çalışılmıştır. Bu alternatifler arasında gerçekleşmesi en muhtemel olaylar olarak Hitler'in savaşta öldürülmesi, suikaste uğraması ve intihar etmesine yer verilmiştir. Hitler'in intihar etmesi, akla en yakın ihtimal olarak değerlendirilmiştir (Langer, 1972: 213-216). Bu değerlendirme yapılırken Hitler'in kişilik özelliklerinden, geçmiş davranışlarından, intiharı çağrıştıran sözlerinden yararlanılmıştır. Nitekim bu raporun yazılmasının üzerinden henüz iki yıl geçmeden Alman orduları yenilmiş ve raporda öngörüldüğü üzere Hitler intihar etmiştir.

Hitler'e yönelik bu politik kişilik analizinden sonra, ABD'nin devlet politikasını desteklemek üzere kişilik profillemeye çalışmalarına bir kez daha ihtiyaç duyulmuştur. Stalin'in ölümünden sonra Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliğinin (SSCB) yeni lideri olan Kruşçev'in kişiliğini değerlendirmek üzere, 1960 yılında CIA tarafından özel amaçlı bir toplantı düzenlenmiştir. CIA'nın açık kaynaklardan topladığı filmler, konuşmalar, röportajlar ve makalelere yoğunlaşan yirmi civarında psikiyatrist, psikolog ve dahili tıp uzmanı tarafından, Kruşçev'in politik kişiliği ve sağlığına ilişkin bir rapor hazırlanmıştır. Yapılacak müzakerelerin sonuçlarını da vurgulayan bu değerlendirme raporu, 1961 yılında Viyana'da Kruşçev ile görüşecek olan ABD Başkanı Kennedy'ye sunulmuştur (Post, 2003: 50-51).

Raporda Kruşçev kronik iyimser bir fırsatçı olarak karakterize edilmiş, Kruşçev'in bir anlaşmazlık durumunda müsamaha göstermesine rağmen onu bir konuda veya bir şeyi yapmaya ikna etmenin bir anlamı olmadığı ifade edilmiştir. Makul olmaktan tamamen çıktığı durumlarda onunla nasıl başa çıkılacağına dair öneriler de raporda yer almıştır. Kruşçev ile bir önceki Sovyet lideri Stalin arasındaki temel farklılıklar üzerinde de ayrıca durulmuştur (Post, 2003: 50-51).

Amerikan istihbarat kurumlarınca yapılan lider kişilik analizleri, başlangıçta CIA'nın Tıbbi Hizmetler Ofisinde görevli psikiyatristlerce yürütölmekteydi. Bu alanda elde edilen çıktıların Amerikan hükümeti yetkilileri tarafından verimli bulunması üzerine, söz konusu çalışmaların resmi olarak CIA bünyesine dahil edilmesine karar verilmiştir. Bu kararla; kültürel antropoloji, siyaset sosyolojisi, siyaset bilimi, liderlik çalışmaları, tarih, psikoloji ve psikiyatri alanlarında uzman analistlerin istihdam edildiğı disiplinlerarası bir davranış bilimi ünitesi olan Kişilik ve Siyasi Davranış Analizi Merkezi (Center for the Analysis of Personality and Political Behavior-CAPPB) kurulmuş oldu (Post, 2003: 52).

3.1.4.2. Akademik Alanda Liderlerin Kişilik Analizi

Bireysel karar alıcıların kişilik analizine ilişkin yapılan akademik çalışmalar, karar alıcı birey ile doğrudan görüşüp çalışma yapma imkanının olmaması nedeniyle, bireyin konuşmaları ve yazıları üzerinden değerlendirme yapılması şeklinde ortaya çıkmıştır. Uzaktan nicel yaklaşımların kullanıldığı bu çalışmaların en önemlileri Nathan Leites tarafından ortaya konulan ve Alexander George, Ole R. Holsti ve Stephen Walker tarafından geliştirilen operasyonel kod analizi ile Margaret Hermann'ın liderlik profili analizidir.

Operasyonel kod analizi, II. Dünya Savaşı'ndan sonra Sovyet politik davranışını değerlendirmek amacıyla Leites tarafından kullanılmıştır. Leites, Sovyet liderlerinin karar almalarına etki eden temel motivasyonları ve amaçları inceleyerek, onların dünya görüşlerini ortaya koymuştur (Leites, 1951). Operasyonel kod analizi, genel olarak hatıralar, özel toplantıların transkriptleri, kamuya açık konuşmalar, haber konferansları ve medya görüşme transkriptleri gibi yazılı ve sözlü iletişime dayanmaktadır. Leites'in çalışmalarını geliştiren George, karar alıcının içinde bulunduğu siyasi evrene ilişkin yaklaşımını ve karar alıcının hedefe ulaşmak için en iyi stratejiler ve taktiklerin ne olduğuna ilişkin yaklaşımını merkeze alan on soru üzerinden liderlerin analizi yapmıştır (George, 1969).

Karar alıcının içinde bulunduğu siyasi evrene ilişkin yaklaşımı şu beş soru etrafında incelenmektedir (George, 1969: 201-205):

1. Siyasi yaşamın en temel özelliğı uyum mu yoksa uyuşmazlık mıdır?

2. Kişinin kendi değer ve hedeflerine ulaşması mümkün müdür?
3. Siyasi gelecek tahmin edilebilir mi?
4. Kişinin kendisi ve “öteki”nin tarihsel gelişim üzerindeki kontrol gücü ne kadardır?
5. İnsani ilişkilerde ve tarihsel gelişim üzerinde şansın rolü nedir?

Hedefe ulaşmak için en iyi stratejinin ne olduğuna ilişkin karar alıcının yaklaşımı için ise şu beş soruya yanıt aranmalıdır (George, 1969: 205-216):

1. Siyasi eylem için hedeflerin seçilmesinde en iyi yaklaşım nedir?
2. Eylem hedefleri en etkin şekilde nasıl takip edilebilir?
3. Siyasi eylemin riskleri nasıl hesaplanır, kontrol edilir ve kabul edilir?
4. Çıkarları geliştirmek için en iyi zamanlama nedir?
5. Çıkarların geliştirilebilmesi için farklı yöntemlerin faydası ve rolü nedir?

Lider kişilik analizini ortaya koyan Margaret Hermann, operasyonel kod yaklaşımını içerik analizi yöntemiyle birlikte kullanarak liderlerin inançlarını, motivasyonlarını, karar alma yöntemlerini ve kişilerarası iletişim stillerini karşılaştırmıştır. Dünyanın her bölgesinden başkanlar/cumhurbaşkanları, başbakanlar, krallar ve diktatörler olmak üzere 87 devlet ve hükümet başkanına ek olarak, kabine üyeleri, devrimci liderler, parlamento başkanları, muhalefet partisi liderleri ve terör örgütü liderleri dahil olmak üzere toplam 122 liderin konuşmalarını analiz etmiştir.

Liderlerin nasıl bir kişiliğe sahip olduğu ve kararlarını nasıl aldığı üzerine yapılan psikolojik analizlerin bazı zorlukları vardır. Kişiler üzerine yapılan psikolojik analizlerde, psikiyatristin kişiyi karşısına alarak sorular sorma imkanı varken; araştırmacıların liderleri psikolojik testlerden geçirmesi ve onlarla derinlemesine görüşmeler yapması çoğu zaman mümkün olmamaktadır. Hiçbir lider bir psikiyatristin karşısına geçip soruları cevaplamaz ya da kişilik testlerini doldurmaz. Bu nedenle liderlerin analizleri uzaktan yapılmak zorundadır (Hermann, 2003: 178). Hermann, siyasi liderlerin işbirliğine ihtiyaç duymadan onlar hakkında daha çok bilgi elde etmek için en iyi ve uygulanabilir yöntemin liderlerin sözlerinin analiz edilmesi olduğunu belirtmektedir. Bu yönetime göre, liderlerin kişilik özellikleri ve psikolojik profili, onların sarf ettikleri cümleler kullanılarak tespit edilebilir ve değerlendirilebilir (Hermann, 2003: 178-179).

Ancak liderlerin tüm konuşmaları üzerinden böyle bir çalışma yapmak yanıltıcı olabilir. Çünkü liderlerin konuşmalarının bir kısmı danışmanları veya metin yazarları tarafından hazırlanmaktadır. Bunun dışında kalan basın toplantıları ve liderlerle yapılan röportajlar ise herhangi bir hazırlığın ürünü olmayan spontane konuşmalardır. Değerlendirmeye esas alınabilecek bu ikinci gruptaki konuşmalar, liderlerin karakterlerini ve dünya görüşlerini yansıtmaları açısından önem taşımaktadır. Bu konuşmalarda liderler daha doğal davranmakta, düşüncelerini doğrudan ifade edebilmekte ve resmi kalıpların dışına çıkabilmektedirler (Hermann, 2003: 179).

Hermann, sağlıklı bir analiz yapılabilmesi için en az 100 kelime uzunluğunda ve 50 farklı röportajın yeterli olduğunu; bu sayının 50'den fazla olması halinde analizin güvenilirliğinin artacağını, daha az olması halinde ise analizin güvenilirliğinin azalacağını ifade etmektedir. Ayrıca konuşma metinlerinin farklı konularda ve farklı türlerde olması gerektiğini belirten Hermann'a göre; zamana, dinleyiciye ve konuya göre derlenen ve sınıflandırılan konuşma metinleri, söz konusu liderin özelliklerinin istikrarlı olup olmadığı hususunda da bilgi vermektedir. Liderin konuşmalarının farklı sonuçlar vermesi durumunda bu farklılığın kaynağının tespit edilmesi, liderin özellikle neye karşı duyarlı olduğuna dair bilgi sağlayacak ve daha detaylı bir kişilik analizi ortaya çıkacaktır (Hermann, 2003: 180-181).

Hermann'ın ortaya koyduğu liderlik stilleri, şu üç soruya verilen cevaplar esas alınarak oluşturulmaktadır (Hermann, 2003: 181-182):

- 1) Liderler çevrelerindeki siyasi sınırlamalara nasıl tepki veriyorlar? Kabulleniyorlar mı yoksa meydan mı okuyorlar?
- 2) Liderler dışarıdan gelen bilgiye ne kadar açıklar? Dışarıdan gelen bilgiyi seçici olarak mı kullanıyorlar yoksa bu bilgi ile kendi fikirlerine açıkça yön verebiliyorlar mı?
- 3) Liderin pozisyonu belirlemede onu ne motive eder? İçsel dürtüleri mi yoksa önemli aktörler tarafından kabul görme isteği mi?

Bu sorulara cevap verilmesinde ise yedi farklı kişilik değişkeni kullanılmaktadır (Hermann, 2003: 184):

1. Olaylar üzerinde etki ya da kontrol sahibi olabileceğine dair inancı,
2. Liderin güç ve etki sahibi olmaya yönelik isteği,

3. Çevresindeki kişi ve olayları algılama becerisi (liderin bilişsel kapasitesi),
4. Özgüven,
5. Başarı/görev veya ilişki odaklılık,
6. Başkalarına karşı genel bir güvensizlik ve şüphecilik,
7. Liderin sahip olduğu grup içi önyargısı.

Lider kişilik analizinde, her bir değişken için ilişkili kelimeler belirlendikten sonra bu kelimelerin konuşmadaki frekansı tespit edilir. Elde edilen sonuçlar, Hermann'ın daha önceden hazırladığı ve liderlerin konuşmalarını analiz ederek ortalamasını aldığı karşılaştırma grupları ile kıyaslanır. Bu karşılaştırma gruplarından biri sadece 87 devlet ve hükümet başkanı içerirken, diğeri grup toplumsal liderleri, isyan hareketlerinin liderlerini ve terör örgütü liderlerini de kapsamaktadır (Hermann, 2003: 96).

Yukarıdaki sorulara verilecek cevaplar birleştirildiğinde, çeşitli alt başlıkları olan sekiz farklı liderlik tipi ortaya çıkmaktadır. Bu liderlik tipleri tabloda gösterilmiştir:

Tablo 3.1: Siyasi Engellerle Başa Çıkma, Bilgiye Açıklık ve Motivasyonun Fonksiyonu olarak Liderlik Profili

Siyasi Engellerle Başa Çıkma	Bilgiye Açıklık	Motivasyon	
		Sorun Odaklı	İlişki Odaklı
Meydan Okuyan	Bilgiye Kapalı	Yayılmacı – Genişlemeci Lider: Kendisinin, hükümetinin ve devletin gücünü ve etkisini artırmaya odaklanır.	Öğretici – İkna Edici Lider: Kendi düşüncelerini diğer kişilere kabul ettirmeye ve onları kendi davasına dâhil etmeye odaklanır.
Meydan Okuyan	Bilgiye Açık	Aktif Egemen Lider: Kendisinin ve hükümetinin manevra yeteneğini ve esnekliğini sürekli olarak sınırlamaya çalışan engellerden kaçınarak, kendi manevra yeteneğini ve esnekliğini sürdürmeye odaklanır.	Yönlendirici Lider: Küresel alanda devletin itibar ve şöhretini arttıracak eylemlere girişerek kendisinin ve devletin konumunu sürdürmeye ve pekiştirmeye odaklanır.
Boyun Eğen	Bilgiye Kapalı	Kontrollü Egemen Lider: Bir taraftan önüne çıkabilecek engellerden kaçınmak için mevcut pozisyonunun gerektirdiği norm ve kurallara uygun davranırken, diğer taraftan devletin ekonomi ve/veya güvenliğini kademeli olarak geliştirmeye odaklanır.	Nüfuzlu Lider: Diğer hükümet ve devletlerle işbirliği kurarak bu ülkelere liderlik etmeye odaklanır. Diğerleriyle birlikte çalışarak, kendi başına yapabileceklerinden daha fazlasını yapmayı ve diğerlerinin kapasitelerinden yararlanmayı amaçlar.
Boyun Eğen	Bilgiye Açık	Fırsatçı Lider: Mevcut sorunun doğasını ve önemli seçmen kitlelerinin beklentilerini göz önünde bulundurarak alınabilecek en iyi kararın ne olduğunu değerlendirmeye ve başarı elde etmeye odaklanır.	Uzlaştırmacı Lider: Farklılıkları uzlaştırmaya ve görüş birliği oluşturmaya; yetki ve sorumlulukları diğerleriyle paylaşarak prestij ve statü kazanmaya odaklanır.

Kaynak: Hermann, (2003: 185).

3.2. SİYASİ ALANDA KULLANILMASI

Biyografik istihbarat, hedef ülke politikalarının öngörülmesinin yanı sıra başka siyasi amaçlarla da kullanılabilir. Bu kapsamda hedef ülke yönetiminin ne zamana kadar iktidarda olacağının öngörülmesi, yönetimlerin dizayn edilmesi, siyasiler aleyhine propaganda faaliyetinde bulunulması, diplomatik faaliyetlerle etkide bulunulması gibi amaçlara ulaşmak için biyografik istihbarattan yararlanılabilir.

3.2.1. Yönetimlerin Ömrünün Tahmin Edilmesi

İstihbarat örgütleri, dost ve düşman ülkelerin mevcut politikalarını ne kadar süre boyunca devam ettireceklerini, ülke politikasında ve diğer ülkelerle olan ilişkilerinde herhangi bir değişiklik yaşanıp yaşanmayacağını bilmek ister. Özellikle devlet yönetimine damgasını vurmuş, iç ve dış politikaya yeni bir anlayış getirmiş veya çok uzun süreden beri ülkeyi yönetmiş olan liderlerin ne zamana kadar iktidarda olacağını öğrenmek üzere faaliyette bulunur. Bunun için de söz konusu liderin sağlık durumu üzerinden analiz yapılarak kalan ömrü veya diğer güç odaklarıyla olan ilişkileri ve ittifakları üzerinden ne zaman politik gücünü kaybedeceği öngörülmeye çalışılabilir.

Bu kapsamda dost veya düşman ülke liderlerinin tıbbi analizinin yapılması, izlenecek güvenlik politikasını birçok yönden etkileyecektir. Bu liderlerin bizzat başlattığı ikili ilişkiler, barış görüşmeleri, siyasi faaliyetler, stratejiler gibi uluslararası arenada atılan adımların, söz konusu liderlerin ağır hastalığı nedeniyle görevden çekilmesi veya görevdeyken hayatını kaybetmesi üzerine akamete uğraması kuvvetle muhtemel olacaktır. Veya sağlık durumunun kötüleşmesi nedeniyle karar alırken zafiyet yaşayan liderin, başkalarının etkisi altında kalması ya da kararlarının öngörülemez hale gelmesi durumu gözlenebilir.

Liderin siyasetten çekilmesi veya ölümü gibi ihtimaller sonucunda yeni yönetimin demokratik yollarla mı yoksa saltanat, darbe gibi demokratik olmayan yollarla mı belirleneceği; halihazırda izlenen politikalardan hangilerinin yeni yönetim tarafından devam ettirileceği, hangilerinin rafa kaldırılacağı; yeni liderin spesifik bir konuda nasıl hareket edeceği ve nasıl kararlar alacağı gibi hususlar da bu kapsamda ele alınabilir.

Konuyla ilgili, İsrail istihbarat örgütü Mossad'ın Suriye Devlet Başkanı Hafız Esad'ın idrarını ele geçirerek analiz etmesi örneği incelenmeye değerdir. Suriye ile

birçok defa savaşı ve işgali altındaki Golan Tepeleri konusunda Suriye ile görüşmelere başlayan İsrail, bir yandan da Esad'ı gölge gibi takip ederek hakkında istihbarat toplamaktaydı. 1998 yılının Temmuz ayında Esad'ın Fransa'da tedavi gördüğü sırada Mossad, bir Yahudi doktor aracılığıyla Esad'ın sağlık raporlarını ele geçirmiştir. Ancak sağlık durumuyla ilgili ayrıntılı bilgiler edinilmesi için Esad'ın idrarının biyokimyasal tahlilden geçirilmesine ihtiyaç duyulmuştur. 1999 yılı Şubat ayında Kralı Hüseyin'in cenazesi için Esad'ın Ürdün'e gelmesini fırsat bilen Mossad, Ürdün istihbaratı ile birlikte Suriye lideri için özel bir tuvalet hazırlamıştır. Esad tuvalet ihtiyacını gidermek istediğinde, Ürdünlü görevliler kendisini bu tuvalete yönlendirmiştir. Bu sayede Esad'ın idrarı, kanalizasyona akmak yerine Mossad'ın yerleştirdiği numune kabında toplanmıştır. İsrail'e gönderilen idrar numunesi, patalojistler ve biyokimyacılar tarafından analiz edilmiştir. Analiz sonucunda oluşturulan rapora göre, kalp hastası olan Esad'ın şeker hastalığı da teyit edilmiş ve idrar yollarında kanser olduğu görülmüştür. Bu sonuçlardan Esad'ın sınırlı zamanının olduğu ve çok yaşamayacağı anlaşılmıştır (Jewish Telegraphic Agency, 2000).

Raporda ayrıca İsrail Başbakanı Ehud Barak'ın bir danışmanının *“Esad hayattayken bir anlaşmaya varmak için elimizden geleni yapmalıyız. Esad'dan sonra kimse ne olacağını bilmiyor. Suriye'de kanlı olaylar yaşanabileceği yolunda hoş olmayan işaretler var. Esad, sözüne güvenilebilir bir insan.”* sözüne yer verilmiştir. Sözüne güvendikleri ve barış görüşmeleri için önemli bir partner olarak gördükleri Esad'ın durumunun kötüleştiğini gören İsrail, Esad'dan sonra sürecin akamete uğrayabileceğini öngörmüştür. O henüz hayattayken Suriye ile yapılan görüşmelerin bir sonuca ulaştırılması için barış sürecine hız vermiştir. Ancak Esad'ın 2000 yılı Haziran ayında vefat etmesi nedeniyle süreç başarısızlıkla sonuçlanmıştır (Hürriyet, 2000).

3.2.2. Geleceğin Liderlerinin Öngörülmesi

Ülkelerin mevcut yöneticilerinin yanı sıra siyasi, askeri, sosyal ve ekonomik alanda potansiyel önem taşıyan kişiler de biyografik istihbarat kapsamına girmektedir. İlerde lider pozisyonuna gelebilecek, devlet adına veya kamu ve özel kurumlar adına karar

alabilecek kişilerin tespit edilerek analize tabi tutulması, hedef devletin veya kurumun seneler sonra izleyebileceği politikaların şimdiden öngörülebilmesini sağlayacaktır.

Geleceğin devlet başkanı, ordu komutanı, siyasi parti lideri, şirket yöneticisi, sendika başkanı olabilecek kişilerin sayısı sınırlı olduğundan, bu kişilere odaklanmak zor olmayacaktır (Kent, 2003: 25). Krallıkla yönetilen ülkelerde bir sonraki kral, sınırlı sayıdaki prenslerden biri olacaktır. Demokratik ülkelerde ise bir sonraki devlet başkanı, mevcut devlet başkanının yakınlarındaki isimler arasından veya mevcut ya da yükselişte olan muhalif siyasi liderler arasından çıkacaktır. Ülkede darbe olma ihtimali varsa, devlet başkanı ordu komutanlarından biri olacaktır. Aynı şekilde ordu komutanları, hâlihazırda albay rütbesinde olan subaylardan; siyasi parti liderleri, parti içindeki önde gelen siyasetçilerden; dini liderler ve bürokratlar, hiyerarşik olarak daha aşağıda olanlardan biri olacaktır.

Mesela demokratik seçimlerin olmadığı ve krallıkla yönetilen bazı Ortadoğu ülkelerinde, mevcut krallardan sonra ülkenin kim tarafından yönetileceğini öngörmek zor değildir. Özellikle veliaht tayin edilen prensin, olağanüstü bir durum olmadığı sürece bir sonraki kral olacağı muhakkaktır. 1932 yılında Abdulaziz bin Abdurrahman es Suud tarafından kurulan Suudi Arabistan’da, günümüze kadar sadece kendisi ve altı oğlu krallık yapmıştır. Mevcut Kral Selman bin Abdulaziz’in, yeğeni olan veliaht prens yerine kendi oğlu Muhammed bin Selman’ı veliaht tayin etmesiyle Suudi Arabistan’ın bir sonraki kral adayı bu genç prens olmuştur. Ayrıca verdiği talimatla başlatılan ‘yolsuzluk’ operasyonu kapsamında çok sayıda prens, bakan ve işadamlarının gözaltına alınması ve mal varlıklarına el konulması, Veliaht Prens’in gücünü pekiştirmiştir (Deutsche Welle Türkçe, 2017). Bu nedenle Suudi Arabistan’ın bölgedeki ve dünya siyasetindeki rolünün, ülkede halihazırda baskın güç olan ve yenilikçi bir görünüm sergileyen Veliaht Prens’in eliyle belirgin bir şekilde değişime uğrayacağı öngörülmektedir.

Olağan iktidar değişimlerinin dışında, zor zamanlarda kendini gösteren karizmatik liderlik de biyografik istihbaratın ilgi alanındadır. Özellikle toplumsal hayatta zaman zaman ortaya çıkan ekonomik ve siyasal istikrarın sağlanamadığı, hatta derin krizlerin görüldüğü dönemlerde, toplum üyeleri bu durumdan kurtulmanın arayışı içine girmektedir. Mevcut yönetimin yetersizliğinin farkına varan insanlar,

daha güçlü bir yönetici kadroya ihtiyaç duymaktadır. Toplumun çöküntü içinde olduğu bu dönem, yönetici veya lider adayları için de bir fırsat alanı olmaktadır. Artık işlevsiz hale gelen eski kadronun yerine geçmek arzusunda olan yeni aktörler, çabalarıyla kendilerini göstermeye başlar (Şahin, 2015: 78).

Özellikle Soğuk Savaş'ın ortadan kalkmasıyla yeni güç denklemlerinin oluşması, yeni devletlerin ortaya çıkması, dondurulmuş anlaşmazlıkların tekrar gün yüzüne çıkması gibi nedenlerle günümüzde tüm dünya, yıllarca süren iç savaşlarla, toplumsal olaylarla, kargaşa ve kaosla daha fazla yüz yüze kalmıştır. Ülke olarak yakından şahit olduğumuz üzere Ortadoğu'da ve benzer coğrafyalarda ise krizler halen sürmektedir. Aynı şekilde kitlelerin, düğümleri çözecek ve barışı getirecek bir kurtarıcı arayışı da devam etmektedir. Böyle bir ortamda yükselişe geçen ve gün geçtikçe toplumdan daha çok destek gören kişilere odaklanmak gerekmektedir.

Hedef ülkenin muhtemel liderlerine yönelik biyografik istihbarat çalışmasının iki amacı vardır: kişi karar alıcı pozisyona geldiğinde alacağı kararları öngörmek ve ulusal güvenlik açısından en uygun kişinin başa geçmesini sağlamak. Öncelikle lider olması muhtemel kişilerin kişilik profilinin oluşturulması, lider olduğunda izleyeceği politikaların ve belli başlı konularda alacağı kararların tahmin edilmesini sağlar. Bu kişinin yönetiminde ülkenin veya hangi yapının başında ise o yapının aktif mi pasif mi olacağı, alacağı kararların referans ülke politikaları açısından uygun olup olmayacağı tespit edilir. Aleyhte izlenebilecek politikalara karşı hazırlık yapılır.

İkinci olarak ise, potansiyel lider adayları henüz o dönemde etki altına alınarak, yönetime geçtiklerinde istihbaratı yürüten devlet aleyhinde politikalar izlemesi önlenir. Bu devleti dost olarak görmesini, devlet hakkındaki olumsuz fikirlerinin değişmesini sağlamak üzere adımlar atılır. Bu mümkün değilse, muhtemel adaylar arasından en makul olan kişiler desteklenirken, muhalif olanların propaganda faaliyetleri veya örtülü operasyonlarla gözden düşürülmesi sağlanır.

3.2.3. Diplomatik Faaliyetler

Diplomasi; yabancı bir ülkede ve uluslararası toplantılarda ülkesini temsil etme işi, uluslararası ilişkilerin müzakerelerle yürütülmesi şeklinde tanımlanabilir. Diplomasi faaliyetleri doğrudan ülkenin devlet başkanı, hükümet başkanı veya bakanlarıyla

yürütülebileceği gibi, ülkeyi temsil etme yetkisine sahip diplomatlar aracılığıyla da yürütülebilir. Diplomatik görüşmelerin, taraf ülkeleri temsil eden insanlar arasında yapılması nedeniyle bu kişiler hakkında biyografik istihbarat faaliyeti yürütülmesi önem taşımaktadır.

Diplomatik müzakereleri yürütecek kişilerin bazı temel niteliklerinin olması beklenir. İletişim kabiliyeti, rahatlık, strese dayanıklılık, özgüven, ciddiyet, donanımlı olma, topluluk önünde konuşabilme, güçlü aidiyet duygusu, ketumluk, sakinlik, karşı tarafı küçümsememe, duygusal ve ideolojik tepkilerden uzak durmak gibi niteliklere sahip olan müzakerecinin diplomatik süreci daha başarılı yürütmesi mümkündür. Ancak söz konusu bu nitelikler, tüm müzakerecilerde aynı seviyede değildir. Bazıları bu niteliklerin tam tersi özelliklere sahip iken, bazıları ise karşı tarafın temsilcisine göre daha zayıf pozisyonda kalabilmektedir. Bu durumda, müzakerecinin zayıf yönlerinin tespit edilmesi ve bunun üzerinden bir strateji oluşturulması gerekecektir.

Diplomatik görüşmelere hazırlanırken, her türlü kaynaktan yararlanılarak karşı taraftaki liderin veya heyet başkanının zaafı, korkuları, inançları öğrenilir. Hassas olduğu konulara ilişkin bilgi toplanır. Görüşmeler başlamadan hemen önce veya görüşmeler esnasında bu hassas nokta üzerinde baskı oluşturularak karşıdaki temsilcinin direncinin kırılması ve savunmada kalması amaçlanır. Bu duruma örnek olarak İngilizlerin, 1979 yılında Fas Kralına bir delege yollamadan önce kralın saray adetleri ve kişiliği gibi konularda detaylı istihbarat toplamaları örnek verilebilir. İngilizler, Kralın batıl inançları olduğunu öğrenince ünlü bir sihirbazı da gönderilecek heyete dahil etmişlerdir. Böylece sihir marifetiyle kralı etkileyerek diplomatik görüşmelerden önce onu yumuşatmak amaçlanmıştır (Tezsever, 1999: 104).

Benzer şekilde Camp David görüşmeleri öncesinde, görüşmelere öncülük eden ABD Başkanı Jimmy Carter, görüşmenin diğer katılımcıları Mısır Cumhurbaşkanı Enver Sedat ile İsrail Başbakanı Menahem Begin'in CIA'deki uzmanlardan oluşan bir ekip tarafından hazırlanan psikolojik analizlerini incelemiştir. Hatıratında bu hususa değinen Carter; söz konusu ekibin, olayların ayrıntılı incelemesinden, kamuya açık ifadelerden, yazılardan, bilinen tıbbi geçmişlerden ve araştırılan liderlerin yakınında bulunan kişilerle yapılan röportajlardan elde edilen bilgileri kullanarak herhangi önemli bir dünya liderinin kapsamlı biyografilerini yazabilecek kapasitede olduklarını

belirtmiştir. Yapılacak görüşmeye yönelik olarak; onları ulusal lider yapanın ne olduğu, hırslarının kökeni, hayattaki en önemli hedefleri, geçmiş yıllarda karakterlerini şekillendiren olaylar, dini inançları, aile ilişkileri, sağlık durumları, diğer liderlerle ilişkileri, kriz zamanlarında baskıya karşı muhtemel tepkileri, güçlü ve zayıf yanları, seçmenlerine vaatleri, kendisine ve ABD'ye karşı tutumları, gerçekten kime güvendikleri, birbirlerine karşı tutumları gibi Begin ve Sedat hakkında her şeyi bilmek istediğini ifade etmiştir (Carter, 1982: 319-320). Carter, diplomaside başarılı olabilmek için biyografik istihbarattan yararlanmış ve nihayetinde Camp David görüşmeleri ABD'nin istediği şekilde neticelenmiştir.

2002 genel seçimlerinden sonra seçimin galibi olan Adalet ve Kalkınma Partisi'nin Genel Başkanı olarak Recep Tayyip Erdoğan, ABD Başkanı George Bush ile görüşmeden önce, kendisi hakkında ABD Büyükelçisi tarafından hazırlanmış bir rapor Başkan Bush'a sunulmuştur. Raporda, Erdoğan'ın Türkiye'nin en güçlü politikacısı olduğu ifade edildikten sonra siyasi geçmişine, dünya görüşüne, eğitim durumuna, karakter özelliklerine ilişkin bazı bilgiler verilmiştir. Bunlara ilaveten Erdoğan'ın, İstanbul'un ve Türkiye'nin üç büyük futbol kulübünden biri olan Fenerbahçe'nin koyu bir taraftarı olduğu; özellikle onun futbol tutkusuna ilişkin bir söz eşliğinde sunulduğunda, sarı veya sarı ve mavi renklerde motifleri olan bir hediye çok beğeneceği belirtilmiştir (Milliyet, 2011).

3.2.4. Propaganda Faaliyetleri

Propaganda, gerçekleştiren tarafa yarar sağlamak amacıyla, hedef alınan grubun duygu, düşünce, tutum ve davranışlarını etkilemek, yönlendirmek ve değiştirmek için hazırlanmış bilgi, fikir ve doktrinlerin sistematik bir şekilde özel araç ve yöntemlerle uygulanmasıdır (Tarhan, 2003: 26). Propaganda, özellikle II: Dünya Savaşı'ndan sonra devletler tarafından siyasal etki oluşturmak için yaygın şekilde kullanılmıştır. Amacı; hedef kitleleri bilgilendirmekten ziyade kitlelerin dikkatlerini belirli olaylar ve hedef unsurlar üzerine çekmektir. Bu şekilde arkasındaki halk desteğinin kesilerek düşmanın ekonomik ve politik yalnızlığa itilmesi amaçlanır (Acar & Urhal, 2007: 278).

Bir siyasetçinin özel hayatında aldığı kararlar, onun kamu görevine geldiğinde hangi kararları alacağını yansıtacaktır. Aynı şekilde bir liderin kapalı kapılar ardında yaşadığı şeyler, mesleğine ne tür nimetler veya sorunlar getireceğini söyleyecektir. Çünkü siyasetçi özel hayatında veya kamu görevinde karar alırken aynı karar alma sürecini kullanacaktır. Herkesin bazı hatalar yapması olağan bir durumdur; ancak yalan, riya veya başka bir olumsuz karakter özelliği sıklıkla tekrarlandığı takdirde, bu durum siyasetçinin alacağı kararlarda da kendini gösterecektir (Antovich, 2008).

Propagandanın hedef unsuru devletler, hükümetler, siyasi partiler, gruplar olabileceği gibi belirli kişi veya kişilerin de doğrudan hedef alınmasına sık rastlanmaktadır. Özellikle siyasetçiler başta olmak üzere önemli pozisyonda bulunan ve toplumu etkileme potansiyeli olan bürokratlar, komutanlar, yazarlar, akademisyenler, sanatçılar ve diğerleri, toplum nazarında itibarlarının sarsılmasını amaçlayan propagandaların hedefi olabilmektedir. Bu yönde yapılan propaganda faaliyetlerinde, söz konusu kişilerin toplum tarafından onaylanmayan, hoş görülme veya en azından bu kişilerden tezahür etmesi beklenmeyen zaafı, sırları, ilişkileri gün yüzüne çıkartılır. Bu bilgiler, ilgili kişi hakkında yapılan biyografik istihbarat çalışmaları ile elde edilmektedir.

Seçimlerde aday olarak cumhurbaşkanı, başbakan, parlamento üyesi, siyasi parti lideri, belediye başkanı gibi pozisyonlara aday olan kişilerin özel hayatı, bir anda siyasi gündemin temel başlığı haline gelmektedir. Diğer zamanlarda bahsi edilmeyen konular, seçim öncesinde gündeme getirilerek ilgili kişinin arkasındaki halk desteğinin azalması ve seçimleri kaybetmesi hedeflenir.

Siyasetçinin gayrimeşru ilişkileri, sahip olduğu malvarlığı, etnik kimliğine yönelik iddialar, toplumun hassas olduğu konularda söylemiş olduğu sözler, kendi seçmen kitlesi tarafından sevilmeyle ilgili ilişkileri, önceden savunduğu siyasi görüşler, işlediği iddia edilen suçlar ve hakkındaki davalar propaganda amacıyla kullanılan başlıca hususlardır (Price, 2014: 2-7). Sadece siyasetçinin kendisi değil, ailesi ve yakın çevresi de bu propagandaların hedefi olmakta; söz konusu kişiler üzerinden başlatılan tartışmalar vasıtasıyla ilgili siyasetçi hedef alınmaktadır.

Özellikle politikacıların isimlerinin çeşitli skandallarla anılması, söz konusu politikacıya olan halk desteğinin önemli ölçüde azalmasına neden olmaktadır. ABD’de

Watergate skandalından beri Temsilciler Meclisi üyelerinin dahil olduğu 250’den fazla skandal üzerinde çalışma yapan Scott Basinger, bu olayların ilgili politikacıları nasıl etkilediğine dair önemli sonuçlara ulaşmıştır. Buna göre skandala karışan politikacıların %40’ı bir sonraki genel seçimi veya önseçimi kaybederek, emekli olarak veya istifa ederek bu süreç sonunda koltuklarından olmuştur. Bir sonraki seçime giren politikacıların oy oranında ise ortalama %5’lik bir düşüş yaşanmıştır. Yolsuzluk olaylarının, diğer skandallara göre oylara etkisinin daha belirgin olduğu görülmüştür (Basinger, 2012: 385-398).

Dışişleri Bakanı olarak görev yaptığı 2009-2013 yılları arasında Hillary Clinton, resmi işleri için “.gov” uzantılı resmi bir e-posta hesabı kullanmak yerine, kendi evinde özel bir sunucusu olan kişisel hesabını kullandığı için hakkında Federal Soruşturma Bürosu (FBI) tarafından soruşturma açılmıştır. Bazıları gizli ve çok gizli bilgiler içeren, işle ilgili binlerce e-postanın kişisel hesap üzerinden alınması ve gönderilmesi kamuoyunda da skandal olarak nitelendirilmiştir. E-postaları Clinton’dan teslim alarak inceleyen FBI, 2015 Temmuz’da Clinton’un suç işlemediğine karar vermiştir. Bir sonraki yıl, Clinton, ABD başkanlık seçimlerinde Demokrat Parti’nin adayı olmuştur. Seçime 12 gün kala 28 Ekim’de FBI Başkanı James Comey’in, başka bir soruşturmada Clinton’un e-postalarının bulunduğu ve soruşturmanın yeniden açıldığına ilişkin Kongre’yi bilgilendirdiği mektubu üzerine; e-posta skandalı tekrar gündeme gelmiş, Clinton ve kampanya ekibi hemen savunmaya geçmiştir. Seçimdeki diğer aday olan Donald Trump ise kalan 11 gün boyunca yaptığı konuşmalarda; soruşturmanın Watergate’ten beri en büyük politik skandal olduğu, Clinton’un yıllarca soruşturma altında olacağı, seçilse bile ülkeyi yönetemeyeceği gibi iddialarını tekrar etmiştir. Trump ayrıca, Twitter hesabından da konuyla ilgili onlarca tweet paylaşmıştır. Comey’in mektubundan önce anketlere göre Clinton 4-5 puan öndeyken seçime kadar olan süreçte Clinton’un oyları düşmüş ve neticede seçimi kaybetmiştir. Nitekim seçimden birkaç ay sonra Clinton, hakkındaki iddialar nedeniyle kendisine oy veren insanların kafasında şüphe oluştuğunu ve bu iddiaların ortaya atıldığı günden bir gün önce seçim yapılsaydı kendisinin başkan seçileceğini söylemiştir (Murray, 2017).

Siyasetçilerin yanı sıra, diğer önemli pozisyonları işgal eden bireyler de bu propagandalara muhatap olmaktadır. Sahip olduğu kimlik, pozisyon ve unvan ile hem

belirli bir gücü hem de toplumu etkileme ve kamuoyu oluşturma kabiliyeti olan kişilerin bilhassa bu nitelikleri hedef alınmaktadır. Kişinin itibarını sarsma, sözlerini önemsiz hale getirme ve kişiyi toplumun gözünden düşürme, bulunduğu pozisyonundan el çekirme amaçlarını taşıyan propaganda faaliyetlerinde, biyografik istihbarat ile kişi aleyhinde elde edilen bilgiler kullanılmaktadır.

Propagandanın başarılı olabilmesi için kişi hakkında gündeme getirilen hususlar video, fotoğraf, ses kayıtları, yazılı belgeler, arşiv kayıtları gibi malzemelerle desteklenmektedir. Bu malzemelerin bir kısmı halihazırda açık kaynaklarda yer alıyor olsa da bir kısmı detaylı araştırmalar ve gizli istihbarat faaliyetleri gerektirmektedir. Kişi hakkında istihbarat örgütleri tarafından eskiden beri tutulan kayıtlar veya kişinin istihbarat örgütünün dikkatini çekmesi üzerine geriye dönük yapılar araştırmalar sonucu bazı materyaller elde edilmesi; akabinde bu materyallerin propaganda amacıyla kullanılmasıyla halkın ikna edilmesi sonucunda hedefteki kişi etkisiz hale getirilmiş olur.

Biyografik istihbaratın propaganda amacıyla kullanılmasına, yakın zamanda yapılan Ukrayna devlet başkanlığı seçimini de örnek verebiliriz. Bu seçimin öncesinde, mevcut Başkan Poroşenko'nun karşısında yer alan diğer aday olan Zelenskiy, Yahudi kimliği ve bağlantıları üzerinden hedef alınmıştır. Poroşenko'yu destekleyen milliyetçi kesim tarafından, Zelenskiy'in herkesçe bilinen Yahudi kimliğine ve Ukraynacayı akıcı bir dille konuşmasına rağmen anadilinin Rusça olmasına dikkat çekilerek Ukrayna'ya bağlılığı sorgulanmış; Ukrayna devlet başkanının Ukraynalı ve Hristiyan olması gerektiği ifade edilmiştir (Higgins, 2019). Zelenskiy'in ülkenin en zenginlerinden olan ve oligark olarak tanımlanan Yahudi işadamı İgor Kolomoyskiy ile olan ilişkisi de eleştirilerin hedefi olmuştur. Rakibi Poroşenko ve destekçileri tarafından, Zelenskiy'in basit bir kukla olduğu, devlet başkanlığına aday olmasının tamamen Kolomoyskiy'in eseri olduğu iddia edilmiştir (Aşırov, 2019).

3.3. TERÖRLE MÜCADELE

3.3.1. Terörist Profili Oluşturulması

Biyografik istihbaratın en çok kullanıldığı alanlardan bir diğeri de terörizmle mücadeledir. Teröristlerin biyografik verilerinden elde edilen bilgilerle hazırlanan ve terörist profillerini inceleyen ‘psikometrik analizler’; teröristin yaşı, cinsiyeti, ekonomik ve sosyal geçmişi, eğitimi, mesleği, inancı, ideolojisi, medeni durumu, genel kişisel özellikleri ve fiziksel görünüşü gibi birçok unsuru içermektedir. Terör örgütü liderleri ve bizzat terör eylemlerinde bulunan teröristlerin ‘psikometri değerlendirmeleri ve analizleri’ ile ‘terörizmin sosyolojik ve psikolojik nedenlerine’ ilişkin yapılan çalışmalarda, biyografik verilere sıklıkla başvurulmaktadır (Seren, 2017: 296).

ABD Kongre Kütüphanesi Federal Araştırma Bölümünün 1999 tarihli ve “Terörizm Sosyolojisi ve Psikolojisi: Kim ve Niçin Terörist Olur?” başlıklı raporu; ele aldığı bazı terör örgütü liderlerinin kişiliklerine yönelik kapsamlı profillemeye çalışması içermesinin yanı sıra, terör örgütlerinin yapılarına ve motivasyonlarına ilişkin bilgiler de içermektedir (Seren, 2017: 296). Söz konusu raporda; tek bir terörist kişiliğinin olmadığına dair terörizm psikologları, siyaset bilimciler ve sosyologlar arasında görüş birliği olduğu ve teröristleri tanımlamaya olanak sağlayacak gözle görülür bir kişilik özelliği bulunmadığı belirtilmektedir. Teröristlerin psikopat veya zihinsel olarak rahatsız olduğu klişelerinin aksine, akıllı ve eğitilmiş oldukları; terör örgütlerinin birçoğunun silah kullanma, bomba yapma, iletişim kurma gibi becerileri olan kişilerden oluştuğu ifade edilmektedir. Bununla beraber, terör örgütleri kendi içinde değerlendirildiğinde eğitim, meslek, yaş, etnik ve coğrafi köken gibi bazı özellikler üzerinden dar kapsamlı bir profillemeye yapmak mümkün olabilmektedir (R. Hudson, 1999: 60-64).

Öncelikle terör örgütünün kurucu ve yöneticilerini ele almak gerekirse, bu kişilerin siyasi ve psikolojik profilinin çıkarılması, örgütün mevcut yapısının, amacının ve yönteminin anlaşılması açısından oldukça önemlidir. Örgütün hangi amaçla kurulduğu, hedef olarak kimleri seçeceği, hangi ülkelerde veya bölgelerde faaliyet göstereceği, dost ve düşman olarak kimleri gördüğü gibi hususlar, örgüt liderlerinin konuşmalarından ve geçmişine ait bilgilerden anlaşılabilir. Düşman olarak

görülen bir devlet, örgüt lideri tarafından artık düşman olarak nitelendirilmez veya öncelikli hedef olarak görülmez ise artık bu devlete yönelik saldırıların azalacağı veya tamamen sonlanacağı beklenebilir.

3.3.2. Sosyal Ağ Analizi

Terör örgütü mensuplarının biyografik bilgilerinden yola çıkılarak; söz konusu terör örgütünün hangi siyasi görüşten/meslekten/eğitim düzeyinden eleman devşirdiği, kişilerin örgütle hangi ortamda tanıştığı, örgüt mensuplarının hangi sıklıkla ve nerelerde bir araya geldiği ve nasıl haberleştikleri, hangi dünya görüşünü paylaştıkları tespit edilebilir. Örgüt mensuplarının haberleşme ağı, arkadaş çevresi, gittiği mekanlar gibi veriler üzerinden terör örgütünün diğer mensupları ortaya çıkarılabilir. Bu amaçla Sosyal Ağ Analizinden yararlanılabilir.

Sosyal Ağ Analizi (SAA), sosyal ağları sosyal ilişkiler açısından analiz etmek için kullanılan ağ teorisi uygulamasıdır (Choudhary ve Singh, 2015: 24). SAA için oluşturulan grafiklerde, aktörler noktalar ile temsil edilirken aktörler arasındaki ilişkiler ise çizgiler ile temsil edilmektedir. Noktalar arasındaki etkileşime dayanan grafikler, ağdaki bireylerin rolünü belirlemek için kullanılabilir. Böylece ağda en çok bağlantıya sahip olan kişi, diğer bir ifadeyle en önemli kişi belirlenmiş olur. Ayrıca noktalar arasındaki daha kalın ve kısa çizgiler daha güçlü bağları temsil ederken, ince ve uzun çizgiler zayıf bağları temsil etmektedir. (Basu, 2014: 216).

Siyaset bilimi, örgütsel çalışmalar, sosyal psikoloji, biyoloji, iletişim çalışmaları, iş analizi, ekonomi ve istihbarat analizi alanlarında, ayrıca Facebook, Twitter gibi sosyal paylaşım siteleri tarafından kullanılan SAA yöntemi; terör örgütlerinin yapısını, üyelerini ve aralarındaki ilişkiyi tanımlamak için de kullanılmaktadır. Mevcut araştırmalar, Sosyal Ağ Analizinin terörizmle mücadelede en etkili ve öngörücü yöntemlerden biri olduğunu ortaya koymuştur (Choudhary ve Singh, 2015: 24).

Sosyal ağ analizinin terörizm alanındaki rolü 11 Eylül saldırılarından önce de bilinmekteydi; ancak 11 Eylül saldırılarının ardından hem hükümet, hem medya, hem de akademi çevrelerinde terörizmi anlamak için sosyal ağ analizinin önemli olabileceğine dikkat çekilmeye başlanmış ve bu alanda yapılan çalışmalarda artış

yaşanmıştır (Basu, 2014: 218). Günümüzde SAA, istihbarat ve kanun uygulayıcı kurumlar tarafından terörist ağların yapısını anlamak, bir terör ağının hangi üyelerden oluştuğunu bulmak, örgüt mensupları arasındaki etkileşimi göstermek, güçlü veya zayıf bağları incelemek, ağdaki ana/merkezi oyuncular ve alt grupları belirlemek, ağın direncini bulmak, liderleri ve gizli örüntüleri tanıyarak onları dağıtacak stratejiler geliştirmek gibi amaçlar için kullanılmaktadır (Choudhary ve Singh, 2015: 24).

Karmaşık bir yapıda olan terör örgütleri, belirli bir ideolojiyi taşıyan farklı ülkelerden, farklı kıtalardan ve farklı ekonomik statülerden bireyleri kapsamaktadır. Ayrıca gerek liderlik gerekse örgütsel yapı açısından hiyerarşik yapılardan farklılık arz etmektedir. Terör örgütlerinin bu özgün karakterlerini ortaya koymak amacıyla kullanılan sosyal ağ analizi, terör örgütlerinin eleman temini, ağ gelişimi ve radikal fikirlerin yayılması gibi konularda önemli bilgiler sağlayabilir (Ressler, 2006: 1).

Sosyal ağda yer alan aktörleri belirlemek ve mevcut ilişkileri ortaya koymak için ise önemli miktarda veriye ihtiyaç duyulmaktadır. Ancak terörist veya diğer gizli ağlar söz konusu olduğunda veri toplamak zor olabilir. Bu durumda aile ve akrabalık bağları, okul/üniversite bağları, aynı etkinliklere katılım, telefon ve e-posta ile iletişim gibi veriler dikkate alınarak kişilerarası ilişkiler hakkında bilgi elde edilebilir. Ayrıca modern iletişim araçları ve internet aracılığıyla birbirleriyle doğrudan haberleşebilen bireylerin bu faaliyetleri de ağ analizinde kullanılabilir (Basu, 2014: 216).

Sosyal ağ oluşturulmasında kullanılabilecek çok sayıda kaynak arasında kredi bilgileri, banka hesapları ve ilgili işlemler, telefon görüşmesi kayıtları, elektronik posta ve anlık mesajlaşma gönderileri, sohbet odaları konuşmaları, web sitesi ziyaretleri, mahkeme kayıtları, bordro ve vergi kayıtları, gayrimenkul ve kiralama kayıtları, araç satışı ve tescil kayıtları sayılabilir (Krebs, 2002; 49). Bunun yanı sıra terörist ve suçlu ağları analizinde kullanılabilecek Global Terrorism Database (GTD) ve Global Data on Events, Languages and Tone (GDELT) gibi bazı açık kaynak veri tabanları mevcuttur. GTD, 1970'ten günümüze kadar dünyanın dört bir yanında meydana gelen terör eylemlerine ilişkin verileri içerirken, GDELT ise 1979'dan itibaren dünya her bir ülkede meydana gelen olayları takip etmekte ve bu olaylarla ilişkili tüm insanları, kuruluşları birbirine bağlamaktadır (Choudhary ve Singh, 2015: 26).

Sosyal medya araçlarının yaygınlaşmasıyla birlikte çevrimiçi sosyal ağlardan da önemli veriler elde edilmeye başlanmıştır. Kullanıcılarına arkadaşları ile mesajlaşma veya resimler, videolar, beğeniler ve yorumlar yoluyla diğer kullanıcılarla etkileşime girme imkanı sunan Facebook, Twitter, Instagram, YouTube, Google+, LinkedIn gibi sosyal medya siteleri aracılığıyla, kullanıcıların arkadaş ve tanıdıklarının oluşturduğu sosyal ağlar ortaya konulabilmektedir (Basu, 2014: 221; Choudhary ve Singh, 2015: 25).

Sosyal ağ analizinin terör konusunda en yaygın uygulamaları 11 Eylül saldırırganları ve El Kaide üzerine olmuştur. 11 Eylül saldırısının hemen ardından olayın failleri üzerine çalışma yapan Valdis Krebs, gazete raporlarını ve Google arama motorunu kullanarak kredi kartı kayıtları, araç tescil kayıtları, telefon log kayıtları ve failer arasındaki önceki temaslar vb. hakkında bilgiler toplamıştır (Basu, 2014: 219). Krebs, söz konusu failerin aynı okula gitme, birlikte uçuş kursuna katılma, aynı kredi kartı ve aynı adresi kullanarak uçak bileti alma, birlikte uçak bileti alma, aynı otelde kalma, birlikte spor salonuna gitme ve yemek yeme gibi bağlantıları olduğunu saptamıştır. Oluşturduğu diyagrama göre diğerleriyle en çok bağlantıya sahip olan Muhammed Atta isimli teröristin 11 Eylül saldırılarının elebaşı olduğu sonucuna varmıştır. Nitekim söz konusu şahsın elebaşı olduğu bilgisi, ilerleyen günlerde hem güvenlik kaynaklarınca hem de Usame bin Ladin'in açıklamalarıyla doğrulanmıştır (Krebs, 2002: 45-47).

11 Eylül saldırırganlarının sosyal ağ analizini ortaya koyan Krebs, sosyal ağ analizinin saldırıdan önce uygulanabilme potansiyeli üzerinde de durmuştur. Krebs, saldırırganlardan ikisinin el Kaide bağlantısının Ocak 2000 tarihinden itibaren bilindiğini, bir diğerinin ise Eylül 2000 tarihinde Aden'de ABD gemisine yönelik saldırının şüphelilerinden biri olduğunu göstermiştir. Krebs'e göre, söz konusu şüphelilerden iki bağlantı uzaktaki kişileri içeren bir sosyal ağ haritasının oluşturulması, saldırıdan önce 11 Eylül saldırırganlarının neredeyse tamamının belirlenmesini sağlayabilirdi (Basu, 2014: 232).

Krebs, bu çalışmasının sonucu olarak terör örgütleri hakkında bazı genel bilgiler de ortaya koymuştur. Buna göre, terör örgütü gibi gizli ağlar normal sosyal ağlar gibi davranmamakta; örgüt üyeleri ise ağ dışından kişilerle çok sayıda yeni

bağlantı kurmamakta ve hatta ağ içindeki diğer üyelerle etkileşimi de en aza indirmeye eğiliminde olmaktadırlar. Okul veya eğitim kamplarında yıllar önce oluşan güçlü bağlar sayesinde hücrelerin diğer hücrelerle bağlantısı kopmamakta, ancak normal sosyal ağların aksine bu güçlü bağlar çoğunlukla uyku halinde bulunduğu için gizli kalmaktadır. Böylece bir hücre etkisiz hale getirildiğinde, örgüt ağının kalan kısmının zarar görmesi engellenmiş olmaktadır (Krebs, 2002: 49).

Bunun yanı sıra, terör ağlarında etkileşimin düşük frekanslı olması nedeniyle, güçlü bağlar zayıf bağlar şeklinde anlaşılabilir. Etkileşimin az olması ağın ortaya çıkarılmasını zorlaştırmaktadır. Ağ üyeleri bir yandan gizliliği sürdürmek isterken, diğer yandan da eylem öncesi planlarını değerlendirmek üzere bu kişilerin sık ve yoğun olarak iletişim kurmaları gerekmektedir. Bu dönemler, aktif hale gelmek zorunda olan terör ağının gizlenme hususunda en savunmasız olduğu anlardır (Krebs, 2002: 49).

Terör örgütü üyeleri ve liderlerinin bağlantılarının ortaya çıkarılmasıyla bu kişilerin etkisiz hale getirilmesi veya yakalanmasına yönelik çok sayıda örnek verilebilir. Nitekim 2011 yılında öldürülen El Kaide lideri Usame bin Ladin'in saklandığı yer, kuryesinin tespit edilmesi ve takip edilmesiyle bulunmuştur. CIA'in yıllardır takip ettiği El Kaide mensubu bir kuryenin, Pakistan'ın Abudabad şehrinde korunaklı bir eve girip çıktığı tespit edilmiştir. Daha önce yakalanan teröristlerin sorgulamalarından, Bin Ladin'in bu kuryeye çok güvendiği öğrenilmiştir. Evi gözlem altına alan istihbaratçılar, evin telefon ve internet bağlantısının olmaması ve evin çöpünün asla toplatılmayarak yakılması nedeniyle bu evde üst düzey bir El Kaide mensubunun saklandığı; bu kişinin ise büyük istimalle Bin Ladin olduğu kanısına varmışlardır. Neticede bir kuryenin takip edilmesiyle başlayan süreç, ABD'nin en çok aradığı kişi olan El Kaide liderine operasyon yapılması ve ölü olarak ele geçirilmesiyle sonuçlanmıştır (CNN Türk, 2011).

Ülkemizde de terör örgütlerine katılımın önlenmesi ve faaliyet gösteren terör örgütlerinin etkinliğinin kırılması açısından biyografik istihbarat kullanılmaktadır. Faaliyet alanı Türkiye olan PKK, DEAŞ, FETÖ, DHKPC gibi terör örgütleri mensuplarının buluşma yerleri, irtibatta olduğu kişiler, faaliyet alanları gibi hususlar tespit edilerek örgüte kim tarafından eleman kazandırıldığı ve hangi profildeki kişilerin

hedef alındığı belirlenmektedir. Örgüte eleman temin eden kişilerin emniyet veya istihbarat birimlerince yakalanması ile örgüte katılımlar önemli ölçüde azalmaktadır.

Örgütün lider kadrosunda faaliyet gösteren kişilerin tespit edilmesi ve sosyal ağ analizi ile ilişkilerinin ortaya çıkarılması sayesinde nokta operasyonlarla söz konusu örgüt yöneticileri etkisiz hale getirilmektedir. Karar alıcı durumunda olan örgüt yöneticilerinin etkisiz hale getirilmeleri, sorumlulukları altındaki örgüt mensuplarının başsız kalmalarına ve faaliyetlerinin kısıtlanmasına neden olacaktır. Son zamanlarda terör örgütlerine yönelik yapılan operasyonlar ile kilit pozisyonlardaki örgüt mensupların hedef alındığı görülmektedir. MİT ve TSK'nin ortak operasyonlarıyla PKK terör örgütüne yönelik ülkemizde veya ülke dışında yapılan nokta operasyonlarla örgütün yöneticileri etkisiz hale getirilmektedir (Milliyet, 2019). Aynı şekilde FETÖ'nün yabancı ülkelerde faaliyet gösteren ve ülke sorumlusu konumunda olan bazı mensuplarının MİT tarafından yakalanarak ülkemize getirilmesi de bu duruma örnek verilebilir.

Bu konudaki bir başka örnek ise, 19 Aralık 2016 tarihinde Rus Büyükelçi Andrey Karlov'a suikast düzenleyen Mevlüt Mert Altıntaş isimli teröristin profilinin ve bağlantılarının ortaya çıkarılmasıdır. Söz konusu teröristin ailesi, eğitim durumu, gittiği okullar, polislik mesleğine girişi, arkadaş çevresi, kişilik özellikleri, ruhsal durumu gibi bilgiler elde edilmiş; bunun için HTS kayıtları, baz istasyonu çakışması, internet üzerinden yapılan aramalar, irtibatla olduğu kişi ve gruplar, tanık beyanları gibi birçok veriden yararlanılmıştır. Neticesinde suikastı neden düzenlediği, nasıl hazırlandığı, kimlerden talimat aldığı, hangi örgüte mensup olduğu gibi bilgilere ulaşılmıştır. Bu kapsamda söz konusu teröristin FETÖ yapılanması içinde yer aldığı, örgüt tarafından daha sonra kullanılmak üzere uykuda tutulduğu, suikast emrini FETÖ'nün mahrem imamından aldığı tespit edilmiştir. Geçmişe yönelik yapılan bu biyografik istihbarat faaliyeti ile teröristin kişilik profili çıkarılmış, terör örgütünün saldırıdaki amacı ortaya koyulmuş, suikastı düzenleyen teröristle irtibat halindeki diğer örgüt mensupları da belirlenerek yakalanmıştır (Habertürk, 2018; Anadolu Ajansı, 2018).

3.4. KİŞİYE YÖNELİK İSTİHBARAT FAALİYETİ

3.4.1. İstihbarata Karşı Koyma

İKK istihbaratı; devletlerin kendileriyle ilgili yaptıkları veya yapmayı planladıkları her türlü faaliyet ve stratejileri ile kendileri için hayati olarak nitelendirdikleri bilgi ve belgeyi düşman ya da düşman olarak nitelendirilebilecek kişi ve kurumlardan korumak, olası girişimleri tespit etmek ve ortaya çıkarmak, etkilerini en aza indirmek veya etkisiz kılmak amacı ile aktif ya da pasif istihbarat yapmaktır. İstihbarata karşı koymanın amaçlarından biri, hedef istihbarat birimlerinin casusluk eylemlerini boşa çıkartmak veya engellemek, bu faaliyete katılan casusları ortaya çıkarmaktır (Acar ve Urhal, 2007:301-303).

Düşman devlet adına çalışan istihbarat elemanlarının, ordu mensuplarının, stratejik kurum çalışanlarının kimliklerinin tespit edilmesi ve faaliyetlerinin ortaya çıkarılması, düşman devletin politikalarının akamete uğratılması açısından önemlidir. Bu kişilerin kimliğinin tespit edilmesi, kişinin biyografik bilgilerinin elde edilmesiyle mümkün olabileceği gibi kişiye ait biyolojik ve fizyolojik özelliklerin ele geçirilmesiyle de mümkün olabilmektedir.

Bu kapsamda çeşitli kaynaklar aracılığıyla, kişiyi diğer kişilerden ayırt etmeye yarayan parmak izi, avuç içi, yüzü, damar izleri, kan grubu, DNA özellikleri gibi biyolojik; boyu, kilosu, saç rengi, göz rengi, sesi, vücut yapısı gibi fiziksel özellikler ile kişinin vücudunda bulunan ben, yara, ameliyat izi, dövme, uzuv eksikliği veya şekil bozukluğu gibi izler kullanılabilir (Şamlı ve Yüksel, 2009: 685-688). Bu bilgiler sayesinde sahte kimlik kullanan bir casus, ülkeye giriş yapan istihbarat elemanı, aranan bir terör örgütü üyesi, işlerini perde arkasından yürüten bir üst düzey yönetici ve dublör kullanan bir siyasetçinin kimliği ortaya çıkarılabilir.

Kullanıcıların kendi temel bilgilerini, okudukları okulları, aldıkları eğitimleri, iş deneyimlerini, dahil oldukları projeleri, çalıştıkları alanları ve pozisyonları detaylı bir şekilde paylaştıkları kariyer siteleri başta olmak üzere sosyal medya platformları da İKK faaliyeti yürüten ve eleman devşiren istihbarat örgütleri için muazzam ölçüde biyografik bilgiler sunmaktadır. Geçmişte veya halihazırda kritik alanlarda çalışan kişiler ile ileride önemli görevler icra edebilecek kişilerin, kendi çalışma alanlarına

ilişkin bilgileri sosyal mecralar üzerinden açığa vurmaları, mensubu bulundukları devleti de zafiyete uğratabilecektir.

Bu duruma bir örnek olarak, Çin istihbarat örgütlerinin, hükümet ve ticari sırlara erişimi olan Amerikalıları istihdam etmek için sahte LinkedIn hesapları kullandığı ifade edilmiştir. ABD Ulusal Karşı İstihbarat ve Güvenlik Merkezi Başkanı William Evanina, LinkedIn’de kamu görevlileri, eski CIA personelleri, akademisyenler, bilim insanları, mühendisler ve diğer meslek gruplarından kişilerin bulunmasının yabancı rakiplere muazzam bir alan sunduğunu belirtmiştir. Evanina; Çin istihbaratının potansiyel müstahdemlerine yaklaşmak için sahte hesaplar oluşturduğunu; süper bilişim, nükleer enerji, nanoteknoloji, yarı iletkenler, sağlık hizmetleri, hibrit tahıllar, tohumlar ve yeşil enerji gibi alanlarda uzman olan kişilerin hedef alındığını söylemiştir (Landay ve Strobel, 2018).

LinkedIn’in 200’den fazla ülkeden 575 milyon kullanıcısının olduğu, bunlardan 150 milyonunun ABD’li üyelerden oluştuğu göz önünde bulundurulursa Çin istihbaratının neden bu suçlamaların hedefinde olduğu daha iyi anlaşılacaktır. Geçmişte Alman ve İngiliz yetkililer vatandaşlarını, Pekin yönetiminin onları casus olarak istihdam etmek için LinkedIn kullandığı hususunda daha önceden uyardığı gibi; Amerikalı yetkililer de böyle bir tehlikenin varlığını kamuoyuna açıklamıştır. Nitekim son iki buçuk yılda beş eski ABD yetkilisi, Çin için casusluk yapmakla suçlanmış veya hüküm giymiştir (Landay ve Strobel, 2018).

Bir devlet bünyesinde çalışan kamu personellerine ilişkin bilgiler siber saldırılar ve veri sızıntıları yoluyla da elde edilebilir. Nitekim 2015 yılında ABD’nin Personel Yönetim Ofisi’nin veri tabanından, mevcut ve eski kamu görevlileri ile iş başvurusunda bulunan kişiler olmak üzere 21,5 milyon insanın kişisel bilgileri ile 5,5 milyon kamu görevlisinin parmak izi görüntüleri çalınmıştır. Dönemin FBI Direktörü James B. Comey, çalınan verilerin ABD Hükümeti için çalışmış ve çalışan herkes hakkında bir bilgi hazinesi niteliğinde olduğunu ifade etmiş ve *“Bir istihbarat servisi olduğunuzu ve bu verilere sahip olduğunuzu, sizin için nasıl yararlı olacağını hayal edin.”* diyerek söz konusu verilerin istihbarat maksadıyla kullanılma riskini dile getirmiştir (Hirschfeld Davis, 2015).

3.4.2. Kişilerin Angaje Edilmesi

İstihbarat örgütleri, bünyesinde çalıştırdığı meslek memurlarının yanı sıra, daha geniş bir alanda ve daha etkin bir şekilde faaliyet gösterebilmek için istihbarat elde etmeye yardımcı olmak üzere eleman temin etmeye çalışır. Bu amaçla tercih edilecek kişinin istihbarat çalışmaları için elverişli olup olmadığı, bilgi ve belgelere erişim imkânının bulunup bulunmadığı veya böyle bir erişim imkânı olanlarla arkadaşlık ilişkilerinin olup olmadığı değerlendirilir. Tercih edilen kişilerin özellikle ilgili mesleğin üst düzey mensupları, kamu çalışanları, yöneticiler, askeri personeller, akademisyenler gibi meslek mensupları arasından seçilmesine önem verilir. Bunun yanı sıra daha alt kademede olup da sırlara ulaşma imkanı bulunan sekreterler, iletişim operatörleri, özel kalem müdürleri, şoförler, güvenlik görevlileri gibi kişiler de önemli kaynaklar olarak görülür (Şenel ve Şenel, 2018a: 74-75).

Ardından hedef kişiye dair her türlü husus hakkında bilgiler toplanmaya başlanır. Bu kapsamda kişinin hesap hareketleri, kredi kartı ile yaptığı alışverişlerin yeri ve zamanı, e-postalarının ve internet üzerinde yaptığı yazışmaların takibi, telefon görüşmeleri, internette ziyaret ettiği web sayfaları vb. hakkında bilgiler derlenir. Hedefin ilişkiler ağı, tren, otobüs, uçak gibi araçlarla yaptığı seyahat bilgileri, kaldığı otel bilgileri vd. bilgiler ile gelen diğer veri, bilgi, doküman ve fotoğraflar üzerinden değerlendirmelerde bulunulur. Davranış ve kişilik analizi yapılarak hedefin hassasiyetleri, zafiyetleri, görüştüğü kişilerin şeması vd. özellikleri çıkartılarak istihbarat faaliyeti devam ettirilir (Ateş, 2014: 15).

Angaje etmeye yönelik çalışmaların olumsuzlukla sonuçlanmaması için, hedef kişinin reddedebileceği bir yaklaşımın kullanılmaması gerekir. Çünkü istihbarat örgütü yararına çalışması veya belirli bir görevi yapması istenen kişi, bu teklifi reddettiğinde artık ilgili istihbarat faaliyetinden haberdar olacağı için bir risk unsuruna dönüşebilir. Bu nedenle, kişiyi kendi ülkesinin menfaatlerini hiçe sayarak başkalarının amaçlarına hizmet etmeye yönelten saiklerin bilinmesi, angaje etme girişimlerini daha başarılı hale getirecektir (Şenel ve Şenel, 2018: 77).

Bunun için kişilerin yaşam tarzları, kuvvetli ve zayıf yönleri saptanarak kendilerini hangi motiflerin etkileyeceği belirlenir. Hedefin kişilik özelliklerine ve geçmiş tecrübelerine göre çok çeşitli motiflerin varlığı söz konusu olabilir. İdeoloji,

para hırsı, ekonomik yetersizlik ve borçlu olma, makam ve güç sahibi olma arzusu, kumar ve alkol gibi kötü alışkanlıklar, gelecek güvencesi, milli ve manevi değer zayıflığı, yabancı kültür hayranlığı, aşağılık kompleksi, intikam alma hissi, mutsuz evlilik, seks, şantaj gibi motifler bunlardan bazılarıdır (Ateş, 2014: 14).

En çok tercih edilen motiflerden olan ideoloji, özellikle Soğuk Savaş döneminde sıklıkla tercih edilmiştir. Özellikle komünizmin temsilcisi olan Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB), bu ideolojiye sahip olan dünyanın dört bir yanındaki insanları kendi siyasi amaçları doğrultusunda yönlendirebilmiştir. SSCB'ye hayranlık duyan, Sovyet politikalarına kayıtsız şartsız bağlı bulunan ve bu ülkeden gelen talimatlara harfi harfine uyan birçok Batılı siyasetçi, bilim adamı, akademisyen ve istihbarat elemanı, kendi ülkeleri aleyhine ve SSCB lehine faaliyetlerde bulunmuşlardır (Şenel ve Şenel, 2018: 78-79).

Menfaat elde etme çabaları ve ahlaki zaafı da kişilerin rahatlıkla elde edilmesinde kullanılmaktadır. Aşırı borca batmış olma, kumarbazlık, işsizlik, zevk ve safahata düşkünlük, para ve eşya sevdası gibi maddi nitelikteki motifler aşırı şekilde istismar edilmektedir. Maddi bunalımdan kurtulmak isteyen kimseler, maddi çıkar karşılığında istihbarat örgütleri için çalışmayı bir çıkış kapısı olarak görürken; paraya aşırı düşkünlüğü olan bazı kimseler de, ellerinde bulunan kritik bilgileri en yüksek meblağı verecek istihbarat kuruluşuna satma teklifinde bulunabilirler.

Kişi üzerinde baskı kurulması veya kişiye şantaj yapılması amacıyla da çeşitli motiflerden yararlanılabilir. Kişinin geçmişte işlediği ancak emniyet birimleri veya onu çalıştıran birimlerce üzeri örtülen bazı suç ve fiiller, kişinin tamamen kontrol altında tutulması ve her türlü talimata uyması için bir koz olarak kullanılabilir. Bunun dışında suç teşkil etmese de ortaya çıkması kişiyi zor duruma sokacak gayrimeşru ilişkiler, cinsi sapkınlıklar, madde bağımlılığı ve ahlaki zaafı da aynı amaçla kullanılır (Şenel ve Şenel, 2018: 80).

3.5. TÜM İNSANLAR HAKKINDA BİLGİ TOPLANMASI

3.5.1. Büyük Veri

İnternetin ortaya çıkması ve tüm dünyada kullanılmaya başlanmasıyla birlikte bilginin önündeki sınırlar kalkmış ve bilgi küresel bir değer haline gelmiştir. Günümüz

toplumu artık bilgi toplumu olarak adlandırılmaktadır ve bilgi toplumunun günlük hayata yansımaları her yerde rahatlıkla görülebilmektedir. İnsanların neredeyse tamamında akıllı telefon, her evde bilgisayar ve her şirkette/kurumda bilgi teknolojileri birimi bulunmaktadır. Günümüzde bilgi miktarının artmasının yanında, bilginin büyüme hızında da artış yaşanmıştır. Bilginin ölçeğinde görülen bu değişim, durumunun da değişmesine öncülük etmiş; niceliğinin farklılaşması niteliğini de etkilemiştir. İlk kez astronomi ve genetik alanlarında bilginin bir bütün oluşturacak şekilde toplanması ve kaydedilmesi, büyük veri kavramını ortaya çıkarmıştır. Diğer alanlarda da verinin önemli bir girdi haline gelmesiyle büyük veri kavramı önce bu alanlarda, daha sonra hayatın her alanında kullanılmaya başlanmıştır (Mayer-Schönberger ve Cukier, 2013: 2).

İngilizcede ‘big data’ olarak adlandırılan büyük veri; “*internet kullanan kişiler tarafından üretilen ve yalnızca özel araç ve yöntemlerle saklanabilen, anlaşılabilen ve kullanılabilen çok büyük veri setleri*” olarak tanımlanmıştır (Cambridge Dictionary). Bir başka tanıma göre büyük veri; özellikle insan davranışı ve etkileşimleriyle ilgili kalıpları, eğilimleri ve ilişkileri ortaya çıkarmak için bilgisayar yoluyla analiz edilebilecek son derece büyük veri setleridir (Oxford English Dictionary). Büyük veriyi, analiz yapmak için büyük miktarda veri kullanımı olarak tanımlayan Mills; büyük verinin, veri modellerini ve ilişkilerini sınıflandırma, kümeleme, anomali tespiti, tahmin etme ve karar vermede kullanılabileceğini belirtmiştir (Mills, 2012).

Büyük veriye büyük denilmesinin nedeni, veri hacminin her yıl bir önceki yıla göre daha fazla artarak devasa boyutlara ulaşmasıdır. Dijital evrenin boyutu 2010 yılında 1.2 zetabyte iken, 2020 yılında boyutunun 40 zetabyte olacağı belirtilmektedir (Gantz ve Reinsel, 2011:10). Dünyadaki tüm verinin %90’ının geçtiğimiz iki yıl içinde üretildiği bilgisini göz önünde bulundurulursa, veri üretiminin ne kadar ivme kazandığını anlaşılmış olur (Marr, 2019).

Sosyal medyanın kullanıcı sayısının artması, mobil cihazların yaygınlaşması ve yeni nesil internet teknolojilerinin geliştirilmesiyle işlenen veri miktarında önemli artışlar olmuştur. Facebook, Twitter, Instagram, Youtube gibi sosyal medya platformlarında bir günde paylaşılan içerik sayısı milyarlarla ifade edilmektedir. Bunun yanı sıra, CERN’de bulunan Büyük Hadron Çarpıştırıcısı, uzay çalışmaları için

kurulan teleskoplar gibi bilimsel araçlar ile üretilen veri miktarı da oldukça yüksektir. Ayrıca elektronik aygıtların internete bağlı olarak çalışması nesnelerin interneti kavramını ortaya çıkarmıştır ve bu aygıtlarda bulunan sensörler ile sürekli olarak veri üretilmektedir (Akın, 2019: 30-31).

Büyük veri, 2000’li yılların başında hacim (volume), hız (velocity) ve çeşitlilik (variety) olmak üzere üç bileşenli olarak tanımlanmış ve bu bileşenler İngilizce karşılıklarının baş harflerinden dolayı 3V olarak isimlendirilmiştir (Laney, 2001). Buna göre;

- Hacim, üretilen ve depolanan verinin boyutunu açıklamaktadır.
- Hız, verinin üretilme, iletilme ve işleme faaliyetlerinin çok kısa zamanda ve sürekli olarak gerçekleşmesidir. Özellikle mobil cihazların ve sosyal medyanın yaygınlaşmasıyla anlık olarak veri üretilebilir hale gelmiştir.
- Çeşitlilik ise farklı kaynaklardan farklı türlerde toplanan verileri ifade etmektedir. Yapılandırılmış veya yapılandırılmamış şekilde mevcut olan veriler, video, resim, ses, metin, log kayıtları gibi farklı türlerde olabilmektedir.

Devasa boyutlara ulaşan ve birçok farklı formatta bulunan verilerden faydalanılabilmesi için özet, anlamlı ve işe yarar bilgilerin elde edilmesi gerekmektedir. Büyük verinin %20’si yapılandırılmış verilerden oluşmaktadır ve Şirketler, kalıpların kolayca tanımlanabileceği ve büyük verinin %20’sini oluşturan yapılandırılmış verileri kullanmaktadır. Geriye kalan %80 oranındaki yapılandırılmamış veriler ise elektronik posta, sosyal medya, bloglar, resimler, videolar, belgeler, makinelerden elde edilen veriler; astronomi, genetik, tıp gibi bilim dallarından sağlanan kayıtlar ve benzerlerinden oluşmaktadır. Önemli bir dijital istihbarat kaynağı olan yapılandırılmamış verilerin geleneksel yöntemler kullanılarak analiz edilmesi hayli zordur. Bunun için verilerin sınıflandırılması, özetlenmesi, analiz edilmesi amacıyla veri madenciliği denilen yöntemlere başvurulmaktadır (Schneider, 2016).

Büyük veri otomotiv endüstrisi, telekomünikasyon sektörü, ilaç ve sağlık hizmetleri, seyahat ve konaklama, sosyal medya, çevrimiçi hizmetler, ticaret ve reklam gibi birçok alanda yaygın ve etkin olarak kullanılmaktadır (Dijcks, 2013: 4):

- Veri analiziyle sağlık alanında; hastaların sağlık durumları takip edilerek teşhis ve tedavide daha doğru sonuçlara ulaşılmakta ve ev içi izleme cihazlarıyla hastaların hayati belirtileri ölçölerek hem hastalar hem de hastaneler açısından zamandan ve maddi kaynaklardan tasarruf edilmektedir.
- Otomotiv endüstrisinde şirketler, uzaktan ölçüm yapmak ve veri toplamak için ürünlerinde sensör kullanmakta; böylece kullanım şekillerini, arıza oranlarını ve diğer bilgilerini elde ederek ürün geliştirme ve montaj maliyetlerini azaltmaktadır.
- Çevrimiçi ticaret siteleri, sosyal medya ve web geçmişi verilerinin analiz edilmesi, kullanıcıların nereden, hangi fiyat aralığında ve hangi ürünü satın almak istediği gibi bilgiler sunarak müşteri profili oluşturulmasını sağlamaktadır. Bu sayede şirketler, daha doğru talep planlaması yaparak tedarik zincirinin verimliliğini artırmakta ve doğrudan kullanıcıyı hedef alan reklam ve pazarlama kampanyaları sunmaktadır.
- Sosyal medya siteleri, kullanıcıları hakkındaki tüm mevcut verileri toplayarak ve kullanarak kişi profili oluşturmakta, kişilere ait bu verileri farklı alanlarda faaliyet gösteren şirketlere satarak kazanç elde etmektedir.

Dünya nüfusunun %57'si internet kullanıcısı iken %45'i aktif sosyal medya kullanıcısı durumundadır. Her gün 1 milyon kişi daha internete erişmektedir (Kemp, 2019). Sosyal medya kullansın veya kullanmasın, kişi özellikle kendi şahsi telefonunu kullanarak aktif internet kullanıcısı haline geldikten sonra büyük verinin kapsamına girmektedir. Yani sisteme dahil olan her bir bireyin elektronik ayak izleri otomatik olarak kaydedilip sonsuza kadar saklanmaktadır. Büyük verinin bu özelliği nedeniyle biyografik istihbarat, tarihin hiçbir döneminde olmadığı kadar büyük bir bilgi havuzuna sahip olmuştur (şahin, 2015: 5-7). Bu sayede istihbarat örgütleri, dünya nüfusunun büyük bir kısmı hakkında biyografik istihbarat elde edebilmektedir.

3.5.2. Büyük Veri Analiziyle Kişilik Profili Oluşturulması

İstihbarat örgütlerinin dünya üzerindeki 7.5 milyar insanı tek tek takip etme kapasitesi bulunmamaktadır. İstihbarat örgütlerinin hedefi mevcut ve potansiyel öneme sahip kişiler olduğundan, bunlar haricindeki kişiler hakkında istihbarat toplama faaliyeti

yürütülmesi kaynak israfı olacaktır. Bunun yerine, gerçek kişilerin ayrıca bir çaba sarf etmesine ihtiyaç duymadan, her bir insana ilişkin her şeyi kaydetmek ve bu bilgileri zamanı gelince kullanmak üzere sonsuza dek depolamak daha tercih edilir bir yaklaşımdır (Assange, 2013: 41).

Gelişen teknolojiyle birlikte çok fazla verinin elde edilebiliyor olması, istihbarat örgütleri tarafından gözetim uygulanacak kişilerin kapsamını genişletmiştir. Büyük veri ve veri madenciliğinin olmadığı zamanlarda, bir kişi diplomatik konumu, çalıştığı firma gibi nedenlerle veya hakkında şüphe bulunduğu veya şüpheli kimselerle irtibat halinde olduğu için hedef haline gelmekteydi. Ancak günümüzde, önce her şeyin kaydedilmesi ve ardından ayıklama yapılması daha makul görünmektedir. Bu kapsamda her görüşme, bir haberleşme uydusunun gönderdiği her bilgi ve fiber optik kablolardan gelen her şey kaydedilmektedir (Assange, 2013: 41-42).

İstihbarat örgütleri nezdinde bir kişinin ne zaman şüpheli olarak tanımlanacağı, ne zaman izlenmeye değer bir makam veya mevkide olacağı bilinmemektedir. Özellikle iş hayatına atılmamış veya henüz önemli bir pozisyona gelmemiş gençler başta olmak üzere, 'sıradan' kişiler her ne kadar günümüzde istihbaratın örgütlerinin ilgi alanında olmasalar da; ilerleyen yıllarda dünyadaki tüm devlet başkanları, bakanlar, ordu komutanları, siyasi parti liderleri, basın mensupları, şirket yöneticileri, istihbarat elemanları, askeri personeller, akademisyenler, terör örgütü liderleri ve üyeleri, aktivistler, sanatçılar, sporcular ve daha niceleri bu kişiler arasından çıkacaktır. Önemli bir pozisyona gelen bu kişiler artık istihbaratın bir hedefi durumunda olacaklardır.

Örnek üzerinden ifade edecek olursak, günümüzde 15-20 yaş arasındaki gençler neredeyse tamamen internet kullanmakta ve sanal ortamlara yoğun olarak girmektedir. Mobil cihazlarla birlikte internetin kişinin cebine girmesi ve iletişim dahil diğer birçok işlemin internet üzerinden yürütülüyor olması, söz konusu gençlerin önümüzdeki yıllarda da yoğun olarak internet kullanacağını varsaymamıza neden olmaktadır. Ortalama bir genç, ilerde önemli bir pozisyona gelme ihtimalini düşünmeden ve kendisine herhangi bir kısıtlama getirmeden tüm siyasi görüşlerini, inançlarını, duygu ve düşüncelerini sosyal medyada paylaşmakta, ilgi duyduğu her alan hakkında internette arama yapmakta, coğrafi konum sistemlerini sürekli

kullanmakta, binlerce fotoğraf ve video paylaşmakta, kısacası kendisi hakkında birçok veriyi gönüllü olarak paylaşmaktadır. Söz konusu kişi önemli bir göreve geldiğinde, veri havuzunda kendisi hakkında depolanan tüm bilgiler titizlikle çıkarılarak mercek altına alınacak ve nerdeyse eksik bilgi kalmayacak şekilde tüm geçmişi bilinir olacaktır (Şahin, 2015: 7). Kişinin unuttuğu, unutmak istediği, silerek yok ettiğini düşündüğü veya sadece kendisinin bildiğini zannettiği; ancak internet erişimi nedeniyle sanal uzayda on yıllardır bekleyen tüm olaylar, sırlar, bilgiler, kişiler arası ilişkiler, fotoğraflar tüm kesinliği ile birlikte istihbarat analizlerine konu olacaktır (Şahin, 2015: 94). Bu bilgileri kullanan bir istihbarat örgütü, kişiyi açık bir kitabı okur gibi okuyabilecek ve hareketlerini tahmin edebilecek; ayrıca her türlü zaafalarını, fobilerini, toplumdan saklamaya çalıştığı tüm sırlarını kullanarak kişiyi kendi kontrolü altına alabilecektir.

Bireyler hakkında toplanan veriler, sosyal medya paylaşımlarından ibaret değildir. Modern toplumlarda bireyler, dünyaya geldikleri günden itibaren toplumsal hayatın her safhasında sistemli bir şekilde kayıt altına alınmaktadır. Genelde toplumun ve özelde her bir bireyin gözetim altına alınmasını sağlayan araçlar, günümüzde çok çeşitli hale gelmiştir. Cep telefonu görüşmeleri, banka ve kredi kartları ile yapılan alışverişler, şehirlerin ve yolların birçok noktasının kameralarla donatılması, internette ziyaret edilen web sitelerinin izlenmesi, sağlık hizmetlerine ilişkin kayıtlar gibi yöntemler ile bireyin hayatının her anına ulaşmak mümkün olduğu gibi, bu şekilde elde edilen verilerin analiz edilmesiyle kişi profilleri ortaya çıkarılmaktadır (Dolgun, 2004: 2).

Çin’de uygulanmaya konulan Sosyal Kredi Sistemi, kişilerin profillerinin oluşturulması ve ulusal güvenlik amacıyla kullanılmasına ilişkin önemli bir örnektir. Bu sistem, aktivistlerin, muhaliflerin, etnik azınlıkların ve ‘aşırı’ düşüncelere sahip olanların günlük hareketlerini takip ve tahmin etmek amacıyla tasarlanmıştır. Sistem aracılığıyla konaklama adresleri, aile ilişkileri, doğum kontrol metodları, otel ve ulaşım kayıtları, biyometrik özellikler, kapalı devre kamera kayıtları, dini eğilimler, adli siciller, iletişim cihazlarının IP adresleri, Wechat, Weibo, QQ gibi Çin kaynaklı sosyal medya uygulamalarındaki kullanıcı bilgileri, alınan ve gönderilen posta/kargo içerikleri gibi birçok veri toplanmaktadır. Metin, fotoğraf ve video dahil olmak üzere

yüz milyonlarca insan hakkında toplanan büyük hacimli veriler, veri madenciliği yöntemleriyle analiz edilmektedir (Human Right Watch, 2017).

Büyük veri analiziyle kişilerin gizli kalmış ilişkileri, olaylarla olan bağlantıları gibi hususlar ortaya çıkarılmaktadır. Kişilerin nerede oldukları, kimlerle birlikte oldukları, neler yaptıkları izlenerek gelecekteki eylemleri hakkında öngöründe bulunmaktadır. Özellikle terör eylemlerine dahil olanları ve aranan suçluları tespit edip yakalamak için kullanılan bu sistemler, sosyal ve politik kaynaklı olaylara dahil olanların geçmiş davranış kalıplarını analiz ederek gelecekteki aktiviteleri hakkında da güvenlik birimlerine alarm vermektedir. Bunun yanı sıra söz konusu sistemler, terörizmle mücadele adı altında Çin'in Sincan bölgesinde yaşayan Müslüman Uygur toplumunu ve diğer belirli etnik grupları baskı altına almak ve 'sosyal istikrarı sağlamak' amacıyla kullanılmaktadır (Human Right Watch, 2017).

3.5.3. İstihbarat Örgütlerinin Büyük Veriye Erişimi

İstihbarat örgütleri, bilgi nerede ise oraya yönelmekte ve topladıkları bilgileri analiz ederek amaçları doğrultusunda kullanmaktadır. İnternet kullanan herkesin siber uzayda ayak izinin kalması ve asla silinmemesi, kişisel verilerin elde edilmesi ve depolanması, devasa ölçüde veri bankasına sahip olmaları gibi nedenlerden dolayı sosyal medya şirketleri, internet sunucuları ve iletişim teknolojisi üreticileri, büyük istihbarat kuruluşlarının iştahını kabartmaktadır. İstihbarat kuruluşlarının yıllarca uğraşarak ve türlü zorluklarla karşılaşarak elde edebilecekleri kişisel bilgiler, özel şirketler tarafından kitlesel olarak ve kolaylıkla elde edilebilmektedir. Gerek ABD, gerek Çin ve gerekse diğer büyük güçlerin istihbarat kuruluşları, özel şirketler aracılığıyla veya kendi imkanlarıyla topladıkları kişisel veriler sayesinde dünya genelinde bir gözetim sistemine sahip olmuşlardır (Seren, 2017; Günyol, 2019).

Günümüzde istihbarat örgütleri, kapalı bütün veri bankalarına girerek gizli ve özel bilgilere ulaşabilmektedir. Bilişim ve telefon şirketleri, bankalar, maliye ve sağlık kurumları, sigorta şirketleri, trafik kurumları, hatta kamu kurum ve kuruluşları her ne kadar veri bankalarına yönelik dışarıdan gelecek siber saldırılara karşı önlem alsalar da, uzman casuslar karşısında savunmasız kalabilmektedirler (Karan, 2013: 66-67).

Wikileaks tarafından yayınlanan ve Vault-7 adı verilen belgelerde CIA'nin, akıllı telefon, bilgisayar, akıllı televizyon gibi elektronik aletlere sızarak casusluk yaptığı iddia edilmiştir. Apple'ın IOS işletim sistemini kullanan iPhone telefonları ve Google'ın Android sistemini kullanan telefonlar ile Windows, MacOS ve Linux işletim sistemini kullanan bilgisayarlara kötü amaçlı yazılımlar aracılığıyla sızıldığı belirtilmiştir. Belgelere göre CIA'in; Apple, Google ve Windows'un da içinde bulunduğu dünyanın en büyük elektronik şirketlerinde bulunduğu güvenlik açıklarını bu şirketlere haber vermediği, aksine bu açıkları casusluk amacıyla kullandığı dile getirilmiştir. CIA'in Android ve IOS sistemlerini istismar etmesi nedeniyle WhatsApp, Signal ve Telegram gibi mesajlaşma uygulamalarından gönderilen mesajları, henüz şifrelenip karşıdaki alıcıya gönderilmeden önce topladığı ifade edilmiştir. Wikileaks, CIA'in bu faaliyetinden ABD Kabinesi, Kongre, üst düzey CEO'lar, sistem yöneticileri, güvenlik görevlileri ve mühendisler de dahil olmak üzere bu cihazları kullanan herkesin etkilediğini belirtmiştir (BBC, 2017).

İstihbarat örgütleri, bazen de veri bankalarına ilgili şirketin/kuruluşun bilgisi dahilinde erişebilmektedir. Wikileaks'in kurucusu Julian Assange, kendisiyle yapılan bir röportajda, Facebook'un bugüne kadar icat edilmiş en dehşet verici casusluk aracı olduğunu söylemiştir. Assange Facebook'un, kullanıcıları, ilişkileri, isimleri, adresleri, konumları, birbirleriyle ve akrabalarıyla ilişkileri hakkında dünyanın en kapsamlı veritabanına sahip olduğunu ve hepsinin ABD istihbaratınca erişilebilir olduğunu belirtmiştir. Facebook, Google, Yahoo gibi büyük Amerikan şirketlerinin ABD istihbaratının kullanması için geliştirilen bir arayüze sahip olduklarını ifade eden Assange, ABD istihbaratının bu şirketler üzerinde hukuki ve siyasi baskı yaratma gücü olduğunu ve kayıtların birer birer verilmesinin maliyetli olması nedeniyle bir arayüz oluşturularak sürecin otomatikleştirildiğini dile getirmiştir (Russia Today, 2011)

Benzer şekilde eski CIA ve NSA (Ulusal Güvenlik Ajansı) çalışanı Edward Snowden tarafından sızdırılan belgelere göre, NSA'nın Google, Apple, Facebook ve Amerika menşeli diğer internet devlerinin sistemlerine doğrudan erişim sağladığı iddia edilmektedir. NSA'nın bu erişiminin PRISM adı verilen programın bir parçası olduğu; bu sayede yetkililerin arama geçmişi, e-posta içerikleri, dosya transferleri ve canlı sohbetler dahil olmak üzere materyal toplayabildiği belirtilmektedir. Dünyanın en büyük internet markalarından bazılarının 2007 yılında başlayan bu bilgi paylaşım

programının bir parçası oldukları; o zamandan beri Microsoft, Google, Facebook, Youtube, PalTalk, Skype ve Apple'ın programa katıldıkları ifade edilmektedir. Buna göre NSA, PRISM programı kapsamında, servis sağlayıcılarından izin almadan ve mahkeme kararı olmadan hedeflenen iletişimi elde edebilmektedir (Greenwald ve Macaskill, 2013).

Veri toplamada başı çeken ABD'nin yanı sıra, Çin de sahip olduğu teknoloji ile küresel düzeyde veri elde etmeye çalışmaktadır. Bu konuda Çin, istihbarat, ticaret ve teknoloji alanlarında büyük bir rekabet içinde olduğu ABD ile sık sık karşı karşıya gelmektedir. ABD, Çin'in en büyük teknoloji şirketlerinden olan ve Samsung'dan sonra dünyanın en büyük ikinci akıllı telefon üreticisi olan Huawei'in (Gibbs, 2018), 5G piyasasına küresel ölçekte egemen olması ile Batılı ülke vatandaşları, kurumları ve devletler hakkında bilgi toplayabileceğini savunmaktadır. Washington yönetimi, ulusal güvenlik tehdidi olarak nitelendirdiği Huawei'in ihalelere katılmasını yasaklamıştır (Wei ve Yan, 2019). Şirketin Çin hükümeti ve istihbaratı ile olan ilişkisi de ABD'yi endişelendirmektedir. CIA, Çin ordusundan emekli bir mühendis olan Ren Zhengfei'nin kurduğu bu şirketin Çin ordusundan ve Çin istihbaratından mali destek aldığını iddia etmektedir (Doffman, 2019). FBI, CIA ve NSA dahil altı istihbarat kurumunun başkanları da, 2018 yılında Kongre'de yaptıkları konuşmalarda, Amerikan halkını Huawei marka cihaz ve ürünleri kullanmamaları konusunda uyarmıştır. Bunun yanı sıra, Çin'de 2017 yılında kabul edilen Ulusal İstihbarat Yasası ile hem vatandaşların hem de şirketlerin, istihbarat çalışmalarına yardımcı olmak ve işbirliği yapmakla yükümlü olduğu; talep edilmesi halinde Huawei'in de diğer ülkelerde elde ettiği bilgileri vermek zorunda kalacağı ifade edilmektedir (Wei ve Yan, 2019).

Çin, gerek kendi sınırları dahilinde gerekse diğer ülkelerde, bizzat hükümet araçlarıyla veya özel şirketler vasıtasıyla kişisel verileri toplamaktadır. Çin, 2020 yılı itibarıyla tam kapasite olarak faaliyete geçireceği sosyal skor uygulaması ile vatandaşlarını gözetlemeyi ve bireyler üzerinde mutlak kontrol sağlamayı amaçlamaktadır. 170 milyon kapalı devre kameranin dahil olduğu gözetim ağı ile kişilerin yüz tanınması yapılmakta, her hareketi takip edilmektedir (Kobie, 2019). Kullanıcı sayısı milyarları bulan Alibaba ve Wechat gibi Çin menşeli uygulamalar aracılığıyla da sadece Çin'de değil, küresel ölçekte insanlar hakkında veri sağlanmaktadır (Günyol, 2019).

Türkiye’de ise Google, WhatsApp gibi uygulamalara alternatif olmak üzere bazı yerli uygulamalar geliştirilmiş olsa da kullanıcı sayısı bakımından söz konusu yabancı şirketlerle rekabet edecek seviyede değildir. Sözü edilen yerli uygulamaların küresel ölçekte faaliyet göstermesi ise oldukça zor görünmektedir. Bunun yanı sıra, dünya genelinde yaygın olarak kullanılan Türkiye menşeli yazılım ve donanım ürünleri de bulunmamaktadır. Bu durum, ülkemizdeki istihbarat birimlerinin ülke dışındaki şahıslara yönelik büyük veri analizi yapmasını büyük ölçüde kısıtlamaktadır.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Biyografik istihbarat, mevcut ve potansiyel öneme sahip kişilere ilişkin her türlü bilginin elde edilmesi ve belirlenen amaç doğrultusunda kullanılması açısından birçok istihbarat kuruluşu tarafından etkin olarak kullanılmaktadır. Gelişen teknoloji ile birlikte, halihazırda istihbaratın ilgi alanına girmeyen milyonlarca kişiye yönelik, zamanı gelince kullanılmak üzere biyografik istihbarat çalışması yapılmaktadır. Bu çalışmalarda hedef alınan kişiler ve elde edilen istihbaratın kullanım amaçları farklılık arz ettiğinden, istihbaratın yöntemi ve kapsamı da değişmektedir. Bir örnekle ifade etmek gerekirse; bir liderin konuşmaları, hal ve hareketleri, davranışları gibi bazı özellikleri biyografik istihbaratın önem attığı hususlar iken, halihazırda kritik bir görevde bulunmayan kişilerin söz konusu özellikleri daha geri planda kalabilecektir. Bu nedenle, biyografik istihbarat çalışmalarına ilişkin istihbarat kurumları tarafından genel kabul görmüş bir uygulama bulunmamaktadır.

Biyografik istihbaratın başlıca uygulama alanlarından biri, yabancı ülke liderlerinin analiz edilmesi ve alacağı kararların öngörülmesidir. Hedef ülkeyi uzun yıllardır yöneterek ülkenin iç ve dış politikasını kendi kararları doğrultusunda şekillendiren liderlerin etkisi, şüphesiz ki bu liderlerin siyasetten el çekmelerinden on yıllarca sonra bile ülkenin kaderinde belirgin rol oynamaktadır. Bu ülke veya bulunduğu bölge üzerinde uzmanlaşan istihbarat analistlerinin, söz konusu liderler hakkında da uzmanlaşması veya konu hakkında analiz yapılırken hem ülke uzmanının hem de ilgili lider hakkında uzmanlaşan kişilerin birlikte çalışması gerekmektedir. Bu nedenle her bir bölgeyle ilgilenen istihbarat biriminde, o bölgenin liderlerinin biyografik istihbaratını özel olarak ele alan analistlerin bulunması şarttır. Rusya masasında çalışanların Putin, İran masasında çalışanların Hamaney, ABD masasında çalışanların Trump, Almanya masasında çalışanların Merkel konusunda uzman olması gerekmektedir.

Türkiye, ulusal güvenlik politikasını belirlerken gerek komşu ülkelerin, gerekse Türk dış politikasında önemli bir yeri olan ülkelerin önemli pozisyonda bulunan görevlileri hakkında biyografik istihbarat toplamalıdır. İstihbarat teşkilatının kapasitesi de göz önüne alındığında, hakkında öncelikle biyografik istihbarat toplanması gereken kişileri birkaç madde ile şöyle sıralayabiliriz:

- Askeri, siyasi, ekonomik güç açısından tüm dünyayı etkileyebilecek olan ABD, Rusya, Çin, Japonya, Hindistan gibi devletlerin, Avrupa'daki tüm devletlerin ve Türkiye'nin yakın coğrafyasındaki devletlerin devlet ve hükümet başkanları,
- Bu ülkelerdeki önde gelen muhalif kişiler,
- Türkiye'nin karadan ve denizden komşusu olan devletlerin ordu komutanları, istihbarat örgütü yöneticileri,
- Faaliyet alanı Türkiye veya Türkiye'nin yakın coğrafyası olan terör örgütlerinin liderleri ve üst düzey yöneticileri ile istihbarat elemanları,
- Türkiye'de faaliyette bulunan çok uluslu şirketlerin, medya kuruluşlarının ve sivil toplum örgütlerinin yöneticileri, üst düzey karar alıcıları ve tanınmış isimleri.

Biyografik istihbaratın önemli bir kısmının internet ve telefon, bilgisayar gibi cihazlar üzerinden toplanıyor olması nedeniyle; istihbarata karşı koyma faaliyeti kapsamında milli cihazlar üretilmeli, milli uygulamalar kullanılmalıdır. Ülkemiz vatandaşlarına ait verilerin mümkün olduğunda yurtdışına çıkmaması, yabancı ülke ve örgütlerin eline geçmemesi için kişisel verileri korumaya yönelik gerekli altyapı ve mevzuat çalışmaları hayata geçirilmelidir.

Sosyal medya üzerinden yapılan paylaşımların sadece istihbarat örgütleri tarafından takip edilmediği, terör örgütleri tarafından da izlendiği göz önünde bulundurulmalı; bu kapsamda terör örgütlerinin hedefi olabilecek siyasetçiler, bürokratlar, diplomatlar ve güvenlik birimleri elemanlarının kendileri hakkında gönüllü olarak verdikleri bilgiler, otokontrol yoluyla sınırlandırılmalıdır. Özellikle güvenlik birimlerinde çalışan kişiler başta meslekleri ve hangi kurumda çalıştıkları olmak üzere; ev adreslerini, araç bilgilerini, aile bireylerine ait bilgileri ve günlük rutinlerini paylaşmamalıdır. Aksi halde kendilerini sadece isim olarak bilen terör örgütü mensuplarının, sosyal medya vasıtaları üzerinden bu kişilerin oturdukları, zaman geçirdikleri yeri öğrenip saldırı düzenlemesi; aile bilgilerini öğrenip kişiye aile bireylerinin can ve mal güvenliği üzerinden şantaj yapması her zaman muhtemeldir.

Düşman unsurların, devletin önemli birimlerini hedef seçmesi ve bu yerlere casusluk yapacak kişileri yerleştirmesi her zaman muhtemeldir. Bu nedenle gizlilik

gerektiren işlerde istihdam edilecek kişilerin arşiv araştırması ve güvenlik soruşturması detaylı olarak yapılmalı, işe alındıktan sonra da gerekli görülen personel için tekrar edilmelidir. Bu kişilerin özgeçmişleri ve yaşantısı incelenerek herhangi bir terör örgütü veya istihbarat kuruluşları ile irtibatının olup olmadığı, şüpheli ilişkilerinin bulunup bulunmadığı incelenmelidir. Geçmiş hakkında şüphe duyulan, güvenilirliğinden tam olarak emin olunamayan kişiler hiçbir şekilde gizlilik gerektiren işlerde istihdam edilmemelidir.

İstihbarata karşı koyma faaliyetleri kapsamında, devletin kritik birimlerinde çalışan personelin yabancı istihbarat örgütleri tarafından istismar edilebilecek bir durumunun olup olmadığı belirli aralıklarla denetlenmelidir. Gelir ve borç durumu, içki ve kumar alışkanlığı, karşı cinse olan zaafı, kuruma ve devlete sadakati ile diğer zayıf yönleri tespit edilmelidir. Zafiyeti olan personelin potansiyel bir tehlike olduğu ve istihbarat örgütlerince bu durumlarının kötüye kullanılabileceği göz önünde bulundurularak, söz konusu personelin yüksek derecede gizlilik gerektiren görevlerde çalıştırılmamasına özen gösterilmelidir.

KAYNAKÇA

- Acar, Ünal, (2011), *İstihbarat*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Acar, Ünal ve Urhal, Ömer, (2007), *Devlet-Güvenlik-İstihbarat-Terörizm*, Ankara: Adalet Yayınevi.
- Akın, Bahar, (2019), *Büyük Veri ve Analitik Sistemlerin Kullanımını Etkileyen Faktörlerin Genişletilmiş Teknoloji Kabul Modeli İle İncelenmesi*, İstanbul: Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Al Muslim, Aisha; Chin, Kimberly ve Volz, Dustin, (2018), “Marriott Says Starwood Data Breach Affects Up to 500 Million People”, *The Wall Street Journal*, 30 Kasım 2018, <https://www.wsj.com/articles/marriott-says-up-to-500-million-affected-by-starwood-breach-1543587121>, (E.T. 22 Nisan 2019).
- Anadolu Ajansı, (2016), “FETÖ'cü darbecilerin WhatsApp yazışmaları”, 19 Temmuz 2016, <https://www.aa.com.tr/tr/15-temmuz-darbe-girisimi/fetocu-darbecilerin-whatsapp-yazismalari/610745>, (E.T. 16 Nisan 2019).
- Anadolu Ajansı, (2018), “Karlov'un suikast emrini mahrem imam ilettiği”, 24 Kasım 2018, <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/karlovun-suikast-emrini-mahrem-imam-iletmissi/1319977>, (E.T. 11 Nisan 2019).
- Antovich, Nik, (2008), “Column: Politicians' Private Lives Indicative Of Character”, *CBC News*, 27 Mayıs 2008, <https://www.cbsnews.com/news/column-politicians-private-lives-indicative-of-character/>, (E.T. 13 Ağustos 2019).
- Armerding, Taylor, (2018), “The 18 biggest data breaches of the 21st century”, 20 Aralık 2018, <https://www.csoononline.com/article/2130877/the-biggest-data-breaches-of-the-21st-century.html>, (E.T. 17 Ağustos 2019).
- Assange, Julian; Appelbaum, Jacob; Müller-Maguhn, Andy ve Zimmermann, Jeremy, (2013), *Şifrepunk: Özgürlük ve İnternet Üzerine Bir Tartışma*, Ayşe Deniz Temiz (Çev.), İstanbul: Metis.
- Aşırov, Ceyhun, (2019), “Ukrayna'yı ne bekliyor?”, *Independent Türkçe*, 19 Nisan 2019, <https://www.independentturkish.com/node/23356/d%C3%BCnyadan-sesler/ukrayna%E2%80%99y%C4%B1-ne-bekliyor>, (E.T. 28 Nisan 2019).

- Ateş, Hasan, (2014), *Türk İstihbarat Sisteminin Sorunsalları*, Ankara: Detay Yayıncılık.
- Baldwin, David A., (1997), “The Concept of Security”, *Review of International Studies*, C. 23, S. 1, s. 5-26.
- Basinger, Scott J., (2012), “Scandals and Congressional Elections in the Post-Watergate Era”, *Political Research Quarterly*, C. 66, S. 2, s. 385-398.
- Basu, Aparna, (2014), “Social Network Analysis: A Methodology for Studying Terrorism”, *Social Networking*, Panda, Mrutyunjaya; Dehuri, Satchidananda ve Wang, Gi-Nam (ed.), Intelligent Systems Reference Library 65.
- Başdin, Aziz ve Topçu, Erol, (2017), “Ortaçağda İhtiyat Bağlamında Hükümdarın Asli Bir Vazifesi: İstihbarat (Yusuf Has Hacib ve Nizamü'l Mülk Evreninde)”, *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C. 5, S. 10, s. 560-571.
- Başurğan, Aynur, (2018), Ulusal Güvenlik Politikaları ve Güvenlik Kültürü Arasındaki İlişkiselliği Ortaya Çıkarmaya Yönelik Ölçek Geliştirilmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş: Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- BBC, (2017), “WikiLeaks: CIA, akıllı telefonlar ve televizyonlar üzerinden ortam dinleme yapıyor”, 8 Mart 2017, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-39197514>, (E.T. 30 Nisan 2019).
- Bernert, Jason; Davis, Aaron C. Ve Williams, Aaron, (2018), “What we know about the 15 Saudis said to have played a role in Jamal Khashoggi’s disappearance”, *The Washington Post*, 19 Ekim 2018, https://www.washingtonpost.com/graphics/2018/investigations/khashoggi-saudi-suspects/?utm_term=.19b9235fc91f, (E.T. 27 Nisan 2019).
- Bernhardt, Douglas, (2003), *Comperative Intelligence: How To Acquire and Use Strategic Intelligence and Counter-Intelligence*, Pearson Education.
- Birdişli, Fikret, (2011), Yeni Ulusal Güvenlik Politikalarının Metaekolojik Temelleri ve Türkiye’nin Ulusal Güvenliği, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Malatya: İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Birincioğlu, İsmail ve Özkara, Erdem, (2010), “Adli Tıp İncelemelerinde Bilinmeyenler, Örneklerle Yazı ve İmza Analizi ile Islak İmza Kavramı”, *TBB Dergisi*, S. 87, s. 403-433.
- Boyacı, Aytuğ ve Korkmaz, Yunus, (2018), “Adli Bilişim Açısından Ses İncelemeleri”, *Fırat Üniversitesi Mühendislik Bilimleri Dergisi*, C. 30, S. 1, s. 329-343.
- Breuning, Marijke, (2007), *Foreign Policy Analysis: A Comparative Introduction*, New York: Palgrave Macmillan.
- Buzan, Barry, (1991), *People, States and Fear*, Harlow: Pearson Education.
- Carey, Benedict, (2011), “Teasing Out Policy Insight From a Character Profile”, *The New York Times*, 28 Mart 2011, <https://www.nytimes.com/2011/03/29/science/29psych.html>, (E.T. 18.06.2019).
- Carter, Jimmy, (1982), *Keeping Faith: Memoirs of a President*, New York: Bantam Books.
- CIA, (1958), <https://www.cia.gov/library/readingroom/docs/CIA-RDP81S00991R000100120001-9.pdf>, (E.T. 17 Nisan 2019).
- CIA, (2018), *The Work of the Nation, the Center of Intelligence*, <https://www.cia.gov/library/publications/resources/the-work-of-a-nation/86402%20Factbook-low.pdf>, (E.T. 10 Aralık 2018).
- CNN Türk, (2011), “Bin Ladin’in yeri nasıl tespit edildi?”, 2 Mayıs 2011, <https://www.cnnturk.com/2011/dunya/05/02/bin.ladinin.yeri.nasil.tespit.edildi/615215.0/index.html>, (E.T. 15 Mart 2019).
- Curran, Dylan, (2018), “Are you ready? Here is all the data Facebook and Google have on you”, *The Guardian*, 30 Mart 2018, https://www.theguardian.com/commentisfree/2018/mar/28/all-the-data-facebook-google-has-on-you-privacy?CMP=fb_gu, (E.T. 12 Mart 2019).
- Çıtak, Emre, (2017), *Yeni Güvenlik Politikaları ve Türkiye’de İstihbaratın Dönüşümü* *Güvenlik ve İstihbarat*, İstanbul: YeniYüzyıl Yayınları.
- Deutsche Welle Türkçe, (2017), “Suudi Arabistan’da yolsuzluk soruşturmasında 201 gözaltı”, 9 Kasım 2017, <https://www.dw.com/tr/suudi-arabistanda-yolsuzluk->

[soru%C5%9Fturmas%C4%B1nda-201-g%C3%B6zalt%C4%B1/a-41318163](#), (E.T. 9 Temmuz 2019).

Dijcks, Jean-Pierre, (2013), “Oracle: Big Data for the Enterprise”, *Oracle*, <http://www.oracle.com/us/products/database/big-data-for-enterprise-519135.pdf>, (E.T. 08.08.2019).

Doffman, Zak, (2019), “CIA Claims It Has Proof Huawei Has Been Funded By China's Military And Intelligence”, *Forbes*, 20 Nisan 2019, <https://www.forbes.com/sites/zakdoffman/2019/04/20/cia-offers-proof-huawei-has-been-funded-by-chinas-military-and-intelligence/#27dde1c17208>, (E.T. 26 Haziran 2019).

Dolgun, Uğur, (2004), “Gözetim Toplumun Yükselişi: Enformasyon Toplumundan Gözetim Toplumuna”, *Yönetim Bilimleri Dergisi*, C. 1, S. 3, s. 55-74.

Doğan, Taylan, (2013), İstihbarat Kurumlarının Dış Politika Karar Alma Sürecine Etkisi: ABD İstihbarat Topluluğu (IC) Örneği, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü.

EGM İstihbarat Daire Başkanlığı, (2018), “İstihbarata İlişkin”, <http://www.istihbarat.pol.tr/Sayfalar/Istihbarata-%C4%B0liskin.aspx>, (E.T. 10 Eylül 2018).

Eski Ahit, (2013), “Çölde Sayım”, İstanbul: Kişisel Yayınlar.

Gal, Shyanne, (2018), “What your handwriting says about you”, *Business Insider*, 2 Aralık 2018, <https://www.businessinsider.com/what-your-handwriting-says-about-you-2014-7>, (E.T. 2 Nisan 2019).

Gantz, John ve Reinsel, David, (2012), “The Digital Universe in 2020: Big Data, Bigger Digital Shadows, and Biggest Growth in the Far East”, <https://www.emc.com/collateral/analyst-reports/idc-digital-universe-united-states.pdf>, (E.T. 17 Temmuz 2019)

George, Alexander L., (1969), “The Operational Code: A Neglected Approach to the Study of Political Leaders and Decision-Making”, *International Studies Quarterly*, C. 13, S. 2, s. 190-222.

- Gibbs, Samuel, (2018), “Huawei beats Apple to become second-largest smartphone maker”, *The Guardian*, 1 Ağustos 2018, <https://www.theguardian.com/technology/2018/aug/01/huawei-beats-apple-smartphone-manufacturer-samsung-iphone>, (E.T. 13 Nisan 2019).
- Girgin, Kemal, (2003), *Uluslararası İlişkiler, Modern İstihbarat ve Türkiye*, İstanbul: Okumuş Adam Yayınları.
- Greenwald, Glenn ve MacAskill, Ewen, (2013), “NSA Prism program taps in to user data of Apple, Google and others”, *The Guardian*, 7 Haziran 2013, <https://www.theguardian.com/world/2013/jun/06/us-tech-giants-nsa-data>, (E.T. 24 Nisan 2019).
- Güleç, Cansu, (2018), “Dış Politika Analizinde Karar Verme Süreci ve Karar Verme Modelleri”, *Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 3, S. 1, s. 79-102.
- Günyol, Abdulkadir, (2019), “Çin ve ABD’nin yapay zekâ savaşı”, *Anadolu Ajansı*, 11 Şubat 2019, <https://www.aa.com.tr/tr/analiz-haber/cin-ve-abd-nin-yapay-zek%C3%A2-savasi/1389150>, (E.T. 11 Temmuz 2019).
- Habertürk, (2018), “Tetikçinin anatomisi: 'Karamsar, sosyal çevresi dar, her konuya olumsuz bakan’”, 26 Kasım 2018, <https://www.haberturk.com/tetikcinin-anatomisi-karamsar-sosyal-cevresi-dar-her-konuya-olumsuz-bakan-2236849>, (E.T. 11 Nisan 2019).
- Haldun, İbni, (2015), *Mukaddime*, İstanbul: Dergah Yayınları.
- Hart, H. B. Liddel, (2002), *Strateji-Dolaylı Tutum*, Ankara: ASAM Yayınları.
- Herman, Michael, (1999), *Intelligence Power in Peace and War*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Hermann, Margaret G., (1976), “Circumstances under Which Leader Personality Will Affect Foreign Policy: Some Propositions”, James N. Rosenau (ed.), *In Search of Global Patterns*, New York: Free Press, s. 326-332.
- Hermann, Margaret G. Ve Hermann, Charles F., (1989), “Who Makes Foreign Policy Decisions and How: An Empirical Inquiry”, *International Studies Quarterly*, C. 33, S. 4, s. 361-387.

- Hermann, Margaret G.; Korany, Baghat; Preston, Thomas ve Shaw, Timothy M., (2001), “Who Leads Matters: The Effects of Powerful Individuals”, *International Studies Review*, C. 3, S. 2, s. 83-131.
- Hermann, Margaret G., (2003), “Assessing Leadership Style: A Traits Analysis”, Jerrold M. Post (ed.), *The Psychological Assessment of Political Leaders: With Profiles of Saddam Hussein and Bill Clinton*, The University of Michigan Press, s. 178-214.
- Higgins, Andrew, (2019), “Ukraine’s Newly Elected President Is Jewish. So Is Its Prime Minister. Not All Jews There Are Pleased”, *The New York Times*, 24 Nisan 2019, <https://www.nytimes.com/2019/04/24/world/europe/volodymyr-zelensky-ukraine-jewish-president.html>, (E.T. 26 Nisan 2019).
- Hillman, Nick, (2018), “UK slips behind the US, which takes the number one slot, for educating the world’s leaders”, *Higher Education Policy Institute*, 14 Ağustos 2018, <https://www.hepi.ac.uk/2018/08/14/uk-slips-behind-us-takes-number-one-slot-educating-worlds-leaders/>, (E.T. 3 Nisan 2019).
- Hirschfeld Davis, Julie, (2015), “Hacking of Government Computers Exposed 21.5 Million People”, *The New York Times*, 9 Temmuz 2015, <https://www.nytimes.com/2015/07/10/us/office-of-personnel-management-hackers-got-data-of-millions.html>, (E.T. 4 Nisan 2019).
- Hürriyet, (2000), “Mossad'tan Esat'a idrar tahlili”, 10 Ocak 2000, <http://www.hurriyet.com.tr/dunya/mossadtan-esata-idrar-tahlili-39124970>, (E.T. 26 Nisan 2019).
- Hudson, Rex A. (1999), *The Sociology and Psychology of Terrorism: Who Becomes a Terrorist and Why*, Washington D.C.: Federal Research Division Library of Congress.
- Hudson, Valerie M., (2013), *Foreign Policy Analysis: Classic and Contemporary Theory*, Rowman & Littlefield Publishers, Second Edition.
- Human Right Watch, (2017), “China: Police ‘Big Data’ Systems Violate Privacy, Target Dissent”, 19 Kasım 2017, <https://www.hrw.org/news/2017/11/19/china-police-big-data-systems-violate-privacy-target-dissent>, (15 Ağustos 2019).
- Jewish Telegraphic Agency, (2000), “Report: Israel Checked Assad’s Urine, Believes He’s Living on ‘borrowed Time’”, 11 Ocak 2000,

<https://www.jta.org/2000/01/11/archive/report-israel-checked-assads-urine-believes-hes-living-on-borrowed-time>, (E.T. 26 Nisan 2019).

Kahn, David, (2002), “İstihbaratın Tarihsel Teorisi”, *Avrasya Dosyası*, C. 8, S. 2, s. 5-20.

Karaağaç, Yunus, (2018), *Geçmişten Geleceğe İstihbarat*, İstanbul: İskenderiye Kitap.

Karan, Kaya, (2013), *Türk İstihbaratının Sorunları*, Sait Yılmaz (Ed.), Ankara: Kripto Kitaplar, s. 55-68.

Kent, Sherman, (2003), *Stratejik İstihbarat*, B. Yasemin Özbek ve Nazlım Şüküroğlu Arıca (Çev.), Ankara: ASAM Yayınları.

Kemp, Simon, (2019), “Digital 2019: Global Internet Use Accelerates”, *We Are Social*, 30 Ocak 2019, <https://wearesocial.com/global-digital-report-2019>, (E.T. 22 Nisan 2019).

Kobie, Nicole, (2019), “The complicated truth about China's social credit system”, *Wired*, 7 Haziran 2019, <https://www.wired.co.uk/article/china-social-credit-system-explained>, (E.T. 28 Temmuz 2019).

Krebs, Valdis E., (2002), “Mapping Networks of Terrorist Cells”, *Connections*, C. 24, S. 3, s. 45-52.

Landay, Jonathan ve Strobel, Warren, (2018), “Exclusive: U.S. accuses China of 'super aggressive' spy campaign on LinkedIn”, *Reuters*, 31 Ağustos 2018, <https://www.reuters.com/article/us-linked-in-china-espionage-exclusive/exclusive-us-accuses-china-of-super-aggressive-spy-campaign-on-linkedin-idUSKCN1LG15Y>, (E.T. 7 Nisan 2019).

Laney, Doug, (2001), “3D Data Management. Controlling Data Volume, Velocity and Variety”, *Meta Group*.

Langer, Walter C., (1972), *The Mind of Adolf Hitler: The Secret Wartime Report*, New York: Basic Books.

Leites, Nathan, (1951), *The Operational Code of the Politburo*, New York: The Rand Corporation.

Lowenthal, Mark M., (2009), *Intelligence: From Secret to Policy*, Washington D.C.: CQ Press.

- Marr, Bernard, (2019), “How Much Data Do We Create Every Day? The Mind-Blowing Stats Everyone Should Read”, *Forbes*, 21 Mayıs 2018, <https://www.forbes.com/sites/bernardmarr/2018/05/21/how-much-data-do-we-create-every-day-the-mind-blowing-stats-everyone-should-read/#4967349a60ba>, (E.T. 17 Temmuz 2019).
- Maxfield, Myles; Proper, Robert ve Case, Sharol, (1979), “Remote Medical Diagnosis”, *Studies In Intelligence*, Central Intelligence Agency, C. 23, S. 1.
- Mayer-Schönberger, Viktor ve Cukier, Kenneth, (2013), *Big Data: A Revolution That Will Transform How We Live, Work, and Think*, New York: Eamon Dolan Book.
- Milliyet, (2011), “Başbakan Erdoğan'a Fenerli jest!”, 21 Mart 2011, <http://www.milliyet.com.tr/basbakan-erdogan-a-fenerli-jest--siyaset-1367001/>, (E.T. 28 Mart 2019).
- Milliyet, (2019), “TSK, Emniyet ve MİT arasındaki işbirliği, PKK'yı çökertti”, 5 Eylül 2019, <http://www.milliyet.com.tr/gundem/tsk-emniyet-ve-mit-arasindaki-isbirligi-pkkyi-cokertti-6028373>, (E.T. 6 Eylül 2019).
- Mills, Steve; Lucas, Steve; Irakliotis, Leo; Rappa, Michael; Carlson, Teresa ve Perlowitz, Bill, (2012), “Demystifying big data: a practical guide to transforming the business of government”, TechAmerica Foundation, Washington.
- MİT, (2018), “İstihbarat Oluşumu”, <http://www.mit.gov.tr/isth-olusum.html>, (E.T. 13 Eylül 2018).
- Murray, Mark, (2017), “12 Days That Stunned a Nation: How Hillary Clinton Lost”, *NBC News*, 23 Ağustos 2017, <https://www.nbcnews.com/politics/elections/12-days-stunned-nation-how-hillary-clinton-lost-n794131>, (E.T. 20 Nisan 2019).
- Nakashima, Ryan, (2018), “AP Exclusive: Google tracks your movements, like it or not”, *Associated Press*, 14 Ağustos 2018, <https://www.nytimes.com/interactive/2018/12/10/business/location-data-privacy-apps.html>, (E.T. 22 Mart 2019).
- Nizamü'l-Mülk, (2009), *Siyasetname*, Mehmet Taha Ayar (Çev.), İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.

Oxford English Dictionary, (2010), Oxford University Press.

Özer, Yusuf, (2018), *Kültürel İstihbarat*, Ankara: Karakum Yayınevi.

Post, Jerrold M., (2003), “Leader Personality Assessments in Support of Government Policy”, *The Psychological Assessment of Political Leaders With Profiles of Saddam Hussein and Bill Clinton*, Jerrold M. Post (ed.), The University of Michigan Press, s. 39-61.

Post, Jerrold M.; Walker, Stephen G. ve Winter, David G. (2003), “Profiling Political Leaders: Introduction”, *The Psychological Assessment of Political Leaders With Profiles of Saddam Hussein and Bill Clinton*, Jerrold M. Post (ed.), The University of Michigan Press, s. 1-11.

Price, Terry L., (2014), “Political Leadership and the Social Value of Privacy”, *Philosophy and Public Policy Quarterly*, C. 32, S. 3/4.

Ressler, Steve, (2006), “Social Network Analysis as an Approach to Combat Terrorism: Past, Present, and Future Research”, *Homeland Security Affairs*, C. 2, S. 2.

Rolington, Alfred, (2013), *Strategic Intelligence for the 21st Century: The Mosaic Method*, Oxford: Oxford University Press.

Robbins, Rebecca, (2016), “The Sound of Your Voice May Diagnose Disease. Scientific American”, *Scientific American*, 30 Haziran 2016, <https://www.scientificamerican.com/article/the-sound-of-your-voice-may-diagnose-disease/>, (E.T. 12 Aralık 2018).

Russia Today, (2011), “WikiLeaks revelations only tip of iceberg – Assange”, *Russia Today*, 2 Mayıs 2011, <https://www.rt.com/news/wikileaks-revelations-assange-interview/>, (E.T. 28 Temmuz 2019).

Samuels, David, (2019), “Is Big Tech Merging With Big Brother? Kinda Looks Like It”, *Wired*, 23 Ocak 2019, <https://www.wired.com/story/is-big-tech-merging-with-big-brother-kind-a-looks-like-it/>, (E.T. 27 Nisan 2019).

Sanger, David E., (2015), “Hackers Took Fingerprints of 5.6 Million U.S. Workers, Government Says”, *The New York Times*, 23 Eylül 2015,

<https://www.nytimes.com/2015/09/24/world/asia/hackers-took-fingerprints-of-5-6-million-us-workers-government-says.html>, (E.T. 4 Nisan 2019).

Sanger, David E.; Perlroth, Nicole; Thrush, Glenn ve Rappeport, Alan, (2018), “Marriott Data Breach Is Traced to Chinese Hackers as U.S. Readies Crackdown on Beijing”, *The New York Times*, 11 Aralık 2018, <https://www.nytimes.com/2018/12/11/us/politics/trump-china-trade.html>, (E.T. 4 Nisan 2019).

Schneider, Christie, (2016), “The Biggest Data Challenges That You Might Not Even Know You Have”, *IBM*, 25 Mayıs 2016, <https://www.ibm.com/blogs/watson/2016/05/biggest-data-challengesmight-not-even-know/>, (E.T. 12.07.2019).

Seifer, Marc J., (2002), “The Telltale Hand: How Writing Reveals the Damaged Brain”, *The Dana Foundation*, 1 Eylül 2002, <http://www.dana.org/Cerebrum/Default.aspx?id=39304>, (E.T. 17 Nisan 2019).

Seren, Merve, (2017), *Stratejik İstihbarat ve Ulusal Güvenlik*, Ankara: Orion Kitabevi.

Seren, Merve, (2017), “Wikileaks ve ‘Küresel Panoptikon’un Tescili”, *SETA*, 20 Mart 2017, <https://www.setav.org/wikileaks-ve-kuresel-panoptikonun-tescili/>, (E.T. 2 Ağustos 2019).

Sheehan, Michael, (2005), *International Security*, Lynne Rienner, Boulder.

Shulsky, Abram N. ve Schmitt, Gary J., (2002), *Silent Warfare: Understanding the World of Intelligence*, Washington D.C.: Potomac Books.

Singer, David, (1961), “The Level-of-Analysis Problem in International Relations”, *World Politics*, C. 14, No. 1, s.77-92.

Sönmezoğlu, Faruk, (2014), *Uluslararası Politika ve Dış Politika Analizi*, İstanbul: Der Yayıncılık.

Sun Tzu, (2017), *Savaş Sanatı*, Sibel Özbudun (Çev.) İstanbul: Anahtar Kitaplar Yayınevi.

Şahin, Tayfun, (2015), Sosyal Paylaşım Sitelerinin Biyografik İstihbarat Amacıyla Kullanılması: Facebook Örneği, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Harp Akademileri Komutanlığı Stratejik Araştırmalar Enstitüsü Müdürlüğü.

- Şamlı, Rüya ve Yüksel, M. Erkan, (2009), “Biyometrik Güvenlik Sistemleri”, *Akademik Bilişim '09*, s. 683-689.
- Şenel, Muazzez ve Şenel, A. Turhan, (2018), *Stratejik İstihbarat*, Ankara: Polis Akademisi Yayınları.
- Şenel, Muazzez ve Şenel, A. Turhan, (2018), *Temel Güvenlik Konularımız*, Ankara: Polis Akademisi Yayınları.
- Tarhan, Nevzat, (2003), *Psikolojik Savaş, Gri Propaganda*, İstanbul: Timaş Yayınları.
- Tezsever, Serhat, (1999), *Milli Güvenliğimiz İçinde İstihbarat*, İstanbul: İ. Ü. Basımevi.
- The Guardian, (2013), “US analysed Osama bin Laden's DNA after death, secret documents Show”, 30 Ağustos 2013, <https://www.theguardian.com/world/2013/aug/30/us-analysed-bin-laden-dna>, (E.T. 17 Mart 2019).
- Torun, Abdullah, (2012), *Ulusal Güvenlik ve Küreselleşme: Türkiye'nin Ulusal Güvenlik Politikasının Dönüşümünde Küreselleşmenin Rolü*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Türk Dil Kurumu, “Güvenlik”, <http://sozluk.gov.tr/>
- Valentino DeVriles, Jennifer; Singer, Natasha; Keller, Michael H. ve Krolik, Aaron, (2018), “Your Apps Know Where You Were Last Night, and They’re Not Keeping It Secret”, *The New York Times*, 10 Aralık 2018, <https://www.nytimes.com/interactive/2018/12/10/business/location-data-privacy-apps.htm>, (E.T. 5 Nisan 2019).
- Waltz, Kenneth N., (1959), *Man, State and War*, New York: Colombia University Press.
- Wei, Wang ve Yan, Chen, (2019), “Batılı ülkeler neden Çinli teknoloji devi Huawei'den korkuyor?”, *BBC*, 18 Mart 2019, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-47606805>, (E.T. 13 Nisan 2019).
- Windrem, Robert, (2006), “How CIA Diagnoses World Leaders Afar”, *NBC News*, 3 Ağustos 2006, http://www.nbcnews.com/id/14173327/ns/world_news-americas/t/how-cia-diagnoses-world-leaders-afar/#.XJfc7vZuLIV, (E.T. 12 Nisan 2019).

- Wolfers, Arnold, (1952), “National Security: As an Ambiguous Symbo”, *Political Science Quarterly*, C. 67, S. 4, s. 481-502.
- Wolfers, Arnold, (1962), *Discord and Collaboration*, London: The John Hopkins Press.
- Wolfgang, Ben, (2012), “Armed with U.S. education, many leaders take on World”, *Washington Times*, 19 Ağustos 2012, <https://www.washingtontimes.com/news/2012/aug/19/armed-with-us-education-many-leaders-take-on-world/>, (E.T. 12 Mart 2019).
- World Bank, *Planning Investigations: Investigation of Corruption and Money Laundering*, <http://pubdocs.worldbank.org/en/220301427730119930/AML-Module-4.pdf>
- Yakın, Aziz, (1969), *İstihbarat, Casusluk ve Casuslukla Mücadele*, Ankara: Dışişleri Akademisi Yayınları.
- Yılmaz, Sait, (2006), *21. Yüzyılda Güvenlik ve İstihbarat*, İstanbul: Alfa Yayınları.
- Younge, Gary, (2003), “We have Saddam's DNA, say Americans”, *The Guardian*, 14 Nisan 2003, <https://www.theguardian.com/world/2003/apr/14/iraq.garyyounge>, (E.T. 12 Mart 2019).
- Choudhary, Pankaj ve Singh, Upasna, (2015), “A Survey on Social Network Analysis for Counter-Terrorism”, *International Journal of Computer Applications*, C. 112, S. 9, s. 24-29.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Erdi KULAK
Doğum Yeri : Tomarza
Mesleği : Raportör

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : Uluslararası İlişkiler
Bildiği Yabancı Diller : İngilizce
Yabancı Dil Puan ve Türü : 87.5 (YDS)
Bilimsel Faaliyetler :

İş Deneyimi

Stajlar :
Projeler :
Çalıştığı Kurumlar : Başbakanlık, Cumhurbaşkanlığı

İletişim

E-Posta : erdikulak@gmail.com
Tel. : 0554 972 84 82
Tarih :